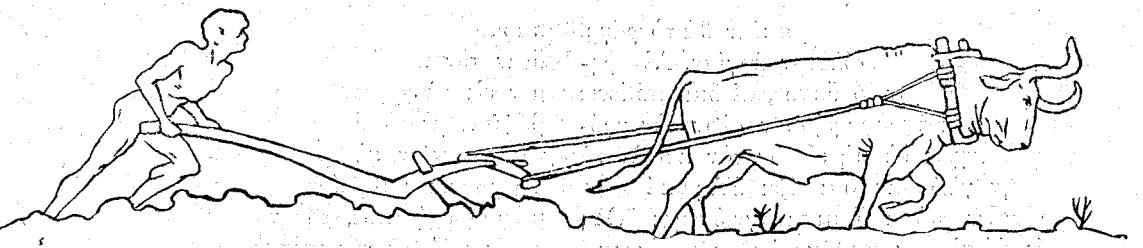

Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΡΕΜΠΡΑΝΤ — ΥΠΟ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Γ' 185-31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1906

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» *

Α παντώ μὲ θλιβεράν προθυμίαν εἰς τὰ ἔφω-
τήματα τῶν «Παναθηναίων». Καὶ σᾶς δίδω
κ' ἔγῳ μίαν συνταγὴν, διὰ τὸν ἀπελπισμένον
ἀσθενῆ σας.. ut aliquid fiat.

Καὶ εἰς τὰ δύο σας ἐρωτήματα ή ἀπάντησίς
μου εἶνε καταφατική, ἀνεπιφυλάκτως καταφατική.

Καὶ δοσον μὲν διὰ τὴν τωρινὴν κρίσιν, δὲν
βλέπω παρὰ μίαν τοπικὴν ἐκδήλωσιν τῆς κα-
θολικῆς κρίσεως, ποῦ ὑφίσταται τὸ βιβλίον
εἰς δόλον τὸν κόσμον. Τὰ αἴτια εἶνε πολλὰ καὶ
προφανῆ: Ἡ ἐφήμερις πρῶτα-πρῶτα, ποῦ ἐφό-
νευσε τὸ βιβλίον, χωρὶς νὰ φονεύθῃ αὐτὴ ἀπὸ
τὴν σκληρὰν εἰρωνείαν ἐνὸς Λεοπάρδη. Ὁ πολ-
λαπλασιασμὸς τοῦ προϊόντος μὲ τὴν ἀπαραίτη-
τον ἔκπτωσιν τῆς ποιότητος. Ὁ περιφήμος περὶ
ὑπάρχεως ἄγων μὲ τὴν ὑπερέντασίν του, φονεὺς
τῆς ραστώνης καὶ τῆς ψυχικῆς ἡσυχίας, δηλη-
τηριαστὴς τῆς ἀτμοσφαίρας, μέσα εἰς τὴν δοπίαν
ζῆ τὸ βιβλίον. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν θεαμά-
των, ἀκουσμάτων καὶ μέσων ἀπολαύσεως, ποῦ
ἀναπληροῦν μέγα μέρος αἰσθητικῶν ἀναγκῶν,
τὰς δοπίας ἱκανοποιοῦσε ἄλλοτε ή ἀνάγνωσις.
Τὰ μέσα τὰ καταπληκτικὰ τῆς κινήσεως, τῆς
κινήσεως ποῦ εἶνε διαδικτούς τοῦ βι-
βλίου Εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῆς ἀλ-
λης βαρβαρότητος, τὸ μέγα ὑπαιθρον, διὰ
τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν. αἱ μεγαλείτεραι πύλαι συγ-
κοινωνίας μὲ τὸν ὑλικὸν καὶ τὸν ἡθικὸν κόσμον.

Ἐτσι βλέπω ἐν συντομίᾳ τὴν φύσιν καὶ τὴν
αἰτιολογίαν τῆς νόσου, δπως λέγουν οἱ ἰατροί.

* «Παναθηναία» σελ. 185.

Θέλετε καὶ τὴν θεραπείαν; Δυστυχῶς δὲν
βλέπω τί εἰμπορεῖ νὰ γίνη. Νὰ καταργήσωμεν
τὰ αἴτια; Είνε διαδικτούς σκόπελος, ποῦ προσ-
κρούει πάντα διαδικτούς θεραπευτής. Πῶς θέλετε νὰ
καταργήσωμεν τὴν ἐφήμεροδία, τὸ «ἀνάγνω-
σμα»—δρός εἰνε πλέον γνωστός—τὸν ἀγῶνα
τῆς σημερινῆς ζωῆς, τοὺς ἄλλους ἀναριθμήτους
ἀναπληρωτὰς τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ κυρίως
πῶς νὰ καταργήσωμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸν
“Ηλιόν, τὸ φῶς, τὸ ὑπαιθρον, καὶ τὸ καφε-
νεῖον;

‘Αλλ’ ἂς δοκιμάσωμεν πρῶτα μίαν κίλινήν
ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος. Ποδος εἶνε δ
ἀναγνώστης εἰς τὴν Ἑλλάδα; Είνε δ Α, Β, Γ,
Δ. ‘Ο Α διαβάζει ἀπὸ ἀνάγκην (ἔλαχίστη ἀνα-
λογία στατιστικῶς) καὶ αὐτὸς κατανικᾷ διπα-
δήποτε δλα τὰ ἄλλα ἐμπόδια καὶ διαβάζει, δια-
γώτερον πάντα ἀπὸ τὸν Ἐνρωπαίον, ἀλλὰ δια-
βάζει. Είνε οἱ δέκα ἀνθρώποι ποῦ ἀγοράζουν
βιβλία εἰς τὰς Αθήνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
Κουμανούδη, διόποιος ἔπαιρνε δλα τὰ ἑλληνικὰ
βιβλία, θὰ ἔμειναν ὑποθέτω ἔννεα. Ἀπὸ τοὺς
δέκα αὐτοὺς, ἀν δέλετε, χάροι περιεργείας, καὶ
διλίγην στατιστικήν, ἔξ εἰνε προνύμφαι λογίων
καὶ λόγιοι ἐν ἐνεργείᾳ (service gratuit) δύο
ορμαντικοὶ μικρούπαλληλοι, ἔνας ἔξωτερικὸς
ἀσθενῆς τοῦ «Αἰγινιτείου» καὶ ἔνας παραλυτι-
κός, ποῦ οἰκουνεῖ πρὸ δεκαετίας. ‘Ο Β διαβά-
ζει διὰ νὰ κάμην κριτικὴν εἰς τὰ καφενεῖα καὶ
τὰς αἰθούσας, διαβάζει ἔνα βιβλίον εἰς μίαν
ῶραν, ἔπειτα τὸ δένει, καὶ τὸ τοποθετεῖ εἰς τὴν
βιβλιοθήκην του. Είνε “Ἑλλην ἐσθήτε. ‘Ο Γ
διαβάζει διάτι ἔχει ἀσθενῆ τὴν θέλησιν καὶ δὲν
εἰμπορεῖ νάρωνθῇ τὴν ὑπογραφήν του εἰς μίαν

ἀγγελίαν καὶ σταν πληρώσῃ τὸ βιβλίον «ἀφρί-
ζει ἥ ἔσφράζει» κατὰ τὴν παροιμίαν θὰ τὸ φάγη.
Ο Δ. διαβάζει ἀπὸ ἀπόλυτον ἀργίαν. Αἱ ἐφη-
μερίδες, τὸ ὑπαιθρον, ὁ ὑπνος, αἱ διασκεδάσεις
δὲν φθάνουν νὰ ἀπορροφήσουν δλον τὸν χρό-
νον του. Εὐτυχῶς δὲ μὴ εὑρὼν τὸν καιρὸν νὰ
μάθῃ ἄλλην γλῶσσαν, διαβάζει ἐλληνικά.

Ποῖος εἶνε τώρα ὁ μισαναγώστης; «Ολη
ἡ Ἑλλάς». Απὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπι-
στημίου ἔως τὸν τελευταῖον λιμοκοντόρον. Διὰ
τοὺς λόγους ποῦ εἴπαμεν. Μέσα εἰς αὐτοὺς
εἶνε ὁ περιφρονητὴς τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς,
ὁ πολύγλωσσος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ὁ
ἄνθρωπος τῶν ὑποθέσεων, ὁ μισονεῖστης ὁ δ-
ποῖος ἔπαινε νὰ διαβάζῃ τὰ παλαιὰ βιβλία
καὶ δὲν ἀνέχεται τὰ νέα, ὁ μὴ ἔννοιων ἀπὸ
τὴν «νέαν τέχνην», ὁ συγχυσμένος ἀπὸ τὰς
προσπαθείας πρὸς παραγωγὴν «ἀνωτέρου εἰ-
δους» καὶ τέλος ὁ ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὸν κ.
Χατζιδάκην, ἀπὸ τὸν κ. Ψυχάρην, ἀπὸ σᾶς καὶ
ἀπὸ ἡμέ.

Πρόκειται, ἔννοεῖται, διὰ τὸ «ῶραῖον βι-
βλίον», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Ξενοπούλου.
Διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ τὸ διδακτικὸν βι-
βλίον, τὸ πρᾶγμα ἄλλαζει. Αὐτὸς τὸ ἐπιβάλλει
τὸ Κράτος, ὁ καθηγητὴς καὶ ὁ διδάσκαλος.
Εἶνε εἶδος ἀμέσου φόρου. Αὐτὸς εἶνε βιβλίον
περιπατητικόν. Απὸ τὸν ἐκδότην πηγανεὶ εἰς
τὸν μαθητήν, τὸν ἀκολουθεῖ μέχρι τῶν ἔξετά-
σεων, μεταβαίνει εἰς τὸ παλαιοπωλεῖον καὶ ἀπ’
ἔκει ἔχει ὁ Θεός. «Καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔχε-
ται...»

Ἄλλὰ πῶς θὰ σωθῇ τὸ ὡραῖον βιβλίον;
Ἐδῶ εἶνε τὸ ζήτημα. Εἶνε ἔνας ἀρρωστος ἀ-
πελπισμένος ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, ποῦ δὲν τοῦ
μένει παρὰ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἐμπειρισμόν.
Οἱ ἐμπειρικοὶ θὰ προτείνουν διάφορα βότανα.
Προτείνω κ' ἔγω τὰ ἴδια μου.

Πρῶτα - πρῶτα τὸ ὡραῖον βιβλίον πρέπει
νὰ γίνῃ ἀξιανάγνωστον. «Υστερα νὰ συνειδί-
σουν οἱ Ἑλληνες νὰ διαβάζουν. Τὸ πρῶτον
ἔξαρταται ἀπὸ Θεοῦ. Η φράσις τοῦ Θεοῦ εἶνε
ἀπαραίτητος. «Ἄσ προσευχηθῶμεν καὶ ἀς κά-
μωμεν λιτανείας. Διὰ τὸ δεύτερον κάτι εἰμπο-
ροῦμεν νὰ κάμωμεν κ' ἐμεῖς. Αφοῦ δὲν εἰμ-
ποροῦμεν νὰ καταργήσωμεν τὸν «Ηλιον καὶ τὸ
ὑπαιθρον, νὰ τὰ συμβιβάσωμεν μὲ τὴν ἀνά-
γνωσιν. Νὰ φέρωμεν τὴν τέχνην τοῦ λόγου εἰς
τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὰς στοάς, εἰς τὰ θέατρα,
sub Jove. Νὰ δημιουργήσωμεν διαλέξεις ὑ-
παιθρίους, νὰ κάμωμεν τὸν Ἑλληνα νάγαπήσῃ
τὸν λόγον, ὅχι μόνον εἰς τὰς χυδαίας του μορ-

φὰς ἄλλα καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας. Νὰ τὸν προ-
παρασκευάσωμεν δηλαδὴ διὰ τὸ βιβλίον. Καὶ
δταν τὸν παρασκευάσωμεν, νὰ τοῦ τὸ δώσω-
μεν εἰς τὰ χέρια. «Ενα βιβλίον ποῦ νὰ συμβι-
βάζεται μὲ τὸ ὑπαιθρον, μὲ τὸν δρόμον, μὲ
τὴν πλατεῖαν, μὲ τὸ παράλιον, μὲ τὴν ἔξοχήν.
Τὸ ἴδιανικὸν βιβλίον θὰ ἥτο τὸ βιβλίον τοῦ
μικροῦ σχῆματος, τῆς τσέπης δπως λέγουν οἱ
ἐκδόται. Ἀλλὰ τῆς τσέπης τῆς σημερινῆς διότι
ἔχω εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου ἔνα τόμον κά-
πιας παλαιᾶς Bibliothèque de Poche, ποῦ
δὲν χωρεῖ εἰς καμμίαν σύγχρονον τσέπην. Προ-
τέινω ὡς ἴδιανικὸν σχῆμα τὰς ἐκδόσεις: Scripta
Brovia τοῦ καλοῦ μου φίλου κ. Ε. Sansot Orland, ἐκδόσεις ποῦ είχαν τόσην ἐπιτυ-
χίαν. Τὸ βιβλίον αὐτὸς διαβάζεται εἰς τὸν σιδη-
ρόδρομον, εἰς τὸ τράμ, εἰς τὸ καφενεῖον, εἰς
τὸ λουτρόν, εἰς τὸ βαπτόρι, εἰς τὰς λουτροπό-
λεις, εἰς τὸ κρεβάτι καὶ ἐκεῖ ἀκόμη δπου χά-
νουν τόσην ὅραν οἱ δυσκούλιοι ἄνθρωποι. Εἰμ-
ποροῦν ἀκόμη νὰ τὸ διαβάζουν οἱ βουλευταὶ
κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συνεδριάσεων καὶ οἱ
φοιτηταὶ κατὰ τὴν ὥραν τῶν μαθημάτων. Καὶ
ἔχομεν ἔξομοιογήσεις μεγάλων συγγραφέων,
οἱ δποῖοι ἐδιάβασαν τὰ περισσότερα βιβλία
των καὶ ἔγραψαν καὶ πολλά, κατὰ τὸ διάστημα
μιᾶς χαμένης ὥρας εἰς ἔνα τακτικὸν ταξίδι, εἰς
ἔνα καφενεῖον ἢ εἰς ἔνα περίπατον. Ἔγω ὁ
ἴδιος ἐδιάβασα δέκα τομίδια τῶν Scripta Bre-
via εἰς διάστημα πέντε ἡμερῶν μέσα εἰς τὸν
Ηλεκτρικὸν Αθηνῶν - Πειραιῶς, εἰς ὧρας δη-
λαδὴ χαμένας. Καὶ ἔχω λόγους νὰ συστήσω
σοβαρώτατα τὸ θαυματουργὸν μέσον εἰς τὸν
Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς Ἑλληνας ἐκ-
δότας.

Αὐτὰ είχα νὰ σᾶς εἰπῶ. Καὶ τώρα ἐπιτρέ-
ψατε μου νὰ σᾶς θέσω κ' ἔγω ἔνα ἔρωτημα,
μ' ἔνα μοναδικὸν ἄριθμον, χωρὶς ἀξίωσιν ἀπαν-
τήσεως:

Διατί ἐκδίδονται ἐλληνικὰ βιβλία;

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Υ. Γ. Παρέλειψα νὰ σᾶς προσθέσω, δτι
κατὰ τὰς ἀτομικάς μου παρατηρήσεις, τὰ ἐν-
νέα δέκατα τοῦ ἀναγινώσκοντος κοινοῦ εἰς τὴν
Ἑλλάδα, εἶνε κυρία. Η γενικὴ ὑπεροχὴ τῶν
γυναικῶν ἀπέναντι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα, μία ἀναμφισβήτητος ὑπεροχὴ εἰς πολι-
τισμὸν καὶ ἀνθρωπισμὸν ἐν γένει, εἶνε ἔνα
θέμα ποῦ ἀξίζει νὰ πασχολήσῃ τὰ «Παναθή-
ναια».

Π. Ν.

Εἰς τὴν πρώτην σας ἔρωτησιν ἀπαντῶ δτι
είμαι πεπεισμένος δτι οἱ Ἑλληνες ἀναγινώ-
σκουν πολὺ περισσότερον τώρα παρὰ ἄλλοτε,
δτι ὅμως τὸ ἐλληνικὸν βιβλίον καὶ τὸ περιο-
δικὸν ενδίσκονται εἰς κριτικήν κατάστα-
σιν σήμερον. Οἱ λόγοι τοῦ παραδόξου φαινο-
μένου — καὶ τώρα εἰσέρχομαι καὶ εἰς τὴν δευ-
τέραν σας ἔρωτησιν — εἶναι πολλοί, καὶ ἡμ-
ποροῦσε κανεὶς διάλογον βιβλίον πολὺ δι-
δακτικὸν νὰ συγγράψῃ ἔξετάων αὐτούς. Καὶ
δτι μὲν δημερινὸς Ἑλλην ἀναγινώσκει πολὺ
περισσότερον παρὰ ἄλλοτε, αἱ ἀσφαλέστεραι
ἀποδείξεις εἶναι τὰ ἔξης δύο: 1ον δὲ τοῦ
ἔξαιρετος πολλαπλασιασμὸς — δυσανάλογος πρὸς τὸν
πληθυσμὸν — τῶν ἐφημερίδων, δχι μόνον τῆς
πρωτευούσης ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ
ἔξωτεροικοῦ, δπου ὑπάρχουν ἐλληνικαὶ κοινότη-
τες καθώς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ 2ον
οἱ μεταφράσεις πλείστων μυθιστορημάτων τοῦ
χειρόστον καὶ ἀκαλαισθητούρου εἰδῶν, τὰ δ-
ποῖα γίνονται ἀνάρπαστα πωλούμενα κατὰ
φυλάδια Ἀλλ' Ἰσα-Ἰσα, ἀκριβῶς διότι διὰ
τοὺς δύο τούτους λόγους δημιουρικός
περισσότερον τώρα παρὰ ἄλλοτε, τὸ ἐλ-
ληνικὸν βιβλίον — τὸ ἔξιον λόγον ἔννοεῖται —
καὶ τὸ περιοδικὸν — δπως τὰ «Παναθήναια» —
βέβαια διατρέχουν κρίσιμον περίοδον, διότι
αὐτὰ μόνον ἐπαρκῶς δὲν ἀναγινώσκονται. Καὶ
ἔχηγε τὸ διατί: «Ο Ἑλλην δημοσιογράφος ἔνα
σκοπὸν ἔχει ἐκδίδων ἐφημερίδα: νὰ ἐλκύσῃ
ἀναγνώστας. Γνωρίζει λοιπὸν ἀρισταὶ δτι ὁ
Ἑλλην διὰ λόγους κλιματολογικὸν κυρίως, ἀν καὶ
ἔχῃ πλείστη προτερήματα, εἶναι δμως δυστυ-
χῶς εὐφάνταστος κυρίως, λοιπὸν καὶ ἀψίκορος
καὶ ἐπιπόλαιος. Τὸ ἀρέσουν τὰ πολὺ τραγικά,
τὰ πολὺ κωμικά, καὶ μάλιστα τὰ πάρα πολὺ
κωμικοτραγικά. Δι' αὐτὸς ἐλληνικὴ ἐφημερίς διὰ
νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προσορισμὸν της (;) μαζὶ μὲ τὰ
μακεδονικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ἐν γένει ζητήματα
εἶναι ἀπαραίτητον νάνακατεύη μὲ χονδρούς χα-
ρακτῆρας τοὺς ἔρωτας τοῦ Δηλιγιάννη εἰς τὰ
Παρίσια, τὰ ἄνθη τοῦ Θών, καὶ τὰ λοιπά: Απὸ
τὰ δημιουρικά καὶ τὰ μυθιστορημάτα ἐπίσης
πρέπει νὰ ἐκλέξῃ δημιουρούς δέκότης καὶ δημοσιο-
γράφος — αἱ ἔξαιρεσεις δὲν λαμβάνονται δψ
— τὰ μᾶλλον φανταστικὰ καὶ ἀψικολό-
γητα πρὸς δημοσίευσιν. Μὲ ἄλλους λόγους
λοιπὸν δ τύπος καὶ οἱ ἐκδόται μυθιστορημά-
των κολακεύουν ψυχολογικῶτατα τὸ εὐφάντα-
στον τοῦ «Ἑλληνος καὶ ἐπομένως συντείνουν
δυστυχῶς εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐθνικῆς
φιλολογίας μας.

Εἶναι τρίτος λόγος, ἐκτὸς μερικῶν ἄλλων, δ
σπουδαιότερος ἵσως, διὰ τὸν δποῖον δ Ἑλλην
ἐν φ διαβάζει ἀρκετά, δὲν διαβάζει ὅμως τὰ
καλὰ βιβλία καὶ περιοδικὰ τῆς πατρίδος μας.
Ο λόγος σοῦ εἶναι τὸ μεσαιωνικὸν ἐκπαιδευ-
τικόν μας σύστημα. Τὸν λόγον τοῦτον ἀδύνα-
τον νὰ ἔξετάσω μὲ δύο λέξεις, διότι πρέπει νὰ
κάμη τις λεπτομερῆ ιστορικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀναρ-
μόστου πλέον διὰ τὸν εἰκοστὸν αἰώνα ἐκπαιδευ-
τικού μας συστήματος. Εἰς δλον τὸ Σχολαρχεῖον
καὶ τὸ Γυμνάσιον καταγινόμεθα μὲτοὺς ἀρχαίους
συγγραφεῖς, τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν δποίων τὸ
πνεῦμα μαθητοῦ δέκα πέντε ἦ δέκα ἔξι ἑτῶν
ἀδύνατον νὰ ἔννοησῃ καὶ μετρίως ἀκόμη, ἀφ
ού μὲ δυσκολίαν ἔννοει αὐτὴν τὴν γλῶσσαν
τοῦ συγγραφέως. Δι' αὐτὸς γεννᾶται εἰδός προ-
στροφῆς εἰς τὸν Ἑλληνα μαθητὴν πρὸς τὰ τὰ
ἐλληνικὰ γράμματα. Καὶ τί συμβαίνει τότε;
Κουρασμένον τὸ πνεῦμα του ἀπὸ τὴν αὐτη-
ριὰν σοβαρότητα τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Δημο-
σθένους καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θουκυδί-
δου ἐπιζητεῖ μὲ πάθος τὸ ἀντίθετον τοῦ πολὺ
σοβαροῦ καὶ ἐπιδίδεται μ' εὐχαρίστησιν εἰς
ἔχαντας διάσημα μετρία τοῦ πολὺ τοῦ
περιοδικοῦ — τὸ ἔξιον λόγον ἔννοεῖται —
καὶ τὸ περιοδικὸν — δπως τὰ «Παναθήναια» —
βέβαια διατρέχουν κρίσιμον περίοδον, διότι
αὐτὰ μόνον ἐπαρκῶς δὲν ἀναγινώσκονται. Τὴν
σημερινὴν λοιπὸν κρίσιμον κατάστασιν τοῦ
βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ εἶμαι πεπεισμένος
δτι ἐπέφεραν κυρίως τὸ ἐκπαιδευτικόν μας σύ-
στημα καὶ δ τύπος κατὰ δεύτερον λόγον.

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑΣ
φιλόλογος.

Λυποῦμαι ποῦ δὲν μπορῶ νὰ δώσω σωστὴ
ἀπάντηση στὸ πρῶτο ρώτημα σας. Εἴμα-
στε δλοι τέσσερεις Ρωμιοὶ ἔδω πέρα. Δυὸς ἔνο-
δοχοί, ἔνας ταβερνάρδης, κ' ἡ ἀφεντειά μου.
Ωστε ἀπὸ ἔσᾶς πρέπει νὰ μάθω ἀν δ Ρωμιός
διαβάζει σημερια λιγώτερο παρ ἄλλοτες.

Στὸ δεύτερο ρώτημα σας ἀπάντησα, εἶναι
τώρα δώδεκα χρόνια. Στοῦ Γαβριηλίδη τὸ
«Νέον Πνεῦμα» φύλλο τῆς πρώτης τοῦ Μάη
1894, τυπώθηκε ἔνα μου ἀρθρούνδα, «Γιατί
δε διαβάζει δ Ρωμιός».

Καὶ γιὰ νὰ μὴ σᾶς κονράζω νὰ τὸ γνωρεύετε,
σᾶς δίνω ἔδω μερικές του φράσεις.

«....Τὸ διάβολομα γιὰ νὰ γίνεται ἀπὸ τὸ
λαὸ δὲν πρέπει νὰ χρειάζεται σπουδὴ καὶ με-
λέτη. Τί λέω; Μήτρη κούραση καμιὰ δὲ χρειά-
ζεται. Τὰ βιβλία πρέπει νὰ θρέφουν τὸ νοῦ

τοῦ ἀνθρώπου καθὼς δὲ ἀράς ποῦ ἀναπνέει, τὸ φαῖ ποῦ τρώει, τὸ νερὸ ποῦ πίνει. Ἀκού-
ραστα, καὶ μὲ ἡδονὴ μάλιστα.. Γιὰ τὸ Ρωμιό
τὸ διάβασμα εἶναι εἰδος μελέτη . . . Οἱ λέξεις,
ὅσο κι ἂν τὶς νοιώθει, δὲν ἐντυπώνονται ἀ-
κούραστα μέσα στὸ νοῦ του, κι ὁ νοῦς εἶναι
πολὺ ἴδιότροπο πρᾶμα. Αὐτὸς τὴν παραμικρὴν
σκλαβιὰ δὲν τὴ δέχεται . . . Δὲν ἔννοει ἔνας δά-
σκαλος νὰ τὸν κάμνῃ νὰ καταπίνῃ εὔκολα κι ἀ-
κούραστα, πολὺ λιγώτερο μὲ γλύκα, λέξεις καὶ
φράσεις ποῦ δὲν τὶς ἔμαθε μαζὶ μὲ τῆς μάννας
τὰ νανούρισματα, τὰ χαδέματα, τὰ τραγούδια,
τὰ παραμύθια. Τῆς μάννας τὴ γλώσσα γυρεύει
ὁ νοῦς, κι ἂν ἡ φιλολογία τὴν πελεκᾶ καὶ τὴ
στολῆς λιγάκι, καθὼς γίνεται σ' ὅλα τὰ ἔθνη,
αὐτὸ δὲν τὸ ἔναντιώνεται, μάλιστα τὸ
προτιμᾶ καὶ τάχαπᾶ, ἐπειδὴ τὸ γοῦστο εἶναι
μέσα στὸ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἡ φιλολο-
γία πάντα ἐκεῖνο τὸ γοῦστο καλλιεργεῖ καὶ
σπουδάζει. «Οταν δῆμως ἔρχεσαι καὶ τοῦ παρου-
σιάζεις γλώσσα μ' ἄλλη γραμματική, μ' ἄλλους
τύπους, καὶ μ' ἄλλες λέξεις τὶς πιώτερες, τότες
κάμνει ἐπανάσταση κι ὁ Ρωμιός, καὶ φωνᾶζει :
«φτάνει σου ! μὲ βασάνισες στὸ σκολειό, τώρα
είμαι λευτερος. Θὰ δουλέψω, θὰ διασκεδάσω,
θὰ φάω, θὰ παντρευτῶ. Νὰ διαβάσω δῆμως,
βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου . . . »

Είπα μερικά και στὸ προοίμιο τῆς «Μαζώχτρας», σελ. 4 καὶ 5. Μὰ σώνουνε, θαρρῶ, ὅσα σᾶς ξανάγραψα, γιὰ νὰ σᾶς παραστήσουν τὴν ταπεινή μου τὴ γνώμη.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Α πό την ἐποχῇ δπου ἡ Ἑλλὰς ἔλευθερω-
θηκε μέχοι τῆς στιγμῆς αὐτῆς ποὺ τὰ «Πα-
ναθήναια» θέτον τὸ ἀνήσυχο ἐρώτημα των, τὸ
βιβλίο καὶ τὸ περιοδικὸ δὲν εἶχαν ποτὲ ἄκμὴ
διὰ νὰ διέρχωνται τώρα παρακμήν. Τὸ ἔλευθε-
ρον, εῦμορφο καὶ ἀνοικτὸ πνεῦμα τὸ ἔφαγεν
δ σχολαστικισμὸς καὶ ἡ περιφρόδησις τοῦ «Ρω-
μηοῦ» καὶ δχι τοῦ Ἐλληνος πρὸς τὴν ἔθνική
του ζωὴ καὶ φυσικὰ καὶ πρᾶσ τὴν ἔθνική του
γλῶσσα. Δὲν σημάνει ἀν ὑπάρχοντα πενήντα
ἢ ἑκατὸν ἀνθρώπωι ποῦ σκέπτονται εὐρύτερα.
Τὸ σύνολον εἶνε ἔνας δχλος ἀμόρφωτος ἀκόμα.
Καὶ πιὸ πολὺ ἔνα συμμάζεμα βαρβάρων. Τί;
'Αμφιβάλλετε; Τότε σᾶς παρακαλῶ νὰ κάμετε
ἔνα περίπατο 'σ τῆς ἐπαρχίες καὶ τῆς ἔλληνικὲς
παροικίες 'σ τὸ ἔξωτερον. 'Απὸ τὴν πρώτη
στιγμὴ θὰ παρατηρήσετε σὲ ποία ἀποκτήνωσι
εἶνε βυθισμένοι νέοι καὶ γέροντες, ἀνδρες καὶ

γυναικες, ἐπιστήμονες καὶ μή. Καὶ μάλιστα αὐτοὶ οἱ ψευτοεπιστήμονες καὶ οἱ ψευτοδασκάλοι ποῦ ἔφουρονται μερόνυχτα τὸ Πανεπιστήμιο. Αὗτοὶ ποῦ ἀποτελοῦν δῆθεν τὴν «τᾶξιν τῶν ἀνεπτυγμένων».

Καὶ ὅμως σὲ τέτοιους ἀνθρώπους, σὲ τέτοιο κοινὸν χωρὶς κανένα Ἰδανικόν, χωρὶς μορφωτική βάσι, χωρὶς τὴν ἐπίγνωσι ὅτι ἡ μελέτη ἀναμορφώνει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχή, εἶνε ἐμπιστευμένη ἡ τύχη τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ. Εἶνε λοιπὸν δυνατὸν ν' ἀκμάσουν τὰ πνευματικά προϊόντα καὶ ἔκδοτικῶς; Διότι λογοτεχνιῶς ὅχι ἀκμάζουν ἀλλὰ καὶ θριαμβεύουν. Διότι ἔνα Παπαδιαμάντην, ἔνα Νιοβάναν, ἔνα Παλαμᾶν καὶ τόσους ἄλλους ἀκόμα καὶ ἔνα περιοδικὸν ὅπως τὰ «Παναθήναια» μὲ τὴν σεμνότητά του καὶ τὴν μεθοδική του μορφωτική ἐργασία, καὶ τὸν «Νουμᾶ» μὲ τὴν ζωηρὴν πολεμική του, μὴ τὸ θαρρεῖτε πῶς ἔχουν καὶ τὰ ἄλλα κράτη ἢ τὴν Βαλκανικὴ Χερσόνησο καὶ ποῦ θὰ ἥθελαν νὰ ἔχουν καὶ ἢ τὴν δυσμικὴν Εὐρώπην ἀκόμα.

Αλλ' δοὺς αὐτοὺς ποὺ ἀνέφερα, δοὺς ἐμᾶς δὲν μᾶς ἀφίνουν νὰ προχωρήσωμεν δύο στοιχεῖα τρομερὰ ποὺ πνίγουν δλόκληρη τὴν ζωτικότητα τοῦ ἔθνους. Τὸ Σχολεῖο καὶ ἡ Πολιτική. Δύο θηρία ποῦ θέλουν τσάκισμα. Δύο ἄρπυιες ποὺ μᾶς τρώγουν ἀλύπτητα κάθε ὥραιο λογισμό, κάθε εὐγενική μας σκέψι. Κ' ἔτσι δὲν προοδεύει οὕτε τὸ βιβλίο οὕτε τὸ περιοδικό. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προοδεύσῃ σὲ τόπο ποὺ δὲν διαβάζει οὕτε διαβάζεις, οὕτε διαβάζεις, καὶ ποὺ και-

χῶνται μάλιστα διότι δὲν διαβάζουν. Ἐν τούτοις
‘΄ τὴν Ἀγγλία οἱ Μπάνερμαν καὶ οἱ Μπάλφουρ
καὶ Μόρλεϋ, διὰ νῦν μὴ ἀναφέρω τὸν Δισδρα-
έλη καὶ τὸν Γλάδστωνα καὶ τὸν Σαλισβουργὸν
ποὺ πέθαναν, εἶνε πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουρ-
γοὶ χωρὶς νὰ παύουν νὰ εἶνε καὶ μεγάλοι συγ-
χραφεῖς, δῆπος ‘΄ τῇ Γαλλίᾳ πάλιν δὲ Βαλδέκ
Ρουσώ συζητοῦσε γιὰ τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ
Ζολᾶ μολονότι πρωθυπουργός, δὲ δὲ Λέγκνπουρ-
γὸς τῆς Παιδείας ἔγραψε στίχους. Καὶ διὰ νὰ σᾶς
εἰπῶ πῶς ἐκτιμῶνται ἐκεῖ οἱ συγγραφεῖς, σᾶς
ἀναφέρω δὲ τὸ Λουμπέ, καλῶντας ‘΄ τὸ προε-
δρικό του τραπέζι τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος,
εἴχε πλάγι του καὶ τὸν Καπτὺς τὸν γνωστὸν
κωμῳδιογράφον. Ἰδοὺ γιατὶ διαβάζουν ἐκεῖ οἱ
ἄνθρωποι καὶ ἴδού γιατὶ ἐδῶ δὲν διαβάζουν, καὶ
μόνον ἀνοησίες λέγουν ὅταν ἀνοίγουν τὸ στόμα
των νὰ εἴπουν κάτι τι διὰ τοὺς Ἑλληνας συγ-
χραφεῖς ποὺ τὰ βιβλία των εἶνε ὑπέρτερα πολὺ¹
ἄπο τὴν σκέψι τοῦ ἔθνους των. Ἀπλούστατα

διότι ἔδω οἱ διάφοροι πρωθυπουργοὶ καὶ ὑπουροὶ δέν ἔχουν κανένα, μὰ ἀπολύτως κανένα Ἰδανικὸν καλλιτεχνικόν, καί, τὸ λυπηρότερον, οὗτε ἐθνικόν.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ

Α'. — Δὲν πιστεύω ὅτι τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια οἱ Ἑλληνες διαβάζουν δλιγάρτερον ἀπὸ ἄλλοτε. Τὸ πλῆθος καὶ ἡ κυκλοφορία τοῦ πλήθους τούτου τῶν ἐφημερίδων, τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν καὶ τὰ κατὰ φυλλάδια ἐκδιδόμενα βιβλία, τὰ κυκλοφοροῦντα εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας ἀντιτύπων, ἀποδεικνύουν τὸ ἔναντιόν. "Ισως θὰ εἴχε δίκαιον, ἂν ἔλεγε κανεὶς ὅτι σήμερον τὸ ποιὸν τῶν προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων εἶνε κατώτερον ἀπὸ ἄλλοτε. Καὶ τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, πρέπει νάποδοθῇ εἰς κάποιαν μεταβολὴν τῆς ἀναλογίας μεταξὺ τῶν ἀπλῶς ἐγγραμμάτων καὶ τῶν κάπως περισσότερον ἀνεπτυγμένων. "Αλλην φοράν οἱ ἀναγνῶσται ἥσαν δλιγάρτεροι καὶ καλλιτεχνοι. Σήμερον εἶνε περισσότεροι καὶ χειρότεροι. "Αλλην φοράν, ὁ καλὸς λογογράφος ἢ ὁ καλὸς ποιητὴς τῆς ἐποχῆς, ἵτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προσιτὸς εἰς τὸν μέσον ὅρον τῆς κοινῆς ἀναπτύξεως. Σήμερον εἶνε σχεδὸν ἀπομονωμένος. 'Ολιγάριθμος τάξις ἀνεπτυγμένων τὸν ἔννοει καὶ τὸν ἀπολαμβάνει· διὰ τοὺς ἄλλους εἶνε ἀκατανόητος καὶ ἔνος.

Β'. — Ούτως ή̄ ἄλλως ὁ̄ Ἑλληνικὸς λαὸς «ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἐπαρκῶς ἀναγινώσκων» καὶ ή̄ κρίσις ὑφίσταται ἀνέκαθεν. Εἴμεθα δοκῶ ἔκατομμύρια «Ἐλληνες, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, ὅπως ἐννοοῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν (δηλαδὴ προτίμησιν τῶν καλλιτέρων ἀναγνωσμάτων καὶ ἀγορὰν αὐτῶν), δὲν ὑπερβαίνουν τοὺς τρισχιλίους. Ἡ «Ἔστια» π. χ., τὸ μόνον πανελλήνιον περιοδικόν, δὲν κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ ποτὲ περισσοτέρους συνδρομητάς. Ἀνάγνωσμα ἐκλεκτὸν — ὅχι λαϊκόν, — κυκλοφοροῦσαν εἰς 3,000 ἀντίτυπα, ἔφθιασεν ἥδη τὸν ἀνώτατον ὅρον τῆς κυκλοφορίας καὶ ἀνεγνώσθη ἀπὸ δλους τοὺς ἀνεπτυγμένους «Ἐλληνας. Ἄλλ」 εἶνε εὔκολον νὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ κάθε καλὸν ἀνάγνωσμα αὐτὴ η̄ δυνατὴ κυκλοφορία; Ἀπεναντίας δυσκολώτατον τὰ 8 ἔκατομμύρια τῶν «Ἐλλήνων εἶνε διασκορπισμένα εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διαφημίσεως εἶνε ἀτελέστατα, — ἀκόμη καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποστολῆς χορημάτων, χάρις εἰς τὴν πρωτόγονον καταστασιν τοῦ ταχυδρομείου μας.

Εἶμεθα δὲ λίγοι, διεσπαρμένοι καὶ ἀσυγκοινώνητοι. Ἀλλ' ἂν ή ἀναλογία 8,000,000 : 3,000 — ή δύοις πραγματοποιεῖται εἰς ἐκάκτους μόνον περιστάσεις — εἶνε ἀπολύτως μικρὸν καὶ δὲν ἐπιτρέπῃ εἰς τὸ βιβλίον καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν τὴν ἀκμὴν ἔκεινην, τὴν ὅποιαν βλέπουμεν καὶ ζηλεύομεν εἰς ἄλλα ἔθνη, τοῦτο πρέπει νάποδοθῆ κατὰ πρώτιστον λόγον εἰς τὸ Σχολεῖον. Τὸ Σχολεῖον μας δὲν κατορθόνει παρὰ νὰ ἐμπνεύσῃ μῆσος θανάσιμον κατὰ τοῦ βιβλίου. Εἶνε δὲ τάφος κάθε πνευματικῆς ζωῆς. Ἀλλοῦ, δὲ εἰσερχόμενος εἰς τὸν πρακτικὸν βίον διατηρεῖ κάποιαν ἀγάπην πρὸς τὸ βιβλίον ἀπό τὰς ἀναμνήσεις τοῦ Σχολείου. Ἐδῶ ἀπεναντίας αἱ ἀναμνήσεις αὐτοῖς, φρικώδεις ἀναμνήσεις κάμνουν τὸν Ἑλληνα νάποστρέφεται τὸ βιβλίον καὶ νὰ τὸ ἀποφεύγῃ ἐπὶ ζωῆς. Αἱ τρεῖς χιλιάδες ποὺ ἐλέγαμεν πρὸν, εἶνε αἱ ἔξαιρότερει τοῦ κανόνος· εἶνε οἱ ἀνθρωποι ἔκεινοι, οἱ τόσον καλὰ προκισμένοι διανοητικῶς ἀπὸ τὴν φύσιν, ὥστε νάντεχον εἰς τὸ δηλητήριον τοῦ Σχολείου. Οἱ ἄλλοι δὲ οἱ ὑποκύπτοντι φονεύεται μέσα των κάθε πνευματικόν, κάθε ἀνθρώπινον. Καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὸ Σχολεῖον, εἴτε ἀργός εἴτε ἐνωρίς, εἴτε ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν εἴτε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, τελείως ἀποκτηνωμένοι, ἀνίκανοι νὰ ἔννοησοιν ή νὰ αἰσθανθοῦν τὸ παραμικρὸν ποὺ νὰ ἔχῃ μακρόθεν σχέσιν μὲ τὴν ὥραιότητα καὶ μὲ τὴν ἀλήθειαν.

‘Η ἀναλογία θαῦξησι διὰ τὸ ἐκπαιδευτικόν μας σύστημα μεταβληθῆ.’ Άλλα μόνον ή να λογία ‘Ολα θάλλειν τότε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΩΠΟΥΛΟΥ

Α'. — "Αν ἀναγινώσκουν δὲν ξέρω" — ξέρα πῶς δὲ διαβάζουν. "Ο Ρωμιὸς ποτὲ δὲν ἀγάπησε τὸ διάβασμα. Οὔτε τόρα, οὔτε ἀμέσως ἔπειτ' ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση, οὔτε πρὶν σταχτούντων τῆς σκλαβίας του. "Αν βλέπουμε σωροὺς βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲ θὰ εἰπῇ πῶς οι σκλάβοι πρόγονοί μας ἔκαναν ἀμάλιγά τι διάβασμα. Καθόλου. Οἱ Μαρασλῆδες ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἶχαν τὴν πατριωτική διάθεση, κ' ο φιλόλογοι, οἱ δάσκαλοι γιατὶ νὰ εἰποῦμε σωτότερα ἐκείνου τοῦ καιροῦ, εἶχαν τὴν τέχνην νὰ τοὺς τὴν ξεσκεπάζουν. Τίποτα περισσότερο. Τὰ βιβλία καὶ τότε ἀγοράζονταν ἀπὸ φιλότιμους διμογενεῖς καὶ κάθονταν στὸ ράφι ἀγγικταῖς ὅπως τόρα λόγου χάρη τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου. 'Ακοῦτε στὶς λογοδοσίες τοῦ κ. Βικέλα τὶς χιλιάδες ποῦ ξοδεύονται ἀπ' αὐτὰ κάθε χρόνο

καὶ λέτε: — Μωρὲ γειά σου, Ρωμιέ! Γειά σου καὶ σύ, κ. Δροσίνη, ποῦ βρήκες τὸ τετράφυλλο τριφύλλι κι' ἄνοιξες τὴ διανοητικὴ σιδερόπορτα τοῦ Ρωμιοῦ! Πᾶτε δῆμως ἔπειτα στὰ τσιφλίκια τοῦ κ. Καραπάνου, τοῦ κ. Ζωγράφου, τοῦ κ. Δεληγεώργη καὶ βρίσκετε στ' ἀριμάρια τῆς ἐπιστασίας σωροὺς - σωροὺς τὰ ὀφέλιμα βιβλία καὶ τοὺς ποντικοὺς μοναδικοὺς ἀναγνῶστες τους.

Τόρα ἂν τὸ βιβλίο καὶ τὸ περιοδικὸ βρίσκεται σὲ κρίσιμη κατάσταση μπορεῖτε νὰ τὸ ξέρειε καλήτερ' ἀπὸ μένα.

Β'. — Στὸ φυσικὸ του γεννήθηκε γιὰ νὰ φλυαρῇ κι ὅχι νὰ μελετᾷ. Μελετάει ὁ τζίτζικας; "Οχι! Κάνει ἔτσι τὶς μεμβράνες του καὶ βγάζει ἥχους. Κάνει κι ὁ Ρωμιὸς ἔτσι τὴ γλῶσσοῦλα του καὶ παρλάρει. Τί τοῦ χρειάζεται λοιπὸν ἡ μελέτη; Γιὰ νὰ μάθῃ; Μὰ εἶνε πρᾶμα ποῦ νὰ μὴν τὸ ξέρῃ; Γιὰ νὰ εὐχαριστηθῇ; Μὰ εἶνε εὐχαρίστηση τὸ φόρτωμα τοῦ μιαλοῦ; Μουλάρι τόκαμες; Γι' αὐτὸ δὰ εἰδες τὶ κάνουν τὰ σκολειταρούδια ἔπειτ' ἀπὸ τὶς ἔξετάσεις. Τί ἔκαμαν οἱ πατεράδες μας, τί κάμαμ' ἐμεῖς, τί κάνουν τὰ παιδιά μας, τί θὰ κάνουν τ' ἀγγόνια μας στὸν αἰῶνα τὸν ἀπαντα. Σκίσιμο, κάψιμο τὰ βιβλία σὰ νὰ ἥταν δχτροὶ μας θανάσιμοι. Γιατί; Δὲ μᾶς ἔμαθαν τίποτα; δὲ μᾶς χαροποίησαν καμιὰ φορά; Καμιά. Μᾶς δυσκόλεψαν μονάχα τὰ παιγνίδια μας, τὰ μαλώματά μας, τοὺς συλλόγους καὶ τὶς παρλάτες μας. Φταίει θὰ πῆς τὸ σκολικό μας σύστημα: φταίει, δὲ λέω τ' ὅχι. Μὰ πιὸ πολὺ φταίει τὸ νευρικό μας σύστημα. Τὸ μυαλό μας εἶνε ποῦ δὲν ὑποφέρει στ' ἀληθινὰ ζυγὸ καὶ ὅχι ὁ τράχηλος μας. 'Εκείνη τὴ μοναδικὴ ἀπόλαυση ποῦ δίνει τὸ διάβασμα δὲν τὴν αἰσθάνεται, δὲν τὴν αἰσθάνθηκε οὔτε θὰ τὴν αἰσθανθῇ ὁ Ρωμιὸς ποτέ.

'Αθάνατε Ρωμιέ, εἶσαι μοναδικὸς στὴν ὑφήλιο! Ζῆσε γιὰ νὰ στολίζῃς τὴν Πλάση.

A. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Φεονῶ δτι οἱ "Ελληνες" εἴμεθα ὀλιγώτερον φιλαναγνῶσται ἐν σχέσει πρὸς ἄλλους φιλαναγνῶστας λαούς, δποὶοι εἶνε λ.χ. κατ' ἔξοχὴν οἱ Γερμανοί. 'Αναγινῶσκομεν δῆμως ἐν γένει περισσότερον ἡ ἄλλοτε, δηλ. ἡ πρὸ 15—20 ἔτῶν, ἄλλα καὶ ὀλιγώτερον ἐλληνικὰ βιβλία καὶ περιοδικὰ ἡ ἄλλοτε. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δύνανται ἄλλως τε καὶ δι' ἀριθμῶν νὰ σᾶς πιστοποιήσουν ὁ κ. 'Ελευθερούδακης καὶ οἱ συνάδελφοί του.

Ποῖοι οἱ λόγοι τούτου; Ήδον κατὰ τὴν

ταπεινήν μου γνώμην τινὲς τῶν κτυριωτέρων.

Δὲν εἴμεθα ὡς λαὸς φιλαναγνῶστης, διότι ἡ παρατεταμένη ἀνάγνωσις εἶνε πρόσφατὴς εἰς χαρακτῆρας περισσότερον τοῦ ἰδικοῦ μας ἡρέμους καὶ ὀλιγοπράγμονας καὶ ὑπὸ οὐρανὸν σκυθρωπότερον τοῦ ἐλληνικοῦ, ἐπιβάλλοντος τὴν κάθειρξιν τῆς οἰκίας καὶ τὴν μελέτην τοῦ γραφείου.

'Αναγινῶσκομεν ἐν γένει περισσότερον ἡ ἄλλοτε διότι παρατηρεῖται σήμερον ἀναμφισβήτητος πρόσθιος τις καὶ τάσις πρὸς καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος διὰ τῆς ἀναγνώσεως φιλολογικῶν ἔργων (δυστυχῶς ἐλάχιστα ἀν μηδιόλου καὶ ἐπιστημονικῶν).

Προτιμῶνται σήμερον τὰ ἔνα σῷγα τῶν ἐλληνικῶν διότι ηὔξησε καὶ διεδόθη ἡ γνῶσις ἔνων γλωσσῶν, καὶ ἔκαστος φύλος τῶν γραμμάτων ἐπιθυμεῖ νὰ εἶνε ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων γνώστης τῆς μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως τῆς Δύσεως. Παρὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει ἵσως νὰ μνημονεύθῃ καὶ ὁ ὀλιγώτερον σοβαρός, τῆς ἀκαταδεξίας τοῦ "Ελληνος πρὸς τὰ προϊόντα ἐντοπίου προελεύσεως. Διατί δῆμως ἡ ἐπίδοσις αὕτη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἔνων ἔργων δὲν ἐπεξετάθη ἀλλὰ — κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην — καὶ ἥλατώθη ὡς πρὸς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἔκτοτε;

"Οχι, βέβαια, δι' ἔλλειψιν ἔργων. Τουναντίον ἡ συγκομιδὴ σήμερον καὶ πλουσιωτέρα καὶ καλλιέρα εἶνε.

Ἡ ἀφορμὴ ἀνήκει κυρίως εἰς τοὺς λόγους τοὺς δποὶοὺς ἀνωτέρω εἶπον ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν σημερινὴν πολυγλωσσίαν τῶν φιλολογικῶν ἔργων.

Πρὸ 15—20 ἔτῶν μία μόνη ἡτο — πλὴν ἐλαχίστων ἔξαιρέσεων — ἡ γραφομένη γλῶσσα καὶ καὶ ὅχι μόνον ἡ μονογλωσσία αὕτη ἐν τῇ γραφομένῃ ἡτο ἀνεκτὴ ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστος εἰς πάντας. 'Αλλὰ σήμερον ἀνεφύη τὸ ἀκανθῶδες ζῆτημα τῆς γλώσσης καὶ οὕτω κατελήξαμεν εἰς φιλολογικὴν πολυγλωσσίαν τὴν δποὶαν δλοι, ἀνεξαιρέτως συμπαθεῖων ἡ πεποιηθεῖσαν, καταδικάζομεν. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων δὲν ἐλκύει ἀναγνώστας δταν εἶνε γραμμένον εἰς γλῶσσαν τὴν δποὶαν δὲν ἐσυνείθισαν οὗτοι — ἐνίστε καὶ δυσκόλως ἐννοοῦν — ἡ εἰς τὴν δποὶαν δὲν εὐχαριστοῦνται. Διὰ τοῦτο ἔκαστος ἀναγνώσκει μόνον δτι εἶνε γραμμένον εἰς γλῶσσαν τὴν δποὶαν αὐτὸς προτιμᾶ ἡ πρεσβεύει ὡς δρθὴν ἡ ἀρέσκεται εἰς αὐτήν.

K. Δ. ΖΕΡΓΕΛΗΣ δρηγητὴς

Τὰ προβαλλόμενα ἐρωτήματα εἶνε τόσον μεγάλης κοινωνικῆς σπουδαιότητος, ὡστε ἔχουν ἀνάγκην μακρᾶς προγματείας. Θὰ περιορισθῶ εἰς τὰ καίρια, δπως ἀνάγκη νὰ γίνεται δταν πρόκηται γ' ἀκουσμῆς ἡ γνώμη πολλῶν.

Α'. — Τὸ βιβλίον ὁμολογουμένως σήμερον δὲν ἀγαπᾶται παρ' ἡμῖν. Ή μεγάλη κοινωνικὴ σημασία του δὲν κατέστη αἰσθητὴ οὔτε εἰς τὸν λαὸν οὔτε εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας τάξεις. Ή μόνη πνευματικὴ τροφὴ τῶν νέων εἶνε τὰ σχολικά των βιβλία καὶ αἱ ἐφημερίδες. Ως πρὸς τὸ περιοδικὸν καὶ αὐτό, ἀν καὶ παρέχει τροφὴν ποικίλην, δὲν ἔγεινεν δὲ σύντροφος τῆς οἰκογενείας. Τὰ δὲ μυθιστορήματα δὲν κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τέχνην ἡ τὰ κοινωνικά των ζητήματα, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τὰς περιπτετείας των.

Β'. — Ο ἐλληνικὸς λαὸς ἐδιάβαζεν ἄλλοτε περισσότερον παρὰ σήμερον. Ή παρελθόντα γενεὰ ἔζητε εἰς τὴν ποίησιν τὰ ἰδανικά της καὶ ἐνθουσιάζετο μὲ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἔρωτος κραυγὰς τοῦ Οὐγκῶ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου. Σήμερον ἡ γενεὰ μας δὲν ἔχει ἰδανικά τὰ ἐμάρανεν ἡ στενὴ πολιτικὴ ὁ δποὶα περιστρέφεται μόνον περὶ τὸ ἀτομον. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἰδέαι κοινωνικαὶ δὲν ὑπάρχουν, ὡστε αὗται νὰ γεννήσουν μυθιστορήματα. Τὸ ἰδανικόν μας σήμερον τὸ εὐρίσκομεν εἰς τὰς καθημερινὰς πολιτικὰς συζητήσεις καὶ τ' ἀναγνώσματα τῶν ἐφημερίδων, τὰ δποὶα πολὺ διαβάζονται εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ήστε δὲν ἐλληνικὸς λαὸς θέλει νὰ διαβάζῃ ἀλλ' ἡ ἀκάθητος τροφὴ, δπου τοῦ παρέχεται, μαραίνει τὸ βιβλίον τὸ εὐγενές. 'Ημποροῦσε τὸ ἰδανικὸν τῆς πατρίδος νὰ ἔξεγειρῃ καὶ πάλιν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ βιβλίον ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ σήμερον ἔηρδες πατριοτισμός, ζητιωκραυγαί, σημαῖαι ἐλληνικαί. Τὸ ἔργον τέχνης πρέπει νὰ τὸ διαπνέῃ μία ἰδέα καθολική, δπου νὰ ἔξυψωνῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς ψηλά, εἰς κοσμοπολιτικὰ ἰδανικά.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Τὸ βιβλίο καὶ τὸ περιοδικὸ σήμερα πλειότερο ἀπὸ κάθε ἀλλή ἐποχὴ βρίσκεται σὲ κρίσιμη κατάσταση.

— Γιατί;

— Διότι πλήθυναν οἱ ἐφημερίδες! Ή κόσμος ρίχνεται στὴς ἐφημερίδες, δπου βρίσκεται λίγη ἀλλ', δλα, εὐχαρίστεται, περνάει τὴν ὥρα του... Η ἐφημερίδα σκότωσε τὸ βιβλίο καὶ τὸ περιοδικό! Βιβλίο, ποῦ δὲ μπορεῖ κανεὶς

νὰ τὸ τελειώσῃ μεταξὺ ἐνὸς τοιγάρου κι' ἐνὸς καφέ.. Περιοδικὸ ποῦ βγαίνει στὴς δέκα πέντε καὶ στὸ μῆνα μιὰ φορά.. εἶναι πλήξη μπροστὰ στὴν ἐφημερίδα, ποῦ βγαίνει καθε μέρα, ποῦ σοῦ δίνει καὶ τὸ βιβλίο καὶ τὸ περιοδικὸ κατὰ δόσεις. Ο "Ελληνας δ σημερινὸς διαβάζει πλειότερο ἀπὸ τὸν "Ελληνα τοῦ περασμένου καιροῦ.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Η πρόσκλησή σας «"Αν διαβάζουν οἱ "Ελληνες" μοῦ ἡρθε ἀργά δυστυχῶς. Μὲ λίγα λόγια ἡ ἰδέα μου εἶναι πᾶς οἱ Ρωμιοὶ διαβάζουν, ὅχι δῆμως ἐλληνικὰ βιβλία, γιατὶ τοὺς εἶνε καρφωμένη ἡ ἰδέα πᾶς δ, τι ρωμαῖκο δὲν ἀξίζει. Δασκαλισμοῦ καὶ λεβαντινισμοῦ ἀποτέλεσμα.

A. ΠΑΛΛΗΣ

Καὶ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικὸν εὐρίσκονται εἰς κρίσιν. Πνευματικὴν κρίσιν. Δηλωτικὴν ψυχικῆς καταστάσεως. Παθολογικὸν σύμπτωμα πνευματικῆς μνορεξίας. "Αν ἐγεννάτο ἐδῶ τὸ ἔξοχότερον τῶν ἀριστουργημάτων, ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνάψῃ πυρετὸν ἐνθουσιασμοῦ, νὰ ἥλεκτρισῃ τὰ πνεύματα, νὰ κυριαρχήσῃ τῆς κοινῆς γνώμης ἐβδομάδας, μῆνας;

Ανεγίνωσκον ἄλλοτε περισσότερον; Μὲ τὴν φαντασίαν τὴν ἔξιδανικεύουσαν τὸ παρελθόν, τὸ πιστεύομεν. 'Αλλ' ἔχομεν τὰ στοιχεῖα ν' ἀποφανθῶμεν ἀκριβῶς; Τὰ παλαιότερα βιβλία ἔξεδίδοντο μὲ συνδρομάς, δηλαδὴ μὲ φιλανθρωπικὰς εἰσφοράς. Αἱ ἀνὰ τὰς ἐλληνικὰς κοινότητας τοῦ ἔξωτερικοῦ περιοδεῖαι τῶν ἐκδότων περιοδικῶν δὲν εἶνε σύγχρονος ἐπινόησις τοῦ ἐκδότου τῆς «Φύσεως». Μὲ τὴν χεῖρα τεταμένην εἰς τὴν Ευρώπην, 'Ασίαν καὶ τὴν Βόρειον 'Αφρικὴν συνετηρήθη ἡ Παρθώρα. Ο Παρθενών, ἡ 'Εθνικὴ Βιβλιοθήκη, καὶ τὰ ἄλλα περιοδικὰ ἔζησαν βίον βραχὺν καὶ ἀγωνιώδη. Ο ἰδρυτὴς τῆς 'Εστίας Παῦλος Διομήδης ἐζημιώθη ὑπὲρ τὰς τριάντα χιλιάδας δραχμῶν. Ο Κασσόνης μὲ δλην τὴν ἐμπορικὴν διοργάνωσιν καὶ τὰς νέας ἀγορὰς καταναλώσεως, εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ἐγκατέλιπε τὸ περιοδικὸν χάριν τοῦ βιβλιοπωλείου. Ο Δροσίνης ἡ ναγκάση μὲ μεταβάλη τὴν 'Εστίαν εἰς καθημερινὴν ἐφημερίδα.

· Η νόσος εἶνε χρονία.

'Αλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶνε, πόσον ἀναγινώσκουν οἱ "Ελληνες, ἀλλὰ τί ἀναγινώσκουν. "Η μεγάλη ποσότης ἐνὸς πράγματος οὐδέποτε μεταβάλλει τὴν οὐσίαν του. "Οσφ περισσότερος δι βόρβορος, τόσω βαθύτερα βυθίζεται κανεὶς εἰς αὐτόν. Τὸ ἔλληνικὸν κοινὸν λοιπὸν εἶνε, πιθανῶς, τὸ χειρότερον ἀναγινώσκον, τὸ καταπλόν τὰς ἀηδεστέρας μωρίας κοινὸν τῆς Εὔρωπης. Εἶνε καὶ τοῦτο χρόνιον; "Η φυλή μας, φαίνεται, ἔμεινε μέχρι τοῦ Μπερτόλδου ὅπως εἰς τὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς καὶ δὲν ὑψώθη περισσότερον.

'Άλλ' οἱ Γερμανοὶ λέγουν μὲ βάθιος «ὅποις στέκεται καὶ δὲν προχωρεῖ, πηγαίνει ὅπισω» (Stillstand ist Rückstand). Καὶ εἰς ἡμᾶς ἐδῶ ἔστρωσαν χιλιόμετρα σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα: ὅποι ἡσαν ἀγκάθια καὶ κορημνοὶ ἔγειναν πολλαχοῦ ὠραῖαν συνοικίαν μὲ πλοτείας. Μόνον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ δὲν ἐστρώθη τίποτε, δὲν ἀντίχησε τὸ ἀφυπνίζον σύριγμα ἀτμαμάξης· μόνον ἡ ἔλληνικὴ ψυχὴ ἔμεινε μὲ κρημνοὺς καὶ ἀγκάθια.

B'. — Τὸ αἴτιον; Τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὸν βίον εἶνε ἡ εὑρεσίς τοῦ αἴτιου. Πολλάκις περιπλέκεται τόσον μὲ τὸ ἀποτέλεσμα ὥστε δὲν διακρίνεται τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κατακαύλημα τῆς δημοσιογραφίας μέχρι τῶν «ἀναγνωσμάτων» εἶνε αἴτιον ἡ ἀποτέλεσμα; Κατ' ἐμὲ εἶνε μᾶλλον ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ δυνατὸν εἰς τὴν κλίμακα τῆς ἔλληλουχίας νὰ εἶνε καὶ αἴτιον καὶ ἀποτέλεσμα. "Η σῆψις εἶνε ἀποτέλεσμα καὶ γίνεται καὶ αἴτιον.

Τὰ αἴτια. Τὸ σχολεῖον; Βεβαίως. Σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶνε ὅχι τόσον νὰ δώσῃ μάθησιν δσον τὴν δίψαν τῆς μαθήσεως, νὰ ἔξεγείῃ πολυμερὲς ἐνδιαφέροντα, δπως λέγει ἡ Παιδαγωγική. Τὸ Ἰδικόν μας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔστεγει πολυμερῆ ἀηδίαν.

"Η Ἐκκλησία. Ποῦ εἶνε τὸ κήρυγμα τὸ υψώνον, ὡς ἐπὶ πτερούγων, τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὰ χθαμαλά; "Ο γεωργός, δι βοσκός, δι ἐργάτης διὰ τῆς ἐκκλησίας δὲν αἰρεται ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν Αμαρτωλῶν Σωτηρίαν.

Τὸ εἶδος τῆς ἔλληνικῆς λογοτεχνίας. Διονύσιος δι 'Αλικαρνασσεὺς ἔλεγε διὰ τὸν "Ομηρον «τόσον ἀφ' ἐσυτοῦ διδοὺς δσον ἔκαστος δύναται λαβεῖν». Καὶ δι μεγάλος εὐρίσκει δι, τι θέλει καὶ δι μικρός. Ο Σαίκσπηρ, δι Γκαΐτε, δι Σχύλλερ, δι Βύρων, δι Ονυγγώ, εἶνε δι δλους. Ο Μπωδελαίρ δχι. Ο Ιψεν δχι. Ο Δωδὲ εἰς τὸν Τζάκ περιγράφει

θαυμάσια τὴν ἀληθῆ δύναμιν τῆς παγκοσμίου μεγαλοφυΐας, παριστῶν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Δάντε ἐπὶ τοῦ ταπεινοῦ πνεύματος ἐργάτου. "Η ἴδική μας τέχνη (ἐννοῶ τὴν ἀληθινὴν) εἶνε, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ τὴν ἀπρόσιτον τὴν ἀκατάδεκτον. Πόσοι λαμβάνοντες τὴν γραφίδα συλλογίζονται πῶς δχι μόνον αὐτοὶ νὰ ὑψωθοῦν πρὸς τὰ ἐπάνω, ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ ἐλκύσουν πρὸς τὰ ἐπάνω;

Η ἔλλειψις ἀγάπης πρὸς τὸν λαόν. Ποῦ εἶνε δι ἴδικός μας Bouchor καὶ δι σύντροφοί του, νὰ φέρουν μέχρι τῶν λαϊκῶν στρωμάτων τὸ ἄρωμα τῆς ποιήσεως, τὴν εὐμορφιάν τοῦ Ἰδανικοῦ, νὰ μεταδώσουν εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν τὴν ἀνατριχίαν τοῦ ὠραίου;

Εἰπα. Τὰ αἴτια περιπλέκονται μὲ τὸ ἀποτέλεσμα. "Οτι συμβαίνει μὲ τὸ βιβλίον καὶ τὸ περιοδικόν καὶ μὲ τὴν εἰκόνα καὶ μὲ τὸ ἀγαλμα, δὲν συμβαίνει καὶ μὲ τὸ θέατρον, καὶ μὲ τὴν μελωδίαν; "Η ἀνικανότης πρὸς δρεῖν εἶνε γενική. Τὸ στομάχι εἶνε κατέστρωμένον δι' ὄλα. "Άλλα δὲν εἶνε τοῦτο τὸ νόσημα. Τὸ σύμπτωμα εἶνε δευτερογενές. Τὸ αἴτιον κεῖται βαθύτερον, εἶνε δργανικόν. Δι' αὐτὸν ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἔρευναν διὰ τὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου, θὰ ἡτο κατ' ἐμέ, ἀπάντησις διὰ τὴν κρίσιν τῆς συγχρόνου ἔλληνικῆς ψυχῆς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ο ἔλληνικὸς λαὸς δὲν διαβάζει δσον ἔπερπετο καὶ μποροῦσε, γιατὶ πολὺ σπάνια βρίσκει βιβλία γραμμένα στὴ γλῶσσα ποῦ καταλαβαίνει καὶ βγαλμένα ἀπὸ τὴν ωμαίκην ψυχῆς. — Τώρα νομίζω διαβάζει περισσότερο παρ' δι, τι ἀλλοτε γιατὶ σήμερα γιὰ καλή μας τύχη ἀρχισαν συχνά-πυκνά νὰ τυπώνουνται καὶ βιβλία καὶ φημερίδες καὶ περιοδικά στὴν ἐθνικὴ τὴ γλῶσσα καὶ σύφωνα μὲ τὶς ἰδέες τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου, μὰ μπορεῖ νάχω καὶ λάθος.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΝΣ

Ερωτάτε δὲν οἱ "Ελληνες ἀναγινώσκουσιν, διλιγόντερον τώρα παρὰ ἀλλοτε. Βεβαίως οἱ "Ελληνες, καὶ ἔνεκα τοῦ κλίματος καὶ ἔνεκα τοῦ ἔξωτεροικοῦ βίου διαγούσιν, οὐδέποτε ὑπῆρξαν φιλαναγνῶσται εἰς δν διαθηκάλους τοῦ Γένους, δπως ἀναγνώσωμέν τι ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἀξιον ἀναγνώσεως, καθόσον δ' ἀφορᾶ τὴν ποίησιν, πάλιν εἰς τὸ παρελθὸν διφείλομεν ν' ἀναδράμωμεν. "Αν λοιπὸν δι "Ελλην ἀποβάλλησμερον τὸν πρὸς ἀνάγνωσιν ἔρωτα, αἴτια εἶνε ἡ ἔλλειψις ἀναγνωσμάτων δυναμένων νὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τοῦ ἔλληνικοῦ νοῦ ἀπόδειξις δὲ τρανοτάτη τυγχάνει δι ποσάκις παρετέμη πρὸς ἀνάγνωσιν διηγῆμα συνδεόμενον πρὸς τὰς ιστορικὰς ἡ λαογραφικὰς παραδόσεις τοῦ ἐθνους, τοῦτο ἀπλήστως ἀνεγνώσθη πῶς δμως προσδοκάτε νὰ συγχρωτισθῇ δ ἔλληνικὸς νοῦς πρὸς διηγήματα ἡ ποίηματα μεταφραζόμενα ἐκ τῆς Ρωσικῆς ἡ τῆς Νορβηγικῆς φιλολογίας, ἀτινα δλως ἀντίκεινται τῇ φύσει τοῦ ἔλληνισμοῦ, ἡ πρὸς τὰ ἀνούσια κατασκευάσματα

νον εἰς ἀνάγνωσιν ἔφημερίδων, καὶ τοῦτο μόνον δπως τυγχάνη ἐνήμερος τῶν καινῶν καὶ μὴ ἀπορῆ τῶν μέσων τῆς συζητήσεως. Τότε δὲ μόνον προστρέχει εἰς τὰ βιβλία καὶ εἰς τὰ περιοδικά, δταν εὐρίσκη ταῦτα συνάδοντα πρὸς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Ἐξετάσωμεν νῦν ποιός τις οὗτος δι ἐθνικὸς τοῦ "Ελληνος χαρακτῆρος. "Ο "Ελλην πάντοτε ἐπινοητικός, δραστήριος καὶ ἀγχινούστατος εἰς δι, τι ἀφορᾶ τὴν ἰδίαν τιμήν, ζωὴν καὶ περιουσίαν, ἀταλαίπωρος καὶ ἀφροντις ἀείποτε ὑπῆρξεν εἰς δι, τι ἀφορᾶ τὰ κοινά, περὶ ταῦτα δὲ τὰ κοινὰ οὔτε ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπέδειξεν οὔτε νῦν ἐπιδεικνύει σύμπτωμα, ἐνότητα καὶ ισχύν. Πάλιν δμως δι αὐτὸς "Ελλην, δσάκις ἔν τε τῷ παρελθόντι καὶ τῷ παρόντι ἀπέβλεψεν εἰς ἔπιτευχιν ἰδέας τινὸς μεγάλης ἡ ἐνὸς Ἰδανικοῦ, τὰ πάντα καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν καὶ ὑπηρξειν ἐθυσίασεν ὑπὲρ τῆς ἰδέας ἡν ἐνεκολπώθη. Εἰς τοιοῦτον λοιπὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα φρονοῦμεν δι ἀρμόζουσι βιβλία καὶ περιοδικά ἡ δντος πρακτικά, λειανοντά πως τὸ τραχὺ τῆς καθημερινῆς πορείας τοῦ βίου, ἡ ἔξοχως ὑψηλὰ δινάμενα νὰ προσελκύσωσι τὸν πρὸς τὰ ἰδεώδη δργῶντα τοῦ "Ελληνος νοῦν. "Υπάρχουσιν δμως ταῦτα ἡ ἐκεῖνα παρ' ἡμῖν; Οὐχί. Διότι βεβαίως βιβλία πρακτικὰ καὶ περιοδικὰ πρακτικὰ δὲν ἔχουμεν, ἡ καὶ ἀν ἔχωμεν, ταῦτα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἀπατήσεις τοῦ "Ελληνος υπῆρξεν δι ὑλικὴν ἔποψιν καθόσον δ' ἀφορᾶ τὴν πνευματικὴν ἡδονὴν ἡτις τυγχάνει δ σκοπὸς τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὑψηλῶν ἔργων, ποια ταῦτα παρ' ἡμῖν εἴτε ἐν τῷ πεζῷ εἴτε δὲ τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικά, διότι ἐν αὐτοῖς οὐδὲν ἀξιον ἀναγνώσεως εὑρίσκεται. "Ανακεφαλαιοῦντες δὲ γνωματεύομεν δι "Ελλην εἶνε φιλαναγνώστης δσω ἐπιτρέπει αὐτῷ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ δὲν ἀναγινώσκει, διότι δὲν εὐρίσκει ν' ἀναγνώσῃ.

Οι "Ελληνες «ἀναγινώσκουν» πλειότερον σήμερον παρ' ἀλλοτε. "Η ἐποχὴ τοῦ 62— συγκεφαλαιωτικὴ ἐνὸς πνεύματος "Ελληνικοῦ διήκοντος διύ δύ τούλαχιστον δεκαετηρίδων πρὸς τὰς ιστορικὰς ἡ λαογραφικὰς παραδόσεις τοῦ ἐθνους, τοῦτο ἀπλήστως ἀνεγνώσθη πῶς δμως προσδοκάτε νὰ συγχρωτισθῇ δ ἔλληνικὸς νοῦς πρὸς διηγήματα ἡ ποίηματα μεταφραζόμενα ἐκ τῆς Ρωσικῆς ἡ τῆς Νορβηγικῆς φιλολογίας, συνεχέοντο, ἀπετέλουν οὐτως εἰπεῖν «τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν γραμμάτων». "Ησαν τῆς ἐποχῆς των οἱ Μανδαρῖνοι. Κατὰ συνέπειαν, καὶ

τὸ ἀναγινῶσκον αὐτοὺς κοινὸν ἐμανδαρίνιζεν, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα, ώστε οἱ γραμματισμένοι, λόγῳ τοῦ μικροῦ των κύκλου, ἐπροκάλουν ἐκ τῶν πληβείων καὶ τῶν ἀστῶν κάποιον φθόνον Ἰδιότυπον, οὗτον τόν μᾶς δίδει ἡ τότε πρὸς τοὺς καλαμαράδες ἀποστροφὴ τοῦ κόσμου, τῆς πρὸς τοῦ 62 μάλιστα ἐποχῆς.

Σήμερα ἀριστοκρατία (!) γραμμάτων δὲν ὑπάρχει. "Οπως εἰς ὅλα, καὶ εἰς τὰ γράμματα τελεία ἰσοπέδωσις! Δὲν φρονῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει φιλολογία. "Υπάρχει καὶ παραπάρχει μάλιστα. "Ο, τι τῆς λείπει εἶναι «ὅ θόρυβος». "Ο θόρυβος ἐκεῖνος ποῦ τῆς πρέπει. Ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες τῆς καταγινώσκουν θόρυβον, φρονῶ ὅτι οἰκτρῶς πλανῶνται, μὴ γνωρίζοντες πᾶς θόρυβος — διότι πρέπει νὰ θορυβῇ — ἡ φιλολογία πανταχοῦ τοῦ κόσμου.

'Αλλ' ὁ τοιοῦτος δημοκρατισμὸς τῶν γραμμάτων παρέσυρε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ ἄκρα. Οἱ «πραγματικοὶ» λόγιοι δὲν ἔχωρίζονται ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ πολλοῦ κοινοῦ, οὗτοις τὸ κατ' ἔξοχὴν ἐλάττωμα, ὃς ἀναγινώσκοντος, ὑπῆρξεν, ὅτι στερεῖται κάθε ἐκλεκτικότητος. "Ολοι διαβαζόμενα σήμερα, καὶ ποιὸς τὴν χάρι μας! 'Αλλὰ χωρὶς «μεθοδικότητα» εἰς τὸ διάβασμα. Τὴν μεθοδικότητα ἐκείνην, ήτις γεννᾷ τοὺς θαυμαστὰς καὶ προκαλεῖ τὴν κατανάλωσιν τῶν ἔργων.

***

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν ἔρχομεν εἰς τὸ δεύτερον ἔρωτημα τῶν «Παναθηναίων». Τὰ «Παναθήναια» ἔρωτοῦ ποῦ πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὸ ὅτι δὲν ἔχομεν κοινὸν ἀναγινῶσκον, ἐὰν πράγματι δὲν ἔχωμεν τοιοῦτον. Αἰρομένης δομῶς τῆς πρώτης ἔρωτήσεως διὰ τῆς ἀπαντήσεως ὅτι ὑπάρχει «κοινὸν ἀναγινῶσκον» καὶ ὑπάρχονταν Ἐλλήνες λόγιοι στιβαρώτατοι, ὃς δεύτερον ἔρωτημα προάγεται εἰς τὸ μέσον τοῦτο: Διατί ἡ ἐλλείψις πάσης μεθοδικότητος εἰς τὸ ἀναγινώσκειν καὶ διατί ἡ δημοκρατικὴ αὐτὴ ἰσοπέδωσις εἰς τὴν φιλολογίαν; Ως λόγον τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ἔγὼ νομίζω σπουδαιότατον, τὸν περὶ ζωῆς ἀγῶνα.

Αὐτὸς σήμερον, μὲ τὴν φοβερὰν ἔντασιν ποῦ ἔλαβεν, ἀπέκλεισε κάθε μέθοδον, τόσον εἰς τὴν Φιλολογίαν, δσον καὶ εἰς τὴν Ἐπιστήμην, δσον καὶ εἰς τὴν Τέχνην, δσον καὶ εἰς τὴν Πολιτικήν, εἰς ὅλα. "Ολοι διαβάζομεν, ἀλλ' ὅχι μετὰ προσοχῆς. Καὶ ὅχι μὲ πάθος καὶ αἰσθημα. "Η βιοπάλη ἔπειτανει δρμητικὴ εἰς τὸ μέσον καὶ ἀνακόπτει κάθε εὐγενῆ ἐνασχόλησιν, τὴν φέρει ἀνω - κάτω, τὴν καθιστᾶ ἀριστον, ἀέρινην,

κατεῖ τι μεταξὺ ρεμβασμοῦ καὶ ὑπονού, ὑστερα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ἐπωδύνους ἀγῶνας τῆς ἡμέρας.

"Υπάρχουν φιλαναγνῶσται ποῦ πεινοῦν, καὶ δημος διαβάζουν - διαβάζουν. Καὶ κάποιες μάλιστα ἔξοδεύοντες! Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὸν κλασικῶτερον ἐν Ἑλλάδι τοῦ «φιλαναγνώστου» τύπον. "Υπάρχουν δημος καὶ φιλαναγνῶσται — καὶ εἰναι οὗτοι οἱ πλειστοί — οἱ δημοσιέως διακόπτονταν τὴν ἀνάγνωσιν ἐνδός διηγήματος, αἴφνης τοῦ Παπαδιαμάντη, διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν σιταγορὰν ἢ εἰς τὸ χορηματιστήριον ἢ εἰς τὸ δικαστήριον ἢ εἰς τὰ γραφειά των, ἐν γένει στὴ δουλειά των, δλοι δὲ σπεύδοντες σὰν δαιμονισμένοι, ἐνῷ τὰ Γράμματα δημιουργοῦντα τὸν «λείψονται δάκρυα κατὰ παρειῶν», θρηνοῦντα τὴν δυστυχισμένην ἐν Ἑλλάδι μοῖραν των...

Ποῖος δὲ ὁ λόγος τῆς οἰκτρότητος αὐτῆς; 'Ο λόγος εἶναι ὅτι ἐλλείπει ἀπὸ ἔκαστον — καὶ ἐννοοῦμεν ὅχι τοὺς «ἀριστοκράτας» μας, ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον, ὅχι τοὺς «πλουτοκράτας» μας, ἀλλὰ τὰς μεγάλας μεσαίας κοινωνικάς μας τάξεις — διότι ἐλλείπει ἀπὸ ἔκαστον μία σταθερὰ ἐπάρκεια πόρων πρὸς ζωήν, διότι ἐλλείπει ἀπὸ ἔκαστον τὸ μετ' ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἐν ἀνέσει χρῆμα. Διότι ἐλλείπει ἀπὸ ἔκαστον τὸ ἐνιατὸν καὶ μονίμως καὶ κανονικῶς προσδοκόφρον τοῦ ἐπαγγέλματος. "Η σύγχυσις καὶ τὸ χάος εἰς δ ἔχουν περιέλθει αἱ ἀστικαὶ τάξεις ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ βιοπαλαιστικῆς ἀπόφεως, καὶ ὅν τὰ αἴτια δύναται τις ν' ἀνεύρῃ τόσον εἰς τὸ πολύτευμά μας, δσον εἰς τὸν ἐκ τοῦ πολιτεύματος τούτου κατήφορον τῆς πολιτικῆς μας, ἡς οἱ δύνυχες φθάνουν ἐμμέσως μέχρις ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῆς Ζωῆς, ἀνεξαιρέτως δλων, ἡ σύγχυσις ἐκείνη, λέγω, καὶ τὸ χάος δὲν ἀφήνουν εἰς τὸ ἀτομὸν τὸν ἐπαρκῆ καιρόν, τὴν ἐπαρκῆ καὶ ἀδιατάρακτον ἡσυχίαν, τὴν ἐπαρκῆ τοῦ πνεύματος διαύγειαν, δπως φανατισμῇ μὲ τὴν φιλολογίαν μας, τὴν δπούν, ἐπαναλαμβάνω, θεωρῶ πρώτην μεταξὺ τῶν Κρατῶν τοῦ Αἰμουν. Καὶ δπως ἀποκτήσῃ τὸ φιλολογικὸν αἰσθημα ἐκεῖνο, τὸ ἄγον ἐνστίκτως ἀπὸ τοῦ δωματίου εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον πρὸς ἀγορὰν βιβλίου.

***

'Αλλ' ἐκτὸς τούτου, ἡ ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν Ἐλλήνων ἀναγνωστῶν ἀγρία δημοκρατικότης, ἥν ὑφίστανται οἱ λόγιοι Ἐλλήνες, εἶναι, καὶ αὐτή, ἔνας λόγος ἐλλείψις κατανάλωσεως παρ' ἡμῖν τῶν φιλολογικῶν ἔργων. "Η δημοκρατι-

κότης αὐτῆς, ἀν ἐξαιρέσετε τὸ ἀπολύτως ἔντιμον καὶ τὸ ἀπολύτως ἐν ταῖς προσπαθείαις τοῦ μοχθοῦν περιοδικὸν αὐτό, τὸ σεβόμενον τὰ φιλολογικὰ δνόματα δπως πρέπει καὶ ρίπον εἰς τὸν κάλαμον δλα τὰ ἀνάπτηρα τοιαῦτα, ἀν ἐξαιρέσετε αὐτό, ἡ δημοκρατικότης αὐτὴ ἡ ἀτάσθαλος, ἡ γεμάτη ἀπὸ μοχθηρίαν καὶ ἀπὸ σκῶμμα, ἡ γεμάτη ἀπὸ ἐλλείψιν ἀναγνωρίσεως ἀριστοκρατισμοῦ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὰ γράμματα, εἰσήλασε καλπαστικῶς ἀπόλαστος εἰς δλον σχεδὸν τὸν περιοδικὸν καὶ ἡμερήσιον Τύπον, οὐδὲν σεβομένη καὶ δλα ἀνακατώνουσα καὶ δλα συμφύουσα, δνόματα, ἔργα, ἀξίας, ἀσυνειδησίας, εύσυνειδησίας, τέχνης, ἀτεχνίας, κόμπους, μωρίας, ὑψη, σκότη καὶ βάθη καὶ φῶτα, δλα φύρδην μίγδην, ὕστε κανένα αἰσθημα σταθερὸν καὶ τίμον, τόσον εἰς τὴν ἀντίληψιν, δσον εἰς τὸ γοῦστο, νὰ συναντηθοῦν μὲ ὑλην καὶ δνόματα προξενοῦντα φρίκην, ἐφ' δσον μετοχεύονται οὗτω καὶ συλοῦνται βουλγαρικῷ τῷ τρόπῳ καὶ διασύρονται τυχοδιωκτικῶς δς «ἄλη» δπον τύχη καὶ δπως τύχη, καὶ δλα αὐτὰ ἐπίσης ὑπὸ τὸ δημορήσιον φάσγανον τῆς βιοπάλης, ἀπατούσης ἡ ἐφημερίδης ἡ τὸ περιοδικόν, τὸ οἰνοδήποτε, νὰ ἔχῃ ἀπ' δλα, διὰ νὰ ἀγοράζεται ἀπ' δλονς καὶ ἀπ' δλας, ἐφ' δσον γίνονται τὰ «δημοκρατικῶτα» αὐτὰ ἀκόμη γύρω μας, τὸ βιβλίον, τὸ φιλολογικὸν βιβλίον, καὶ τὸ περιοδικόν, τὸ φιλολογικὸν περιοδικόν, θὰ διατρέχῃ κρίσιν: Οὐχὶ ἔξ ἐλλείψιες ἀναγνωστῶν, ἀλλ' ἐκ τοιαύτης πανσπερμικῆς, πέραν παντὸς δρίου, πληθώρας ἀναγνωστῶν Ἐλλήνων. Οὐτω ἔνα ὀραιον φαινόμενον πολιτισμοῦ παρουσιάζεται, ὑπὸ τὸ είδος τῆς πληθώρας αὐτῆς καὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀναγινώσκειν τούτου, δς φαινόμενον, τολμῶ νὰ τὸ είπω, ἐσχάτης δπισθοδρομήσεως ἐν Ἑλλάδι.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΔΕΙΛΙΝΟ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ

Πῶς ἀγαπῶ τοῦ δειλινοῦ τὴν αὔρα ποῦ ἀνεμίζει
ἥσυχα τὰ φυλλώματα στὸν κάμπον,
τὶς λεῦκες δπον ἀπλώνοντες τὸν ἥσκιον τους στὰ σπίτια.
καὶ τὶς ἐλεῖς ποῦ γέροντες στὸ βάρος τοῦ καρποῦ.

Καὶ ἀκόμη, ἐσένα, χαίρομαι, μικράμι ἐρημοκλῆσι,
ποῦ ἐξέφινσαν οἱ τοῖχοι σου κέχορταριάσαν,
τὸ κυπαρίσσιον ἀκλόνητο ποῦ στέκει ἐκεῖ σιμά σου,
ποῦ ἐπῆρε ἀπ' τὴ γαλήνη σου κι ἀπὸ τὰ μυστικά σου.

Πῶς ἀγαπῶ τοῦ δειλιτοῦ τὴν αὔρα μὲς τὸν κάμπον,
τὸ ἥσυχο τὸ σπίτι μας μὲ τὴν κληματαριά,
κι' ἀκόμη, Ἐσένα, ποῦ μακριὰ κι' ἀν εἰσαι, δμως γεμίζεις
δλην μὲ τὴν ἀγάπην σου τὴν ἥσυχη ἐρημά.

Σ ΑΡΩΝΙΚΟΣ

(Απόσπασμα)

Βραδνὰ ἥσυχίας τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς στὸ κῦμα πέφτει
τὸ ἥσυχο, ποῦ ἡ βάρκα μας περνάει ἀγαλινά,
πέρα μανοῖται ὁ Υμηττός κεδῶθε τὰ νησάκια
ἀντοφέρονταν στὰ βουνβά καθώς κοιμοῦνται τὰ νερά.

Πῶς ἀγαπῶ τὴν ἥμερη θωριὰ τοῦ κόλπου ἀπόψε,
στὴ φεγγαροβραδνά,
τὸ στεριανὸ ποῦ ἐφύσηξεν ἀέρι τόρα τόρα
καὶ τὸ πανί τῆς βάρκας μας ποῦ μοιάζει τάνοιχτὰ φτερά.

Νά, τὸ λιμάνι! φθάνομε. Τὰ φωτισμένα σπίτια,
ἡ ὄψις τῆς χώρας ποῦ ἔκοιμήθη...
Χαῖρε φεγγάρι, ἥσυχε κόλπε, σᾶς ἀφίνομε,
καὶ πᾶμε νὰ χορτάσωμε τὸν ὕπνον καὶ τὴ λήθη.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

"Ω, τὸ γλίγωρο πέρασμα τῆς φθινοπωρινῆς ἡμέρας...
κάποιον τὸ ἡμίφως σ' ἐξυπνᾶ ἀπ' τὴν νάρκην καὶ προσβλέπεις
ἥσυχον καὶ χαρούμενον τὸν κάμπον!

Πότε βωδιοῦ μουκανητὰ ἡ βελάσματα προβάτον
τοῦ ἀντίλαλον ταράζουντες ἥδονικὰ τ' αὐτιά,
καὶ πότε ἔνα γοργόφτερο περιστεριῶν κοπάδι
μὲ τῶν φτερῶν τὸν θόρυβον κ' ἐκεῖνο τὸν ξυπνᾶ.

Τόσο καλὴ ποῦ εἶν ἡ ζωὴ ἡ τριγυριὴ
ποῦ καὶ τὸν πόνο σου ἀλλογον τὸν νοεῖς
καὶ ἡ Φύσις — συλλογίζεσαι — τὸν ἑαυτό της βρίσκει
μέσα στὸ θάλπος μᾶς στιγμῆς εἰρηνικῆς.

Τὸ γλίγωρο τὸ πέρασμα τῆς μέρας στὸ φθινόπωρον
γλίγωρο καὶ γλυκὺν
μακάρι νὰ ἥτον καὶ ἡ ζωὴ,
ἡ ζωὴ μας τόσο γλίγωρη μὰ καὶ γλυκειὰ μαζί!

Κάπου τὸ ἡμίφως σ' ἐξυπνᾶ ἀπ' τὸ σιγὸ δύνειρό σου
κ' ἔτσι ξεχρᾶς τὸν ἑαυτό σου,
στὸν κάμπον τὸν χαρούμενον τὸ βλέμμα σου πλανᾶται
κ' ἴσως καὶ τὴν ἀγάπη σου λησμόνησες
κ' ἴσως κανεὶς δέν σε θυμᾶται...

Ε ΑΡΙΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Τίποτε μὲς τὴ γαλήνη γαλήνη
δὲν θὰ ταράξῃ ἐμένα, ἔσένα,
τίποτε ποῦ δὲν προσδοκᾶς.

Ἐποι, ἡ γαλήνη ἀς γείνη λήθη
καὶ ἀς μὴ γεμίσουν τὰ στήθη
ἀπὸ μὰ πὺ τραγὴ χαρά.

Τάηδόνια στὸν πυκνὸν τὸν κῆπον
θὰ τραγούδήσουν, τὸ φεγγάρι
νὰ χαμηλώσουν νὰ τὸ φέρουν
εἰς τὸ τραγοῦδι τους οιμά!

Όμως ἐσὲ μὲς τὴ γαλήνη
δὲν θὰ ταράξῃ οὔτε μὰ λύπη,
οὔτε καὶ μία ἀπὸ φῶς χαρά.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΝΟΝ

Ω Πόνε, ποῦ τὰ μυστικά σου μέχεις μάθει
δλα καὶ τὸν ἀκοίμητον καῦμό,
ἀδύνατος δὲν εἴμ' ἐγὼ καὶ δμως νὰ σὲ τικήσω
οὔτε καὶ θέλω οὔτε μπορῶ.

Τὴν ἥττα μον γιὰ δόξασμα θὰ λάβω ἐγὼ ἀπὸ σένα,
καὶ ἀν ἡ ζωὴ μον δὲν ἀξίζει μίαν ἀγάπη,
νὰ τὴ συντρόψῃς θέλησε, τρικυμιστή,
καὶ ἀκόμη, κρύψεις ἥσυχε Πόνε!

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Ο ΝΙΑΓΓΡΟΣ

Είταν τέλη Αυγούστου...

Είχα καταβή στά Γιάννινα από τή Βαληκάρδα, δύον ξεκαλοκαιριάς με εκείνη τή χρονιά τά κοπάδια μας, γιὰ νὰ πουλήσω στό πανηγύρι, ποὺ γίνεται στές 29 τοῦ μηνός, έξω στή Μπινήλα, βούτυρο κάπου διακόσιες πενήντα δικάδες, τυρί έφτακόσιες καὶ περίττο, καὶ μαλλιά — μὲ συμπάθειο — ως τριακόσιες δικάδες κουλόκουρο, κι' ώς ξεκάδες ποκάρι καὶ καμμιὰ διακοσμιά δικάδες τραγομάλλι, τριάντα φορτώματα ἀπάνω - κάτω.

Τὸ πανηγύρι ήθελε κάνα - δυὸς μέρες νάρθη κι' ἔφερνα γύρα τοὺς δρόμους τοῦ Γιάννινου, μὴν ἔχοντας τί νὰ κάνω, γιὰ νὰ περνάῃ ὁ καιρός, δταν, περνῶντας μπροστά ἀπό τὴν φυλακές, ἀκούω τ' ὄνομά μου. Κοντοστάθηκα λιγάκι κι' ὑστερα εἶπα μέσα μου:

— Μωρέ, ἔνα γομάρι εἶναι στὴ Ζίτσα;

Καὶ τράβηξα τὰ ἵσια γιὰ βγῶ έξω ἀπό τὸ Κάστρο. Ἀλλὰ δὲν εἶχα κάνει πέντε - δέκα βῆματα, δταν ἔνα παιδάκι ἀπό τὰ χωριά μου, γνωστοῦ μου σπιτιοῦ, παρουσιάστηκε μπροστά μου, σᾶν κάτι θέλοντας νὰ μοῦ εἰπῇ . . .

— Τί θέλ', ὡρὲ Κώστα;

Τοῦ λέγω.

— Ἡρδα νὰ σ' πῶ (μοῦ εἶπε ἀναπαίροντας τὴν ἀνάσα σου) νὰ γυρίζης στές φ' λακές . . . σὲ θέλ' ὁ Λάμπρος κάτ' νὰ σ' πῆ . . .

Τότε θυμήθηκα τὸν καμένο τὸν Λάμπρο, ποὺ τὸν εἶχαμε στὰ κοπάδια μας δυὸς - τρία χρόνια πρίν, δτι βρίσκονταν φυλακισμένος τρεῖς - τέσσερες μῆνες, φτουραὶ δτι εἶχε δώσει ψωμὶ στοὺς κλέφτες, καὶ καταδικασμένος τρία χρόνια φυλακή — καὶ λίγο πάγι, διότι τότε εἶταν στὲς ἡμέρες τοῦ Χουσνή - Πασιά — Θεός σχωρέστον, δτς εἶταν καὶ Τούρκος — ποὺ έτρεμε τὸ φελεκούδι ἀπό τὸ κυνήγι τῆς κλεφτουριᾶς, ποὺ ορήμαζε τὸν τόπο μας τὸν δυστυχισμένο.

Γύρισα ἀμέσως καὶ μπῆκα στὴ θύρα τῶν φυλακῶν. "Ἐδωκα ἔνα ἀσημένιο πεντάρι στὸν ἀξιωματικὸ τῆς φυλακῆς καὶ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ μπῶ μέσα νὰ ίδω καὶ νὰ μιλήσω μὲ τὸν δύστυχο τὸν Λάμπρο. "Ἐνας Τούρκος χωροφύλακας μὲ ὠδήγησε στὸ θάλαμό του, ποὺ ὁ Θεός νὰ τὸν κάνῃ κατοικία γι' ἀνθρώπους!

Κόντεψα νὰ μὴν τὸν γνωρίσω τὸν κακόμιρο τὸν Λάμπρο! Τόσο εἶχε κατίχυνει! Καὶ πῶς νὰ μὴν κατίχυνε; Δὲ λές πῶς ζοῦσε δ καημένος σ' εκείνη τὴ βρωμότρυπα, ἀνθρω-

πος, ποὺ έτρωγε τὰ βουνὰ μὲ τὰ ποδάρια του μέρα - νύχτα!

— Θὰ πεδάνω, ἀδελφούλη μου! (Μοῦ εἶπε μὲ βαρὺ παράπονο). Θὰ μὲ φάῃ αὐτὴ ἡ διαβολότρυπα! Καὶ μοῦ ἔδειξε περιφρονητικὰ τὸν θάλαμο ποὺ ζοῦσε.

— Κάνε καρδιά (τοῦ εἶπα) καὶ μὴ χολιάγης ἔτσι.

— "Ἐνας λόγος εἶναι αὐτό, ποὺ λές, (μοῦ εἶπε περίλυπα). Θέλω ἀκόμα δυόμισυ χρόνια σ' αὐτὴν ἔδω τὴν κόλαση! Δὲν ἀκούω πρόβατο, δὲν ἀκούω γίδι, οὔτε γαυγίσματα μαντροσκυλλιοῦ, οὔτε κύπρους καὶ κουδούνια, οὔτε σαλαγητά . . . Καὶ τί τρώω νομίεις; Ψωμὶ ξερὸ διάνθρωπο στὴ φάλλι! Κι' ἀν δὲν εἶχα αὐτὴν ἔδω τὴν ἀγαπημένη μου τὴ φλογέρα . . . ἄ! χωρὶς ἀλλο θὰ πλάνταξα!

— Μὴ χαλιάγης (τοῦ ξανάειπα). Περγάει δὲ καιρός, σᾶν τὸ νερό . . .

— Ψέματα! Ψέματα! "Ἐλα στὴ θέση μου καὶ νὰ ίδης πῶς ἡ ὥρα εἶναι χρόνος κι' ἡ ἐβδομάδα αἰώνας! "Ο Θεός νὰ μὴ σ' τὸ χρωστάῃ, ἀδελφούλη μου, νὰ μπῆς ἔδω μέσα! Χίλιες φορές προτιμότερος δὲ θάνατος!

Τὸν ἔπιασαν λυγμὸ μὲς ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια του.

— Καρδιά, Λάμπρο! (Τοῦ εἶπα). 'Απὸ μᾶς τοὺς ἄντρες περνοῦν τὰ τέτοια.

— Ναί! (μοῦ ἀπολογήθηκε) ἀλλ' δταν συλλογίζομαι, δτι τὰ γιδάκια μ' καὶ τὰ προβατάκια μ' βόσκ'ν ἐκεὶ ἀπάν' χωρὶς ἐμένα, δὲ μπορῶ νὰ κρατήσω τὴν ψυχή μ' μέσα μ'. Μοῦ φαίνεται πῶς θέλ' νὰ πετάξ' ἐκεὶ ψηλά στὰ κορφοβουνά! . . .

Κι' οἱ λυγμοὶ του ξέσπασαν σὲ γερὰ κλάματα.

"Οπως ὑστερα ἀπὸ τὴν τρικυμία ἡ γαλήνη, ἔτσι κι' ὑστερα ἀπὸ τὰ κλάματα ἡ ἀνακούφιση. Ξεθύμανε ἡ μαυρισμένη καρδιά του ἀπὸ τὰ δάκρυα ποὺ έχυσε, κι' ὑστερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ μοῦ εἶπε:

— Πότε φεύγες γιὰ τὸν ἀνήφορο;

— Δυὸς - τρεῖς μέρες ὑστερα ἀπὸ τὸ πανηγύρι. . . "Ωσο νὰ ξεπούλησω τὸ πράγμα πῶφερα, δτὰ περάσ' ἡ βδομάδα. Μπορεῖ καὶ νὰ μὴ βρῶ τιμὴ καὶ νὰ μὴ μπορέσω νὰ τὸ πουλήσω δλο, καὶ τότε δσο πρᾶμμα μοῦ μείνῃ ἀπούλητο, δτὰ τὸ πάω στὸ χωριό κι' ἀπέκει θὰ τραβήσω γι' ἀπάν.

— Μοῦ κάν'ς μιὰ χάρο;

Καὶ λέγοντας αὐτὲς τὲς τέσσερες λέξες, ξάστραψε ἀπὸ χαρὰ τὸ πρόσωπό του.

— 'Ακοῦς λέει; "Οτ' θέλ'ς.

— Τώρα, ποὺ θὰ γυρίζης τὸν ἀνήφορο, νὰ πᾶς στὸ τσελεγγάτο τοῦ Κόλια - Γκίζα, πῶχει τὰ γιδοπρόβατά μ' . . ."Έχω δέκα πρόβατα καὶ δεκάξη γύδια, χώρια τ' ἀρνοκάτσικα. "Ἐχ'ν σκίζα καὶ τρεῖς κόκκες στὸ δεξὶ τ' αὐτὶ καὶ ντιχάλα στὸ ζερβί. Είναι δλα ἔνα κι' ἔνα . . . Χωρίζ'ν ἀπ' δλο τὸ κοπάδι. 'Αλλ' ὁ Νιάγγρος μ', τὸ βαρβάτο, εἶναι μοναδικὸ σ' δλα τὰ ξεκαλοκαιριά. Τὸν ζέρος δά . . . Μπορεῖ νὰ σηκώσῃ ἀνθρωποπό στὴ φάλλι του καὶ νὰ τὸν πάῃ μιὰ μέρα δρόμο! Δὲν εἶναι τράγος τὸ βλογχένο τὸ γίδ' . . . εἶναι σωστὸ δαμάλ!

— Λοιπὸν τί θέλ'ς νὰ κάνω;

Τὸν ωτήσα, γιατ' θήθελα νὰ ξεμπερδέψω γλήγορα καὶ νὰ βγῶ έξω. Μοῦ πιάνονταν ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὴ βρώμα τῆς ἀνθρωπίλας. Μ' ἔπιανε στὸ λαιμὸ μιὰ πνιγήλα, ποὺ δὲ μποροῦσα νὰ ὑποφέρω πλειότερο . . .

— Νὰ πᾶς (μοῦ εἶπε) καὶ νὰ ίδης τὰ γιδοπρόβατά μ' δλα, ένα πρὸς δένα, καὶ νὰ μοῦ τὰ χαιρετήγης καὶ νὰ μοῦ φιλήγης τὸ Νιάγγρο ἀπὸ τὰ γύδια μ' καὶ τὴ Μπέλλα ἀπὸ τὰ πρόβατά μ'.

— Σοῦ τὸ υπόσχουμαι (τοῦ εἶπα βιαστικὰ) νὰ τὸ κάνω αὐτὸ ποὺ μοῦ λές. "Εγνοια σου. Καρδιὰ μόνον δῶς ποὺ νὰ περάσ' αὐτὸς δ καιρός.

— Καὶ λέγοντάς του αὐτὰ, τοῦ ζδωκα τὸ χέρι μου γιὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω.

— Εκεὶ ποὺ μῶπιανε τὸ χέρι, πάλε ξάστραψε τὸ πρόσωπό του καὶ κατάλαβα, δτι κάποια φωτεινὴ ίδεα τοῦ Λάμπρου καὶ τράβησε πάλε κι' θήθελε νὰ μοῦ πετάξει τὴν εἰπῆ.

— Τί ἀλλο έχ'ς νὰ μοῦ πῆς;

Τὸν ωτήσα, γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσω νὰ μοῦ εἰπῇ τὸ γληγορότερο.

— Πότε θὰ γυρίζης πάλε ἔδω στὰ Γιάννινα;

— Κατὰ τὰ πρωτοβρόχια, ἀρχές 'Αη - Δημητριοῦ. . . Θὰ φέρω γιὰ πούλημα μερικὰ σερκά καὶ κάποια παλιά . . .

— Τότε, μοῦ φέρες καὶ τὸ Νιάγγρο μ' ;

— Τί θὰ τὸν κάν'ς ἔδω μέσα;

— Τί θὰ τὸν κάνω; Θὰ τὸν έχω πάρηγορια μ' ! Θὰ τὸν έχω συντροφιά μ', ως ποὺ νὰ βγῶ ἀπ' αὐτὴ τὴ βρωμότρυπα! . . .

— Σοῦ τὸν φέρω . . .

— Νὰ ζήγης νὰ μοῦ τὸν φέρες . . . Θὰ μὲ γλυτώγης ἀπὸ βέβιο θάνατο . . .

— Θά σ' τὸν φέρω χώρ'ς ἀλλο . . . "Έχειεια!

— Στὸ καλό!

Φιληθήκαμε καὶ χωριστήκαμε. Αὐτὸς μπῆκε μέσα κι' ἔγω βγῆκα έξω.

Οταν βγῆκα ἀπὸ τὴ φυλακή, νόμισα δτι βγῆκα ἀπὸ τὴν Κόλαση καὶ μπῆκα στὸν Παράδεισο. "Εκανα τὸ σταυρό μου καὶ παρεκάλεσα τὸν Θεό νὰ μὲ φυλάγη ἀπὸ τ' ἄδικα.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, ύστερα ἀπ' δχτὼ μέρες, ἀφοῦ τελείωσα δλες μου τὲς δουλειὲς στὰ Γιάννινα, ξεκίνησα γιὰ τὴ Βαληκάρδα, καὶ πρὶν φτάσω στὰ κοπάδια μοι, λοξοδρόμησα στὸ τσιελιγγάτο τοῦ Κόλια - Γκίζα, δπου εἶχε ὁ Λάμπρος τὰ γιδοπρόβατά του. Τὰ ηῦρα δλα σωστά, δέκα πρόβατα καὶ δεκάξη γύδια μὲ σκίζα καὶ δυὸ κόκκες στὸ δεξὶ τ' αὐτὶ καὶ ντιχάλα στὸ ζερβί. Είναι δλα ἔνα κι' ἔνα, Χωρίζ'ν ἀπ' δλο τὸ κοπάδι. 'Αλλ' ὁ Νιάγγρος μ', τὸ βαρβάτο, εἶναι μοναδικὸ σ' δλα τὰ ξεκαλοκαιριά. Τὸν ζέρος δά . . . Μπορεῖ νὰ σηκώσῃ ἀνθρωποπό στὴ φάλλι του καὶ νὰ τὸν πάῃ μιὰ μέρα δρόμο! Δὲν εἶναι τράγος τὸ βλογχένο τὸ γίδ' . . . εἶναι σωστὸ δαμάλ!

— Λοιπὸν τί θέλ'ς νὰ κάνω;

Πέρασε δ Τριγητής καὶ μπῆκε δ "Αη - Δημητρης. "Αρχισαν τὰ πρωτοβρόχια. Χωρίσαμε καμμιὰ ἑκατοστή παλιές προβατίνες κι' ἄλλες τόσες γίδες, τὲς ἔμασα μπροστὰ καὶ ξεκίνησα γιὰ τὰ Γιάννινα. Διαβαίνοντας πῆρα καὶ τὸ Νιάγγρο, καὶ μοῦ ἀπολογήθηκε, δτι δποτε θὰ κατέβαινα γιὰ τὰ Γιάννινα, μποροῦσα νὰ περάσω νὰ τὸ πάρω.

Πέρασε δ Τριγητής καὶ μπῆκε δ "Αη - Δημητρης. "Αρχισαν τὰ πρωτοβρόχια. Χωρίσαμε καμμιὰ ἑκατοστή παλιές προβατίνες κι' ἄλλες τόσες γίδες, τὲς ἔμασα μπροστὰ καὶ ξεκίνησα γιὰ τὰ Γιάννινα, δτι δποτε θεριό, σᾶν δαμάλι, ποὺ μπροστοῦσε νὰ σηκώσῃ τὴ φάλλη του.

Πέρασε δ Τριγητής καὶ μπῆκε δ "Αη - Δημητρης. "Αρχισαν τὰ πρωτοβρόχια. Χωρίσαμε καμμιὰ ἑκατοστή παλιές προβατίνες κι' ἄλλες τόσες γίδες, τὲς ἔμασα μπροστὰ καὶ ξεκίνησα γιὰ τὰ Γιάννινα, δτι δποτε θεριό, σᾶν δαμάλι, ποὺ μπροστοῦσε νὰ σηκώσῃ τὴ φάλλη του.

Πέρασε δ Τριγητής καὶ μπῆκε δ "Αη - Δημητρης. "Αρχισαν τὰ πρωτοβρόχια. Χωρίσαμε καμμιὰ ἑκατοστή παλιές προβατίνες κι' ἄλλες τόσες γίδες, τὲς ἔμασα μπροστὰ καὶ ξεκίνησα γιὰ τὰ Γιάννινα, δτι δποτε θεριό, σᾶν δαμάλι, ποὺ μπροστοῦσε νὰ σηκώσῃ τὴ φάλλη του.

Πέρασε δ Τριγητής καὶ μπῆκε δ "Αη - Δημητρης. "Αρχισαν τὰ πρωτοβρόχια. Χωρίσαμε καμμιὰ ἑκατοστή παλιές προβατίνες κι' ἄλλες τόσες γίδες, τὲς ἔμασα μπροστὰ καὶ ξεκίνησα γιὰ τὰ Γιάννινα, δτι δποτε θεριό, σᾶν δαμάλι, ποὺ μπροστοῦσε νὰ σηκώσῃ τὴ φάλλη του.

Πέρασε δ Τριγητ

"Άλλος Τούρκος, ποῦ κάποτε εἶχε ΐδει ἀλάφι, τοῦ εἶπε;

— Μήν τὸ λέσ αὐτό, Μεμέτ-ἀγα, καὶ σὲ γελοῦν οἱ Ρωμιοί... Έχουν τὰ γομάρια κέρατα;

— 'Αμ' τ' εἶναι τὸ λοιπὸν αὐτὸς ὁ Διάβολος;

· Απολογήθηκε ὁ Μεμέτ-ἀγας μὲ θυμό.

— 'Αλάφ!

Τοῦ εἶπε ὁ ἄλλος μὲ τόνο ἀνθρώπου πολύξερου.

— 'Ααα! 'Αλαφ' εἶναι; (ξεφώνησε χάσκοντας ὁ Μεμέτ-ἀγας) καὶ κύπταξε τὸ τραγὶ μὲ ἀρρητὴ περιέργεια. 'Αααα! 'Αλάφ', ἀλάφ', ἀλάφ! Μωρὲ πῶς εἶναι τ' ἀλάφια! Εἶπα κι' ἐγὼ στὴν ἀρχὴ ποῦ τὸ εἶδα, νὰ εἰπῶ πῶς εἶναι ἀλάφ', ἀλλὰ δὲν τὸ πολυπίστευα...

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια ἔτρεχε μπροστά, φωνάζοντας στὸν ἔνα καὶ στὸν ἄλλο, δείχνοντας τὸ Νιᾶγγρο:

— 'Αλάφ', ἀλάφ', ἀλάφ! . . .

'Ο κόσμος ἄλλο ἀπὸ τὲς φωνὲς τοῦ Μεμέτ-ἀγα, κι' ἄλλο ἀπὸ τὸ ἀσυνήθιστο ἀνάστημα τοῦ τραγιοῦ, ἀρχισε νὰ τρέχῃ ἀπὸ πίσω μου κι' ἀπὸ τὰ πλάγια μου, κι' ὅσο προχωροῦσα πρὸς τὸ κέντρο τῆς ἀγορᾶς καὶ πρὸς τὲς φυλακές, τόσο ὁ κόσμος συμμαζεύονταν γύρα μου. 'Ολα τὰ Γιάννινα στέκονταν μὲ τὸ στόμα ἀνοίχτο θυμαμαίοντας ἄλλοι τὸν τράγο, ἄλλοι τὸ ἀλάφι, κι' ἄλλοι τὸ γομάρι.

· Εἰκῇ ποῦ τραβούσαμε τὸν κατήφορο μὲ ζύγωσε ἔνας Τούρκος καὶ μοῦ εἶπε:

— Πόσα τὸ τραγάκι, Ρωμιέ;

Καὶ τό εἶπε τραγάκι ἐπίτηδες γιὰ νὰ μικρίνη τὴν ἀξία του.

Κι' ἐγὼ γιὰ ν' ἀπαλλαχτῶ μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ ἔναν τέτοιο πελάτη, τοῦ ἀποκρίθηκα:

— Δὲν πουλιέται ὁ τράγαρος! . . . πηγαίνει δῶρο στὸν Πασιᾶ! . . .

· Ακούοντας ὁ κόσμος, ὅτι ὁ τράγος πήγαινε δῶρο στὸν Πασιᾶ, ἀρχισαν, καὶ πρὸ πάντων οἱ Τούρκοι, νὰ μὲ τρούσῃ μὲ κάποιον σεβασμό, κι' ἔτσι προχωροῦσα ἄφοβα, γιατὶ εἴταν κίνδυνος νὰ

Δὲν εἶναι καθόλου ὑπερβολικὸ αὐτὸ ποῦ ἀναφέρω. Μιὰ φορὰ οἱ γεωργοὶ ἐνὸς μπέν Γιαννιώτη δάρθηκαν τὸ καλοκαίρι, ποιὸς νὰ πρωτοπάρῃ τὸ νεφό τοῦ ἀλακιοῦ νὰ ποτίσῃ τὸ χωράφι του καὶ μετὰ τὸ δαρμὸ πήγαν, κατὰ τὰ συνηθισμένα, στὸν μπέν τους νὰ τοὺς κρίνῃ. 'Οταν ὁ μπένς ἀκούσε τὴν αἵτια, ποῦ δάρθηκαν, τοὺς εἶπε μὲ θυμό:

— Γιατὶ, βρέ μασκαρᾶδες, σπέρνετε τ' ἀραποσίτια σας τὸ καλοκαίρι, ποῦ δὲ βρέχει, καὶ δὲν τὰ σπέρνετε τὸν χειμῶνα, καὶ πάνεστε καὶ δέρνεστε γιὰ μιὰ σταλιὰ νερό;

Μιὰ φορά πάλε εἶχε ἔρθει ἔνα καρβάνι καιμῆλες στὰ Γιάννινα κι' ὅλοι οἱ Τουρκογιαννιώτες τὲς πέρασαν γιά... λαγούς—τῆς... 'Αραπιᾶς! !

βρεδῆ κανένας Τουρκαρβανίτης καὶ νὰ μοῦ τ' ἀρρπάξῃ. Δὲν εἶχα φτάσει στὴν κεντρικὴ ἀγορά, τὸ λεγόμενο «Παζάρι», ὅταν ἔνας Τουρκαρβανίτης, ποῦ ἀντιδιάβαινε, βλέποντας τὸν τράγο γύρισε καὶ μ' ἀκολούθησε πλάγια. Κύπταξε λοξὰ-λοξὰ πότε τὸν τράγο καὶ πότε ἐμένα, κι' δέταν φτάσαμε μπροστά στὸ μεγάλο Τζαμί, φίχνεται σᾶν ἀστραπὴ καὶ μ' ἀρρπάξει τὴν τριχιά, ποῦχα δεμένον τὸν τράγο, καὶ τραβάει γιὰ φευγιό. Γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶπα: «πάει ὁ τράγος», ὅταν ἔνας Τούρκος, ἀπὸ τοὺς πολλούς, ποῦ μ' ἀκολουθοῦσαν ἀπὸ θαμασμό, τοῦ φωνάξε:

— Πίσω, μωρὲ κακομοίρη, γιατὶ εἶναι τοῦ Πασιᾶ ὁ τράγος!

· Ακούοντας ὁ Τουρκαρβανίτης, ὅτι ὁ τράγος εἴταν τοῦ Πασιᾶ, πέταξε τὴν τριχιά κι' ἔγεινε ἀφάντος.

Τὸ πρᾶγμα δῆμος καταντοῦσε σοβαρό. Τί θὰ γένονταν ὁ Νιᾶγγρος, ἀν δόλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος μάθαινε, ὅτι δὲν εἴταν τοῦ Πασιᾶ, ἀλλ' ἐνὸς φυλακισμένου; Συλλογίζομον, συλλογίζομον καὶ δὲν εὑρίσκα ἀκρη. Τέλος, πὸν φτάσωμε στὸ γεφύρι, ποῦ σμίγει τὸ κάστρο μὲ τὴν πολιτεία, μοῦροθε στὴν ΐδεα νὰ μπῶ σ' ἔνα χάνι, καὶ χώνθηκα στὸ πρῶτο, ποῦ ἀπάντησα. 'Εβαλα τὸν τράγο σ' ἔνα δωμάτιο, καὶ διάταξα νὰ μοῦ φέρουν φαγί, γιατὶ πεινοῦσα κι' δῆλες φοβερά. Τὸ πλῆθος στάθηκε κάμπτοση ὥρα μπροστά στὸ χάνι, καὶ μὴ βλέποντας πλειό τὸν τράγο, καὶ κυπτάζοντας ἐμένα νὰ τρώγω, ἀρχισε ἀπὸ λίγο-λίγο νὰ διαλύεται, καὶ ὑστερα ἀπὸ ἔνα τέταρτο τῆς ὥρας δὲν εἴταν ψυχὴ ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ φουσάτο, ποῦ μὲ συνώδευε. 'Ετσι ήσύχασα. 'Απὸ τὸ χάνι ὡς τὲς φυλακὲς δὲν εἴταν οὕτε ἐκατὸ βήματα, κι' ἄμα ἔφαγα καὶ ξαπόστασα, ἀρπαξα τὸν τράγο καὶ στὲς φυλακές! 'Εδωκα ἔνα τέταρτο μετζιτοῦ στὸν ἀξιωματικὸ τῆς φρουρᾶς καὶ μ' ἔμπασε ἀμέσως μέσα μαζὶ μὲ τὸν τράγο, ἐπέτρεψε καὶ στὸ Λάμπρο νὰ τὸν πάρῃ στὸ θάλαμό του.

· 'Οταν ὁ Τούρκος παίρνη τὸ κέρασμά του, κάνει δτὶ θέλεις.

· Η καρὰ τοῦ Λάμπρου δὲν μολογιέται. Τοῦ φάνηκε, ὅτι εἶχε βγῆ ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ βρίσκονταν ἔξω, στὰ βουνὰ καὶ στοὺς κάμπους μὲ τὰ κοπάδια.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα δλα τὰ Γιάννινα μιλοῦσαν γιὰ ἔναν σημαδιακὸ τράγο, ποῦ εἴταν ψηλὸς σᾶν... ἄλλογ, μὲ κάτι κέρατα σᾶ γρεντές, ποῦ τῶφερνε ἔνας δῶρο τοῦ Πασιᾶ .. κι' ἔτρεχαν δλοι οἱ μπένδες, κι' οἱ ἐφέντηδες

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΣΚΙΤΣΑ — ΧΩΡΙΚΗ — ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

κι' οι ἀγάδες στὴν αὐλὴ τοῦ Πασιᾶ νὰ ἰδοῦν τὸ ἀξιοπείρεργο γίδι, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπαν τίποτε! Τῶμαθε κι' ὁ Πασιᾶς κι' ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὴν ἀστυνομία νὰ βρῇ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν ἀξιοπείρεργο τράγο!

Κάθινμουν στὴν ἀκρη τῆς λίμνης καὶ διασκέδαζα μὲ τές φελούκες, ποῦ πήγαιναν πέρα - δῶμε, δταν ἔχονται καμμιὰ δεκαριὰ χωροφυλάκοι καὶ μὲ παίρουν, ἄρον - ἄρον, καὶ μὲ κουβαλοῦν στὸν Πασιᾶ, πεθαμένον ἀπὸ τὸ φόβο μου. Στὸ δρόμο βασάνιζα τὸν νοῦ μου νὰ θυμηθῶ σᾶν τί κακὸ εἶχα κάνει, γιὰ νὰ μὲ πᾶν μὲ τέτοια παράταξη στὸν Πασιᾶ καὶ δὲ θυμούμουν τίποτε.

— Μωρὲ Ρωμιόπουλο, μοῦ εἶπε ὁ Πασιᾶς Ἑλληνικά, (γιατ' εἴταν ἀπὸ τὸν Λάλα τοῦ Μωριᾶ κι' εἶχε μητρική του γλῶσσα τὴν Ἑλληνική), σὺ ἔφερες ἔναν σημαδιακὸν τράγο γιὰ μένα; . . . Ποῦνται τος;

“Αμα ἥκουσα δτι εἴταν γιὰ τὸν Νιάγγρο, ἥρθε ἡ ψυχὴ μου στὸν τόπο, κι' ἥρχισα καὶ τοῦ εἴτα δλη τὴν ἴστορία, κι' δτι ὁ τράγος εἴταν τοῦ καταδίκου τοῦ Λάμπρου, κι' δτι γιὰ νὰ τὸν σώσω ἀπὸ τές ἀρπαχτικὲς προδέσες τῶν διαφόρων Τούρκων, εἴτα δτι τὸν πήγαινα δῶρο στὸν Πασιᾶ.

Πρώτη φορὰ μιλοῦσα μὲ Πασιᾶ, καὶ παραξενούμουν κι' αἰσθάνομουν μέσα μου ἀποικία περιφάνεια. Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα νὰ μιλάῃ κανεὶς μὲ Πασιᾶ στὴν Τουρκιά!

— Κι' εἶναι μεγάλος αὐτὸς ὁ τράγος; (Μ' ἐρώτησε ὁ Πασιᾶς μὲ περιέργεια). . . Λέν δτι εἶναι ψηλὸς σᾶν ἀλογο, ἔχει κέρατα σᾶν γρεντὲς καὶ μπορεῖ νὰ σηκώσῃ ἑκατὸ δκάδες φόρτωμα.

— Εἶναι μεγάλος, Πασιᾶ μ', ἀλλ' ὅχι ὅπως τὸν παρασταίνουν. Εἶναι ψηλὸς σᾶν γαϊδούρι, ἔχει μισὴ δργιὰ τὸ καθένα κέρατα καὶ μπορεῖ νὰ σηκώσῃ καμμιὰ πενηνταριὰ δκάδες.

— Μωρὲ τί λέσ! . . . Νὰ πᾶς νὰ εἰπῆς αὐτοῦ τοῦ φυλακισμένου νὰ μοῦ τὸν δώσῃ, κι' δσα γρόσια θέλει τοῦ δίνω . . .

Γιὰ ἔκείνους, ποῦ ξέρουν τὸν δρόμο εἰπῆ Πασιᾶς, «κι' δσα γρόσια θέλει τοῦ δίνω» εἶναι ἀπλὴ φράση. Οἱ Πασιᾶδες τέτοια πράγματα δὲν τὰ πληρόνουν μὲ χρήματα, ἀλλὰ μ' εῦνοια, ποῦ ἀλλοτε ὑπερβαίνει χλιες φορές τὴν χρηματικὴ ἀμοιβή, κι' ἀλλοτε δὲν ἀξίζει τίποτε.

— Πασιᾶ μου, (τοῦ εἶπα) γι' αὐτὸν τὸν δυστυχισμένο τὸν Λάμπρο, ποῦ βρίσκεται στὴ φυλακὴ πεντέξη μῆνες τώρα ἀδικα καὶ παράλογα, θὰ εἴταν μεγάλη πληρωμή, ἀν τὸν ἔβγαζες ἀπὸ τὴν φυλακή, νὰ πάῃ στὴ δουλειά του,

γιατὶ θέλει δυόμισυ χρόνια ἀκόμα νὰ κάνῃ φυλακή, κι' εἶμαι βέβαιος, πῶς δὲ θὰ τὸν βγάλῃ αὐτὸν τὸν καιρὸ ἀκέριο . . . χωρὶς ἄλλο θὰ βγῆ πεθαμένος ἀπὸ μέσα κι' ὅχι ζωντανός! Στοχάσου, Πασιᾶ μου, ἔναν ἄνθρωπο τοῦ βουνοῦ, λεύτερο σᾶν τὸν ἀγέρα, νὰ τραβάῃ ἀπ' ὅπουθε θέλει, καὶ τώρα νὰ βρίσκεται σ' ἔνα σκοτεινὸ . . . καὶ βρώμικο κλουβί . . .

— Τί ἔκανε, καὶ βρίσκεται στὴ φυλακή; Μ' ἐρώτησε ὁ Πασιᾶς μ' ἐνδιαφέρο.

— Τὸν κατηγόρησαν ἀδικα, Πασιᾶ μου, δτι τάχα ἔδωκε ψωμὶ στὸν κλέφτες . . . Φαντάσου ἔναν ἄνθρωπο, Πασιᾶ μου, σᾶν κι' αὐτὸν, ποῦ δλο τὸ φωμί του εἴταν μιὰ ὀκά τὴν ἡμέρα νὰ τοῦ περισσεύῃ κι' δλας νὰ δίνῃ στὸν κλέφτες! . . . Τὸν ζύγωσαν οἱ κλέφτες καὶ τὸν πῆραν τὸ φωμὶ ποῦ εἶχε ἀπάνω του μὲ τὴ βία, κι' δὲν δὲ θὰ τῶδινε μὲ τὸ καλό θὰ τῶδινε μὲ τὸ κακό . . .

— Μωρέ. κακὰ ἔκανε δ πατέρας, σου καὶ σ' ἔστειλε στὰ πρόβατα ἔπερε νὰ σὲ στείλῃ στὴν 'Αθήνα νὰ γένης δικηγόρος . . .

Μοῦ εἶπε ὁ Πασιᾶς μὲ τόνο, ποῦ δὲν καταλάβαινα ἀν εἴταν γιὰ καλὸ ἡ γιὰ κακό, κι' θέτερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ μοῦ εἶπε:

— . . . "Αν εἶναι κατὰ πῶς τὸ λέσ. . . Ξέρεις, δτι ἔγὼ τὸν ἀφανίζω τὸν κλέφτες . . . "Αν εἶναι δμως κατὰ πῶς τὸ λέσ, κι' εἶναι ἀδικα δ ἄνθρωπος στὴ φυλακή. . . . "Α! ἔγὼ δὲν τὸ θέλω τὸ ἀδικο! "Ολα κι' δλα, ἀλλὰ τὸ ἀδικο μακριά! Θὰ φωνάξω τὸ Δικαστήριο ἀμέσως νὰ τὸν βγάλῃ. . . Δὲ θέλω τὸ ἀδικο! . . . 'Αλλὰ τὸν τράγο ἔστι! . . . Κατάλαβες; Τὸν τράγο! . . . 'Ο τράγος νᾶν' ἔδω ἀμέσως!

Πῆρα τὴν ἀδεια τοῦ Πασιᾶ καὶ κατέβηκα στὸ κάστρο, στὲς φυλακές. Λέγω τοῦ Λάμπρου «τὸ καὶ τὸ» μίλησα μὲ τὸν Πασιᾶ:

— . . . Σὲ βγάζει ἀπὸ τὴ φυλακή, ἀλλὰ νὰ τὸν δώσῃς τὸν Νιάγγρο! . . . Ξέρε, δτι εἶναι Πασιᾶς καὶ σοῦ τὸν παίρει, χωρὶς νὰ τὸν δώσῃς!

Ακούοντας ὁ Λάμπρος αὐτὰ τὰ λόγια, τοῦ φάνηκε σᾶν νάπεσε δ σύρανδς καὶ τὸν πλάκωσε. . . Δὲν ἀπολογιῶνταν τίποτε.

— Τί σκέφτεσαι; (Τὸν ωτησα) Εἶναι, κακομοίη, νὰ σκέφτεσαι γιὰ ἔνα τραγί; μιᾶς λίρας πρᾶμα τὸ πολύ, ποῦ μπορεῖ νὰ ψωφίσῃ νὰ τὸ φάγη κανένας λύκος, ἡ νὰ τὸ κλέψῃ κανένας; . . .

— Εἶδες ἄλλο τραγί, σᾶν τὸ Νιάγγρο μου; "Ε;

Μὲ ωτησε. — Καὶ τί βγαίνει μ' αὐτὸς; Ζωντανὸ πρᾶμα

εἶναι, κι' ἀν δὲ ψωφίσῃ γλήγορα, κι' ἀν δὲ σ' τὸ κλέψῃ κανένας, κι' ἀν δὲν τὸ φάγη κανένας λύκος, ύστερα ἀπὸ ἔξ - ἐφτά χρόνια — ζωὴ σὲ λόγου σου, — τοῦ πέφτουν τὰ δόντια, ψωφάει ἀπὸ γηρατειά . . .

— Κι' ἔγὼ πῶς νὰ ζήσω χώρ' τὸν Νιάγγρο μ'; Τὸν εἶχα καὶ τὸν ἔχω δόξα καὶ καμάρι ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ τσιελιγκάτα. . . Δὲν τὸ δίνω! . . . Δὲν τὸ δίνω!

— Ξέρ' μὲ ποιὸν ἔχ' σ νὰ κάνεις, χαμένο κορμί; "Αν δὲν τοῦ τὸν δώκ' μὲ τὸ θέλημα, τοῦ τὸν δίν' μὲ τὸ ξεθέλημα! Θὰ σοῦ ζητήσῃ, νομίζεις τὴν ἀδεια δ Πασιᾶς νὰ σ' τὸν πάρο; Άλλοι μόνο στὸ μελό σ'!

— Κι' θέτερα ἀπὸ λίγη διακοπή, τοῦ εἶπα:

— "Ελα, δόξ το, γιὰ νὰ βγῆς ἀπ' αὐτὴ τὴ βρωμότρυπα! . . .

Τὸν ἀφῆσα κι' ἔφυγα, καὶ τὴ σιγμή, ποῦ ἔβγαινα ἀπὸ τὴ θύρα, ἥρθε ἔνας τσιαούσης, λοχίας δηλαδή, τοῦ Πασιᾶ, μὲ διαταγὴ στὸν ἀξιωματικὸ τῆς φρουρᾶς τῶν φυλακῶν ν' ἀπολύσῃ τὸ Λάμπρο ἀπὸ τὴ φυλακή, καὶ νὰ τὸν στείλῃ μαζὶ μὲ τὸν τράγο μπροστά του. Στάθηκα. Σὲ λίγο δ Λάμπρος κι' δ Νιάγγρος εἶταν ἔξω ἀπὸ τὴ θύρα τῆς φυλακῆς.

— Ο ἀξιωματικὸς μοῦ εἶπε:

— Τί ἄγιον Πασιᾶ, πῶδχομε! Νὰ — ζωὴ νἄχῃ! — τῶδωκε χάρη αὐτοῦ τοῦ παλιοκλέφτη!

— Εγώ, δ Λάμπρος, δ τράγος κι' δ Τσιαούσης τοῦ Πασιᾶ κάναμε ἵσια ἔξω, βγήκαμε ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ κάστρου, περάσαμε τὸ γεφύρι καὶ τραβήσαμε τὸν μεγάλο δρόμο, τὸ Σταυροπάζαρο, ποῦ βγαίνει στὰ σεράνια τοῦ Πασιᾶ. "Οταν φτάσαμε ἔκει ποῦ ντυχαλόνεται δ δρόμος, κι' δ ἔνας κάνει γιὰ τὸ σεράνι κι' δ ἄλλος γιὰ τὰ ἐμπορικὰ (τσιαρσιή) καὶ γιὰ ἔξω, δ Λάμπρος τράβησε γιὰ τὰ ἐμπορικά.

— Ο τσιαούσης τοῦ εἶπε:

— "Απ' ἔδω πάει δ δρόμος κατὰ τοῦ Πασιᾶ τὸ κονάκι. . . Σὲ θέλει δ Πασιᾶς. . .

Ο Λάμπρος, θέλοντας καὶ μή, γύρισε πρὸς τὸ δρόμο ποῦ περνάει ἀπὸ τὴ Μητρόπολη καὶ βγαίνει στὸ σεράνι. Περπατοῦσε ἀναργα - ἀναργα καὶ φαίνονταν βαθυὰ συλλογισμένος.

— Ανηφορῶντας, ἀνηφορῶντας, πρὶν φτάσωμε στὴ Μητρόπολη, δ Λάμπρος σταμάτησε ζερβιά, μπροστὰ στὴ θύρα τοῦ χανιοῦ τοῦ Κατσαντώνη, σᾶν κάτι νὰ τὸ πονοῦσε βαθυὰ στ' ἀντερά του.

— Τ' ἔχ' σ;

Τὸν ωτησα.

— "Έχω κόψιμο δυνατὸ (μοῦ εἶπε). Σταθῆτε μιὰ στιγμὴ νὰ μπῶ μέσα στὸ χάν."

Σταθήκαμε, ἔγὼ κι' ὁ τσιαούσης στὴ θύρα τοῦ χανιοῦ νὰ τὸν περιμείνωμε. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ νά σου! δ Λάμπρος μὲ μιὰ ἄγρια χαρὰ στὰ μάτια του, καταματωμένος, κρατῶντας ἀπὸ τὰ κέρατα στὸ χέρι του τὸ αἰμόσταγο κεφάλι τοῦ σφαγμένου Νιάγγρου!

— "Αίστε τώρα! (μᾶς εἶπε μὲ σατανικὸ χαμόγελο). Πάμε στὸν Πασιᾶ!

— Έγώ κι' δ ο τσιαούσης μείναμε ξεροί. Μοῦ φάνηκε πῶς ἔβλεπα δνειρο κι' ἀρχισα νὰ τρίβω τὰ μάτια μου. Τόσο δὲν πίστευα, δτι ἔκεινο τὸ θηριό δ Νιάγγρος, ποῦ ἔδω καὶ δυὸ λεφτά τῆς ώρας εἶταν γεμάτος ζωὴ καὶ περιφάνεια, βρίσκονταν μπροστά μου κεφάλι χωρὶς κορμί, σᾶν γκρεμισμένο πανώριο κάστρο!

— Τ' ἔκανες, μωρὲ σκ' λλί! (Τοῦ εἶπα). Τί λόγο θὰ δώ' γε τοῦ Πασιᾶ!

— Αφέντης τοῦ Νιάγγρου μου δὲν μποροῦσε νὰ γείνῃ κανένας ἄλλος ἀπὸ μένα!

Μοῦ ἀπολογήθηκε μὲ θριαμβευτικὴ εὐχαρίστησιν!

— Ο τσιαούσης τὸν πῆρε μὲ τὴν κεφάλα τοῦ Νιάγγρου φορτωμένο καὶ τὸν παρουσίασε στὸν Πασιᾶ.

Σᾶν ἔμαθε δ Πασιᾶς δλα τὰ τρέχοντα ἔβαλε τὸν τσιαούση καὶ τὸν τράβησε σαράντα ξυλιές στὰ πισινά του καὶ τὸν ἀπόλυτην ἐλεύτερο.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΟΙ ΥΜΝΟΙ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Αφού προσκυνήσω τὸ τετράθεον τῆς ψυχῆς μου ἀρχίσω τοὺς ὅμιλους μου. Εἴθε ἡ ὁραιότης νὰ τοὺς στολίσῃ καὶ ἡ ἀλήθεια νὰ τοὺς δροσίσῃ! Διὰ νὰ γίνουν ἥχοι γνώριμοι εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἵνδαλματα ἐπιθυμητὰ εἰς τοὺς ὄφθαλμοὺς τῶν γνωριζόντων. Εἰς αὐτοὺς νὰ γεννήσουν τὴν δύναμιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴν δημιουργικότητα τῆς ἀρμονίας — ὑψηλοὶ νὰ γίνουν τόνοι τῆς αἰωνίας μουσικῆς καὶ χρώματα ἐνωτικὰ τῆς ἀτελευτήτου εἰνόνος. Αὐτὸς εἶναι ὁ πόθος καὶ ἡ εὐχὴ μου:

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΕΨΙΝ

Εἰς τῆς ψυχῆς μου τὰ ἄδυτα ενδίσκεται ἡ μορφὴ τοῦ ἀπαθοῦ ποῦ ἔξεκαθάρισε κ' ἐκανόνισε τὴν κοσμίαν ὑλὴν. Μορφὴ πολυσώματος καὶ ἀνθεκτικῆς ὡσὰν τοῦ μυθικοῦ ἀντιθέου, ποῦ ἀποκτοῦσε δυνάμεις ἀπὸ κάθε πτῶσιν του. Καὶ εἰς ἀστραπὰς τοῦ νοῦ, ποῦ φωτίζουν τὰ σκότη τῶν περασμένων, βλέπω τὸν ἀκάματον κανονιστὴν τῆς ὑλῆς πότε ὡς θαυμῇ λευκότητα ἐπὶ τῶν Ἰμαλαΐων καὶ τοῦ Ἀραράτ, πότε ὡς πάχνην φωτεινὴν ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ τοῦ Γάγγη ἢ τὰς χώρας τοῦ Νείλου καὶ πότε ὡς ἔρυθρωπήν σκιαγειαν τῶν ἐρήμων τῆς Ἀσσυρίας ἢ τῆς στενῆς Φοινίκης. Ἔως οὐδὲν δυεράνω τῶν τόπων τῆς πρώτης δημιουργίας του καὶ δυεράνω τῶν χρόνων τῆς στενῆς ἐνεργείας του, πέραν ἀπὸ κάθε φωτεινὸν Ὁλυμπον καὶ κάθε φλογισμένον Θαβώρ, γίνεται Ὑψιστος ἀληθινὰ δ θεός μου καὶ μεγαλύνονται τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ δικόσμος πληροῦνται τῆς κτίσεώς του, ὥστε ν' ἀπορροφηθῇ μέσα εἰς τὴν κτίσιν αὐτοῦ.

Οἱ βωμοὶ δὲν ἀρκοῦν πλέον ὡς στηλοβάται τοῦ μεγαλείου του, καὶ χάνονται μέσα εἰς τὴν γενικὴν ἀρμονίαν αἱ μελῳδίαι πρὸς δοξολογίαν του.

Νεύει αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἀφθάστου κορυφῆς τοῦ συνόλου τῶν πραγμάτων καὶ συνταράσσεται κάθε ὑλὴ. Καὶ γεύεται μόνος του ἀκόρεστα τὸν καρπὸν τῆς γνώσεως, ὥστε νὰ γίνεται μέγας θεός, φωτεινός, δυνατὸς εἰς κάθε πόλεμον. Τὸ ἀπομεινάρια τῆς εὑωχίας του εὐρίσκονται σπαραγμένα εἰς τὰ μέρη, ποῦ ἐσημαδεύθησαν μὲ τὴν διάβασιν του. Καὶ εἶναι διὰ τὰς αἰσθήσεις μου τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ τὰ χαλάσματα τῶν δγκωδῶν κτιρίων καὶ τὰ συντρίμμια κάθε ἀγάλματος καὶ κάθε πλα-

κός θριάμβου ἢ θανάτου, κατὶ ὡσὰν τελευταία ὥχλο μεγάλης φωνῆς.

Ἡ φωνὴ τῆς σκέψεως εἶναι αὐτὴ — καθησυχαστικὴ καὶ παρθένορος εἰς τοὺς ὅδοιπόρους, ποῦ εἰς σειρὰν ἀτελείωτον περνᾶν τὸν σκονισμένον δρόμον τῆς ζωῆς, φωτισμένον θολὰ ἀπὸ τὸν φανὸν τῆς παντοτεινῆς ἰδέας καὶ ἀμφίβολα καὶ κάποτε προδοτικά. Ομοιάζει δὲ ὁ φανὸς αὐτὸς τὴν πυρίνην στήλην, ποῦ ὠδήγησεν ἀνὰ μέσον τῆς ἐρήμου τὰ πλήθη τοῦ προφήτου εἰς καιρὸν νυκτῶν ἀσελήνων. Καὶ ὀμοιάζει ἀκόμη δ ἀμυνδρὸς φανὸς τὰς φλόγας τοῦ βουνοῦ, μέσα εἰς τὸ δρόπον ἐσφυρηλατοῦσεν δτλα καὶ δεσμὰ δ ἐργάτης Θεός. Ο καπνὸς ἀπὸ τὸ σκοτισμένον φῶς του ὡσὰν θυμίαμα αἵνου καὶ ὡσὰν λιβανωτὸν λατρείας καίεται ἐνώπιον τοῦ πρώτου θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη μαζὶ μὲ τὴν πρώτην κινηθεῖσαν ὑλὴν. Ὅτι εἰς αὐτὸν πρέπει πᾶσα δόξα καὶ τιμὴ, τὸν δωρητὴν κάθε δυνάμεως καὶ κάθε γεννήσεως.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ

Ο θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δ θεὸς τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἔργων ἔστω εὐλογήτος. Συσσωμάτωσις καὶ πραγματόποιησις καὶ πρόδοσις ζωῆς καὶ ἐκπλήρωσις εἶναι δ θεὸς τῆς δυνάμεως. Οτι εἰς σκοτεινὸν φῶς καὶ εἰς ἀτερμάτιστον δρίζοντα διέκρινεν δ πρῶτος καὶ ὑπέρτατος Θεός, ἢ πηγὴ τοῦ αἰώνιου, ἐνεσαρκώθη κατόπιν εἰς ὧδισμένα σχήματα καὶ εἰς μορφὰς ἐπιβολῆς καὶ ὠραιότητος — ἔλαβεν αὐθορμήτως καὶ κατόπιν αὐτοτελῶς πνοὴν ζωῆς. Καὶ ἐσχηματίσθη τοιουτορόπως δ νέος θεὸς — αἰώνιον εἶδωλον, τὸ δρόπον προσεκύνησε πᾶς λαός καὶ πρὸ τοῦ δρόπον κύπτει κάθε μικρὸν καὶ κάθε μέγα. Η αἰώνια ὑπαρξία ἔγινε τοιουτορόπως ἀτελείωτος δημιουργία. Τὸ ἀπειρον ἐξεδηλώθη εἰς σκότος καὶ τὸ σκότος ἔγινε φῶς καὶ τὸ φῶς ἔλαβε χρώματα καὶ τὰ χρώματα ἔδυνον δσμὰς καὶ αἱ δσμαὶ ἀπέκτησαν ὥχους, ἥτοι ἀπετελέσθη τὸ αἰώνιον κῦμα, τὸ δρόπον ἐφθασε μέχρι τῶν κατωτάτων διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατόπιν μέχρι τῶν ἀνωτάτων. Χαῖρε σύ, τὸ κῦμα τῆς δυνάμεως, ποῦ δίδεις ὑπαρξίαν ἴσχυροτέραν εἰς κάθε τι, τὸ δρόπον φαίνεις πότε ὡς ζωὴν καὶ πότε ὡς θάνατον. Τρέμει ἡ γῆ καὶ τὰ ὅρη καπνίζονται ὡς ἐκδήλωσις τῆς ὑπάρχεως καὶ τὸν μεγαλείου σου διὰ τὰς ἀδυνάτους αἰσθήσεις. Ενῷ

ἄνωθεν τῶν αἰσθήσεων τούτων ἡ κίνησις πλέκει εἰς δίκτυον ἀτελείωτον κόσμον δικαταμετρήτους καὶ ζωὴς προσαιωνίους, τῶν δροὶν διαλιμὸς καὶ διόρυβος καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνώπιον ται εἰς ἀρμονίαν ὑψηλήν, ἀπρόσιτον εἰς ταπεινὰς ἀκοάς. Απήχησις αἰσθήτη εἰς αὐτὸς εἶναι δ ἐπίγειος ρυθμός, τῆς θαλάσσης ἢ ἀγριότης καὶ ἡ θωπεία, τοῦ κεραυνοῦ ἢ δρμή, τῶν ὑγρῶν τῆς γῆς δρόμων τὰ ὑπερχειλίσματα καὶ δλα τὰ ἄλλα ὑπολείμματα τῶν ἀρχικῶν σου ἐκδηλώσεων, τὰ δροῖα σκοπιτῶν τόσον ἀρθρον τὴν ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασίν σου, ὃ Δύναμις, εἰς τὰς μικρὰς αὐτοτελεῖς ὑπάρχεις, δσαι εύρισκονται πλησίον μας. Τὴν ἐπίδρασίν σου τὴν ἀγαθοποιὸν ὑμνῷ καὶ δοξολογῷ, διότι γνωρίζω δτι κάθε ἀποτέλεσμα αὐτῆς εἶναι δύναμις καὶ κάθε δύναμις εἶναι ἀγαθόν. Ἐμεγαλύνθησαν τὰ ἔργα σου πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν μου, ὃς ἀποτελέσματα τῆς ἀρχικῆς σοφίας, ἔργα τοῦ προαιωνίου θεοῦ τῆς σκέψεως.

Πρὸ τοῦ μεγαλείου σου, ὃ θεὲ τῆς δυνάμεως, ἔκλιναν καὶ οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νεοὶ θύται. Αφοσιωμένοι δπαδοὶ σου καὶ λάτρεις ὑψωσαν βωμοὺς καὶ κατέθεσαν ἀφιερώματα εἰς τιμὴν καὶ εἰς δρέσαν σου κάθε τι τὸ δρόπον ἡδύνατο νὰ ἔχῃ διάρκειαν μέσα εἰς τὴν μικρὸν σχετικότητα τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀπὸ κάθε τι τὸ δρόπον παρουσιάζετο πλέον ἀνθεκτικὸν καὶ μόνιμον εἰς τὰς αἰσθήσεις των. Τὴν ἰδιήν σου δὲ ἐπικράτησιν ἀνεκήρυξαν ὡς νόμον, διέποντα τὰς τύχας κάθε θυητότητος, ἀκόμη καὶ ὅταν ἡθέλησαν ν' ἀποκρύψουν ἀπὸ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν τὴν ὑπόστασίν σου. Διότι κάθε ἀδυνάμια ἀπορροφᾶται ἀπὸ δύναμιν καὶ καθαρίζεται καὶ προάγεται καὶ τελειοῦται μέσα εἰς τὴν δύναμιν. Τοιουτορόπως δ Λόγος πάντοτε, ὡσὰν τὸ τυχαίον σύμπλεγμα ἀγρανθέμων καὶ ὡσὰν διλιγοχόροιν κελάρισμα μικροχειμάρων καὶ ἀκόμη ὡσὰν παιγνίδι ἀκτίνων εἰς τὰ φυλλώματα ἢ ὡσὰν διαδοχὴ σκιῶν εἰς γυμνὰ ὥχους τῆς ιδιαῖτης μου ἀγάπης.

Πρῶτης ἐγεννήθη τάχα ἡ ἀγάπη μου; Ἀπὸ κάπιον ἀνεμόφερτον σπόρον τῆς αἰώνιας ζωῆς, ποῦ ἔπεσεν ἀνυπολόγιστα εἰς τὴν ψυχήν μου. Πράγματα μικρὰ ἐγένενται τὴν ἀγάπην μου, πράγματα περαστικὰ καὶ ἀσήμαντα καὶ ταπεινὰ κάποτε, ὡσὰν τὸ τυχαίον σύμπλεγμα ἀγρανθέμων καὶ ὡσὰν διλιγοχόροιν κελάρισμα μικροχειμάρων καὶ ἀκόμη ὡσὰν διαδοχὴ σκιῶν εἰς τὰ φυλλώματα ἢ ὡσὰν διαδοχὴ σκιῶν εἰς γυμνὰ τύχας κάθε ἀγάπης.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ

Πρῶτης νὰ ὑμνήσω τὸν θεὸν τῆς ἀγάπης, ποῦ συνδέει δλα καὶ συνδέεται μὲ δλα, ταπεινὸς εἰς τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ὑπερηφανος εἰς τὴν κατάκτησιν, δοῦλος εἰς τὴν παραγωγήν, ἐγωιστής εἰς τὴν ὑπόστασίν του;

Τὸ ἀσωτὸν εἰς δύναμιν καὶ τὸ ἀσωτὸν εἰς λεπτότητας χρῶμα, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν ζωὴν του, αἱ πλούσιαι γραμμαὶ τῆς ὑποστάσεως του, ἡ μαλακότης καὶ τὸ ἀρωματα καὶ τὸ φῶς — δνάι, τὸ ἀπειρον φῶς — ποῦ αὐγάζει ἀτελείωτα

τὴν ὑπαρξίν του, δλα μαζὶ ἐνωμένα εἰς ἀφθαρτον τελειότητα ἀρμονίας, ωυθμίζουν κάθε ἀτομον καὶ κάθε δμάδα καὶ κάθε σύνολον εἶναι δὲ τόσον γενικὸς δ ωυθμός, ὡστε νὰ χάνεται ἡ ἀντιληφτικής κάθε μικροῦ καὶ κάθε μεγάλου εἰς τὴν ὡραν τῆς ἀγάπης. Καὶ πόσον συνεχής καὶ πόσον δμοία καὶ πόσον διαφορετικὴ εἰς τὴν δμοίότητά της εἶναι ἡ ὡραν τῆς ἀγάπης!

Πρῶτης νὰ τὸν ὑμνήσω τὸν ἀγαπημένον δεσπότην καὶ τὸν σεβαστὸν δοῦλον κάθε ζωῆς, πῶς διαφορετικὰ παρὰ μὲ τοὺς πλέον γλυκεῖς ὥχους, ποῦ ἡκουύθησαν εἰς τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν τῆς ἀθανασίας του;

Ομως, δὲν εἶναι οἱ ἥχοι ποῦ ἐφώλευσαν εἰς τὴν ψυχήν μου, οὔτε τῆς σειομένης γῆς τὸ ὑπόκυνφον βόγγισμα, οὔτε τοῦ φωτεινοῦ θόλου οι ψυχραὶ ἡ φλογώδεις, νεκραὶ ἡ φωσφορίζουσαι ἀποχρώσεις Οὐδὲ κανεὶς εἶναι τοῦ ὀκεανοῦ δ αἰώνιος στεναγμὸς ἢ τοῦ αἰγαλαοῦ δ παροδικὸς φλοισθος, καθὼς δὲν εἶναι καμμία φωτεινὴ ἡ μαύρη σκιὰ τοῦ βουνοῦ καὶ κανὲν ἀνθροῦ διάροφον καὶ κανὲν ἀρωματα δνθους καὶ κανὲν ἀλλο ἀπ' δσα — παντοτεινὰ καὶ ἀμέτρητα — δίδουν τὸν ρεβασμὸν καὶ τὴν ἀπόδλαυσιν καὶ τὴν χαρὰν εἰς ἡρέμους ψυχάς. Όχι διότι δλα δὲν εἶναι ἥχοι μελῳδικοὶ τῆς ὑψηλῆς ἀρμονίας μέσα εἰς τὸν πολυσύνθετον αἰώνιον ὑμνον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ διότι εἰς τὴν ψυχήν μου συγενώθησαν δλα μέσα εἰς τὸν δλίγονος δειλούς ὥχους τῆς ιδιαῖτης μου ἀγάπης.

Πρῶτης ἐγεννήθη τάχα ἡ ἀγάπη μου; Ἀπὸ κάπιον ἀνεμόφερτον σπόρον τῆς αἰώνιας ζωῆς, ποῦ ἔπεσεν ἀνυπολόγιστα εἰς τὴν ψυχήν μου. Πράγματα μικρὰ ἐγένενται τὴν ἀγάπην μου, πράγματα περαστικὰ καὶ ἀσήμαντα καὶ ταπεινὰ κάποτε, ὡσὰν τὸ τυχαίον σύμπλεγμα ἀγρανθέμων καὶ ὡσὰν διλιγοχόροιν κελάρισμα μικροχειμάρων καὶ ἀκόμη ὡσὰν διαδοχὴ σκιῶν εἰς τὰ φυλλώματα ἢ ὡσὰν διαδοχὴ σκιῶν εἰς γυμνὰ τύχας κάθε ἀγάπης.

Πρῶτης θὰ ἡθελα νὰ κρατήσω εἰς ἀκατάλυτον μωσαίκον δ' αὐτὰ τὰ χαλίκια, ποῦ ἔφερεν ἔως εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς ζωῆς ἡ ἀγάπη μου — ναί, νὰ κρατήσω παντοτεινὰ κάποιαν γοητευτικὴν καμπύλην τῶν κινήσεών σου, ὃ ἀγαπημένη μου, καὶ κάποια σκιάσματα φευγαλέα τῆς μορφῆς σου καὶ κάτι απὸ τὸ φρικίασμα τῶν χειλέων σου καὶ ἀπὸ τὰ κύματα τῆς κόμης σου καὶ κάτι, ὃ κάτι, ἀκόμη ἀπό τὴν μεταλλικὴν μαρμαρυγήν τῶν βλεμμάτων σου, ποῦ φαίνονται σὰν νὰ ζητοῦν πάντοτε — δὲν μὲνει ἀν πράγματι ζητοῦν — τοὺς παραδείσους

τῶν ἀθίκτων ἰδανικῶν καὶ τὰς χώρας τῶν ἀφθάστων ὥραιών !

Εἰς ὡραν δειλινοῦ, ποὺ μυστικὴ μελαγχολία ἐβάρυνε γύρω μας, ἔτυχε νὰ σὲ ἰδῶ καὶ νὰ σὲ γνωρίσω. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἀπαλῆς θερινῆς δεύης μοῦ ἐφάνης ὅσαν ὄπτασία ζωῆς καὶ ὡσὰν ὅραμα βαθείας ἀγάπης, τόσον πολὺ ἀρμονίζετο ἡ ψυχή μου μὲ τὴν ὑπαρξίν σου. Σύ, δὲν ἐνθυμεῖσαι ἵσως πλέον τὰς φωτεινὰς γραμμὰς τῶν βουνῶν, ποὺ ἔδιωχναν τὰς σκιάς, οὔτε τὰ ρόδινα καὶ χρυσᾶ καὶ τεφρὰ σύγνεφα ποὺ ἐστεφάνωναν ἐρειπωμένους θείους ναούς, οὔτε τὰς ἀργυρᾶς καὶ τὰς μελανὰς γραμμάς, ποὺ αὐλάκωναν τὴν γαληνεμένην θάλασσαν, ὅταν μαζὶ ἐπάνω της ἀνεπαύσαμεν τὸ βλέμμα.

Τὰ ἐλησμόνησες, διότι τότε, καθὼς καὶ τόρα ἵσως, θωπευτικὴ τῆς ζωῆς ὡς ἐφερή αὔρα, εὑρίσκεις εἰς τὴν ψυχήν σου δύναμιν εἰς τὸ νὰ λησμονῆς κάθε ταπεινότητα καὶ πικρίαν διὰ νὰ προσηλώνεσαι μὲ κρυφὸν πεῖσμα εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος.

Καὶ ἡταν τόσον ἀθῶα καὶ τόσον παροδικὴ ἡ ἀπόλαυσίς σου, ὅτε ἀληθινὰ μοῦ ἐγέννησεν ἀνησυχίαν, τῆς ὅποιας ἔπειτα εἰς ὡρας μονώσεως καὶ ψυχικῆς προσοχῆς ἐξέκρινα τὸν ωρμόν.

Καὶ ἡτο—ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ορεμβασμῶν—ὅ ωρμός τῆς ἀγάπης ποὺ ἐπλημμύρησεν ἀργά, ἀργὰ τὴν ψυχήν μου, ὅτε νὰ καλυφθῇ κάθε ἀνωμαλία καὶ κάθε τραχύτης αὐτῆς καὶ τὸ ἀπλωθῆ ἐκεῖ λίμνη ἀπὸ φῶς ἀπόκοσμον, ἐπάνω εἰς τὴν ὅποιαν σελαγγίζει παντοτεινὰ ἡ μορφή σου.

“Ωστε τόρα εἰς ὡρας ορεμβασμοῦ καὶ εἰς ὡρας γενικότητος νὰ συγχίζω τὴν μορφήν σου μὲ τὴν μορφήν τοῦ θεοῦ μου, τοῦ κοσμίου καὶ ἀνεξαντλήτου θεοῦ τῆς ἀγάπης.

‘Ανίκητος ἔγινεν αὐτός. Ραντίζει μὲ ὕσσωπον τὴν ἀθλιότητα καὶ τῆς δίδει τὴν καθαρότητα τῆς εύτυχίας, πλένει μὲ βόρβορον τὴν ἥθικότητα καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκάνει αὐτήν, ὁ μέγας χορηγὸς τῆς χαρᾶς, ὁ ἀσπιλος δημιουργὸς τῶν ὑπάρξεων.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΛΑΥΣΙΝ

Κουρασμένη κάθε ζωὴ ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν ὀλοτήτων, ὅταν κατόπιν κάθε ἀγῶνος ἥττης εὑρίσκεται εἰς τὰ κράσπεδα τῆς πολυθρόνου θαλάσσης τῶν ὑπάρξεων, συχνὰ ὀρέγεται καὶ ἀποξητεῖ σε, ὃ ὑπέροχε θεὲ τοῦ ἀπόλαυστικοῦ

φωτὸς καὶ τῆς φωτεινῆς ἀπολαύσεως. Καὶ εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς ὄντότητός σου εὐρίσκει ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν. Ἐπὸ τὴν ἰδικήν σου βοήθειαν ἀναμένει προστασίαν καὶ ἀμοιβήν. Ἐπάκουσόν με ἀργυρότοξε, σὺ δὲ ὅποιος διὰ τῆς ἀπολαύσεως προστατεύεις κάθε ὑπαρξίν καὶ ἴσχυρὰ δεσπόζεις κάθε ζωῆς. Ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα αἴνου καὶ ψύμφυρος χαρᾶς ἀς κατευθυνθῇ ἐνώπιόν σου, διότι ἀκόμη αἰσθάνομαι εἰς τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεώς μου τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀτομικότητος. ΑἼ οἶσαι τῆς ὑπάρξεώς μου, αἱ ὅποιαι προχωροῦν εἰς βάθος ἀπώτατον καὶ ἀπλώνται εἰς ἔκτασιν εὐρυτάτην, ἐναγκαλιζόμεναι τόσας ουσίας καὶ ἀπορροφῶσαι τοὺς χυμοὺς τόσων ἄλλων ὑπάρξεων, εἶναι δροσεραὶ ἀκόμη καὶ δύνανται νὰ δώσουν εὐώδη ἄνθη καὶ καρποὺς πολυχύμονες διὰ τοὺς ἰδικούς σου βωμούς.

Θεὸς δύμολογητής τῆς σκέψεως καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγάπης, ὑπηρέτικὸς τῶν γενικοτήτων διὰ τῆς ἐνισχύσεως, τὴν ὅποιαν ἀενάως παρέχεις εἰς τὰς ἀτομικότητας, ἀφιεροῦς πρὸς ἔξευμένισιν τῶν ἀτόμων εἰς κάθε μικρὸν βωμὸν ἀτομικότητος ἀπειρα εἰδωλα—χορτασμούς καὶ δύνας καὶ ὑπερβολὴς καὶ ἀκόμης ἀριθμούς καὶ ὠραίας εἰκόνας καὶ ἀρμονίας ἥχων καὶ ὀσμὰς εὐώδεις καὶ κάθε τι ἄλλο ἀγαθὸν καὶ ἀκόμη κακὸν ἐφήμερον καὶ παροδικόν. Θεὸς δύμολογητής κάθε ἀδυναμίας πρὸς στήριξιν τῆς δυνάμεως. Λαμβάνων μορφὰς καὶ ὑποστάσεις διαδοχικὰς εἰς τὸ πέρασμά σου ἀπὸ τὸν ἀτελείωτον δρόμον τῆς χρονικῆς ἐξελίξεως, Ράμας κραταιός, ὀνειροπόλημα κάθε κόπου, ορεμβασμὸς κάθε ἐνέργειας, ὡς θεὲ τῆς ἀπολαύσεως ὑμνῷ τὸ μεγαλεῖον τῆς ταπεινότητός σου καὶ πρὸς σὲ ἀδιακόπως ἀφιερω τὴν λατρείαν μου, ὅμοια μὲ κάθε ὑπαρξίν μεγάλην καὶ κάθε ὑπαρξίν μικράν, ποὺ μὲ ἀρμονίας ὑψηλάς καὶ μὲ ἡχούς εὐτελεῖς σὲ ὑμνεῖ καὶ σὲ λατρεύει.

Διότι εἶσαι ὁ θεὸς τῶν ἀτόμων, ὁ μέγας στηρικής τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, ὁ χορηγὸς τῶν ἐφημέρων ἀγαθῶν, ὁ παρηγορήτης διὰ τὴν θυμητότητα, ὁ ἔλεως εἰς κάθε ἀθλιότητα. ‘Αντιβάτης ἐπιχειρεῖς τὸν ἀδιάκοπον ἀγῶνα πρὸς τὸν θεὸν τῆς δυνάμεως, τὸν ἀμείλικτον καταστροφέα τῶν ἀτόμων, ἐνῷ ἀληθινὰ καὶ εἰς τὰ μύχια τῆς αἰώνιας ζωῆς εἶσαι ὁ καλλίτερος σύμμαχος καὶ βοηθὸς αὐτοῦ. Δύο ἀντιμάχομενοι θεοὶ σεῖς, τῶν ὅποιων συγχέονται πάντοτε αἱ μορφαὶ καὶ αἱ ὑποστάσεις, θεοὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κατὰ διαδοχήν, εἰς θεὸς διπρόσωπος τοῦ

πολέμου διὰ τὴν ὀλότητα καὶ τῆς εἰρήνης διὰ τὸ ἄτομον, χαλκεύετε μαζὶ τὸν κορίκους τῆς ἀτελειώτου ἀλυσσίδας τῆς ζωῆς, ἡ δοπία ἐξαπλώνεται καὶ συμμαζεύεται καὶ περιελλίσσεται εἰς τὸν κύκλον τῶν πραγμάτων καὶ συσπειρούεται εἰς συνανθροίσεις ὑπάρξεων· θεοὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀνωθεν τῶν ὅποιων περιπταται τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τῆς ἀγάπης. Αὗτὸ σᾶς συμφυλιώνει καὶ σᾶς ἐνώνει, ὥστε ν' ἀποτελήτε μίαν συναίσθησιν καὶ μίαν θεότητα. Ἐκεῖνος δὲ μέγας θεὸς προστάτης κάθε γενικότητος, δὲ ἔξαπολύτων τὴν δύναμιν μὲ τὴν βιαιότητα ὑφαιστείου φλογὸς καὶ τὴν ἀγριότητα ἀκαταδαμάστου κύματος καὶ τὴν δρμὴν ἀφηνιώντος ἀνέμου· καὶ σὺ δὲ μικρὸς θεός, ὑποστηρικτής κάθε ἀτομικότητος, δὲ ἔξαποστέλλων τὴν ἀπόλαυσιν μὲ τὴν ἀρμονίαν θαλασσίου φλοιούσιν καὶ μὲ τὴν ἀρμονίαν ἀπειρόνων ἀπειρώνων τὴν γλυκύτητα θωπευτικῆς αὔρας. Ἐκεῖνος σκορπίζων τὸν πόνον καὶ τὴν κούρδασιν καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν χορηγιμοποιηθέντων καὶ σὺ χαρούζων τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μὴ χορηγιμοποιηθέντων, ἀκόμη· “Ἐώς οὖσα συγχιοῦ ἀπὸ τῶν ὅμμάτων κάθεται λατρευτοῦ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις σας τόσον, ὅστε νὰ χάνεται δὲ ωρμὸς καὶ νὰ ἐξαπλώνται ἀνεύρετος ἡ ἀρμονία, ὡς ἵχῳ μέσα σεῖς τὰς φλέβας τῆς αἰώνιας ἐνιαίας ὑπάρξεως.

Δέξα εἰς σὲ τὸν δεῖξαντα τὸ φῶς, τὸν πάροχον χαρᾶς, τὸν ἀνατέλλοντα ἐπὶ δικαίους καὶ

ἀδίκους, ἐπὶ μεγάλους καὶ ἐπὶ ταπεινούς· “Οτι σὺ εἶσαι ἐπὶ κάθε ὑπάρξεως, ὃς ἀτόμου, δὲ ἀγαθοδαίμων δὲ γλυκὺς καὶ εὐπρόσιτος, σὺ καὶ ἐπὶ γῆς εἶσαι εἰρήνη καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπους εὐδοκία· δὲ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν εἶσαι καὶ τῆς ζωῆς χορηγός.

* * *

“Ο θεοί μου, σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοὶ καὶ πολυπόθητοι, σεῖς δυνάμεις δημιουργοὶ καὶ ροπαὶ γεννητικαὶ τοῦ ὑπεράτου συνόλου, ἐκδηλώσεις φανεραὶ τῆς κρυφίας ἐνότητος, πρὸς σᾶς ἀφιερώνω τὴν λατρείαν μου καὶ ἡ ψυχή μου τὴν ἀρμονίαν τῆς ἐνεργείας σας ἐνωτίζεται.

Εἰς δόξαν ἰδικήν σᾶς, πρὸ τῶν ἀχειροποιητῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων σας ἔχουν ἀποθέση οἱ ταπεινοὶ ὡς ἀφιερώματα ὅλα τὰ ἔδανα τῆς δημιουργίας των. Καὶ πρὸ τῶν ποδῶν σας εὑρίσκονται δὲ Ὁρομάσδης καὶ δὲ Ὅσιοις καὶ δὲ Ζεὺς καὶ δὲ Γιεχοβᾶ, καὶ κοντά εἰς αὐτοὺς κάθε ἄλλο εἰδώλιον ταπεινῆς λατρείας, ποὺ τὰ τρίβει δρόνος καὶ ἡ μητέρα φύσις τὰ ἐπανατάξῃ.

Λατρευτής σας ἔγω μάναρριχῶμαι εἰς τοὺς σωροὺς τῶν ξοάγων καὶ τῶν εἰδώλων διὰ νὰ ἐγγίσω τὰ κράσπεδα τοῦ ἀτελειώτου μεγαλείου σας καὶ μὲ τοὺς αἰνούς μου ἐκεῖθεν νὰ προσκυνήσω σᾶς, τὸ αἰώνιον τετράθεον κάθε ψυχῆς.

I. ΖΕΡΒΟΣ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ Ο ΔΙΑΚΑΕΣΤΑΤΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ *

Ἐγραψα καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν «Ἐρευναν» περὶ τοῦ Ιταλικοῦ συγγράμματος τοῦ Γαετάνου Νέγρη, διερρήσασεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν καὶ ἔξεδωκεν εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον Julian the Apostate. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐξηντλήθη, καὶ παρασκευάζεται νέα εἰς ἔνα τόμον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔκδοτικοῦ οἴκου Fisher Unwin. “Οτι τοιαύτη μελέτη δοτῶς ἀπητεῖτο καὶ πιστεύω δὲ τὸν δεῖν ἀλείφοντας καὶ ἄλλαι ἔρευναν περὶ τοῦ σημαντικοῦ ἔκείνου κινήματος, οὐδὲ ἀξέων ἐγένετο δὲ Ἱουλιανός, πρὸς παλινόρθωσιν τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας πεντηκονταετίαν ὅλην ἀφ’ ὅτου δὲ Χριστιανισμὸς εἶχεν ἐπισημοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, θείου τοῦ Ἱουλιανοῦ. Είμαι τῆς γνώμης δὲτι δὲ ἐλληνι-

* Η μελέτη αὕτη, τὴν ὅποιαν εὐγενῶς μᾶς παρεχόρησεν δὲ συγγραφεύς, θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ τεύχος τοῦ Οκτωβρίου τῆς «Ἐρεύνης» τῆς διευθυνμούμενής ὑπὸ τοῦ ιδίου.

σμὸς ὁφεῖλε εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐνθουσιώδους τούτου λάτρου τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ σοφίας, εἰδος τι ἐπανορθώσεως διὸ τὸ ἀδίκημα τὸ προσγενόμενον αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἦτις παρέδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς ἐστιγματισμένον μὲ τὸ ἐπίθετον τοῦ παραβάτου. Θὰ συμφωνήσωσι μετ' ἐμοῦ πολλοὶ ἀφοῦ ἀναγνώσωσι τὴν μελέτην τοῦ Νέγρη, καὶ ἀναμφιβόλως θὰ προσεγίνετο κέρδος εἰς τὴν ἑλληνικὴν λογογραφίαν καὶ διανόησιν, εἴποτε ἔφιλοτεχνεῖτο καὶ ἔξεδίδετο μία ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος. Πιστεύω μάλιστα ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ἐνθουσιώδη καὶ γενναῖα πνεύματα συνηγοροῦντα ὑπὲρ παραστατικῆς τινος ἐν Ἀθήναις τιμῆς εἰς τὸν μόνον ἐν τῇ Ἰστορίᾳ ἀνακτὰ οὖν ἡ καρδία δεικνύει ἐγκεχαραγμένα μετὰ στοργῆς μέχρι τέλους τοῦ βίου του τὰς λέξεις Ἐλληνισμὸς καὶ Ἀθῆναι.

‘Η Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀμυνομένη κατὰ τοῦ φιλελληνικοῦ ζήλου του τὸν ἐπλήγωσε καὶ ἀπηλλάχθη θανατίμου ἔχθροῦ. Δὲν τὴν πέγω διὰ τούτο, ἀλλ’ ἡ πολεμικὴ σημασία τῆς στάσεώς της ταύτης ἥδη ἀντιπαρόηλθε, καὶ καθ’ ἣν ἐποχὴν πᾶσαι αἱ θρησκεῖαι τοῦ κόσμου ἐρευνῶνται πρὸς ἄγραν τῶν μαργαριτῶν των, θὰ ἥτο ἄχαιρι νὰ ἔξακολουθῇ πρεσβεύουσα τὴν αὐτὴν στάσιν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἥς ἡ ἀρχαία θρησκεία ἐγκλείει ἵσως τοὺς τιμαλφεστάτους τῶν μαργαριτῶν, καὶ νὰ ἔξακολουθῇ ἀναγνωρίζουσα τὸ στῆγμα τὸ ἐγκολαφθὲν εἰς τὸ ὅνομα τοῦ μεγίστου τῶν θιασωτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ πεντάματος.

φου τον κοσμον, ως ήτο και τό ονειρόν του.
‘Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θριάμβου του, μαχόμενος κατὰ τῶν Περσῶν, δύο ἔτη ἀφ’ ὅτου ἀνῆλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἔπειτε βληθεὶς ὑπὸ ἔχθρικῆς, καίτοι δχι περσικῆς, χειρός. Ἀγνωστον τίς ἡκόντισε κατ’ αὐτοῦ, ἀλλ’ αἱ ἐνδείξεις πᾶσαι ἄγουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὴν θεωρίαν ὅτι χειρὶ χριστιανοῦ ἔδωκε τέρμα εἰς τὴν τόσης γοητείας καὶ χάριτος πλήρη ζωήν του.

Τὸ μῆσος ὅπερ κατ’ αὐτοῦ συνέλαβεν ἡ Ἐκκλησία ἥτο ἀληθῶς ἄγριον. Οἱ καταδιώξαντες αὐτὴν αὐτοκράτορες, οἱ σπείραντες τὸν τρόμον μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, οἱ χύσαντες ποταμοὺς

Τί ἄρα ἥγε τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐμφρονῇ τοιόσῳ ἀπείρου ἔρωτος πρὸς τὰς ἑλληνικὰς καὶ τόσης περιφρονήσεως πρὸς πᾶν ὅ, τι μὴ ἑλληνικόν; Εἶχε ποτισθῆ παιδιόθεν ἀπὸ τὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ δὲν ἔσχε καιρὸν νὰ συστηματοποιήσῃ τὰς ἐντυπώσεις του καὶ εἰσδύση εἰς ἀρκετὸν βάθος ὥστε νὰ κατανοήσῃ τὸν γνήσιον ἑλληνισμὸν οὗ ἔκφάνσεις ἀτελεῖς καὶ πολλάκις στρεβλαὶ ἥσαν αἱ ἔξιτεροικαὶ μέθοδοι τῆς λατρείας. Οὔτε ἔσχεν εὐναυπίαν νὰ ἐννοήσῃ τὸν γνήσιον χριστιανισμὸν οὐδὲ ἀτελῆς καὶ ἐν πολλοῖς στρεβλὴ ἔκφανσις εἶνε ἡ ἐπισημοποιηθεῖσα διακανόνισις. Ο Ἰουλιανὸς κατέτριψε τὰ παραγωγικῶτερα ἔτη τοῦ βίου του εἰς ἐκστρατείας καὶ μάχας, καὶ εἰς τὴν μέριμναν τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως τοῦ κράτους. Εἰς πάντα ταῦτα ἀνεδίκηθη θαυμάσιος καὶ αἱ καταπληκτικὰν νίκαι του ἐπλήρωσαν τὴν οἰκουμένην τῆς δρέσης του. 'Ἐν

χριστιανικοῦ αἵματος, οἱ ἐμβαλόντες πῦρ καὶ σίδηρον εἰς τὸ πλήρωμά της, δὲν ἐπέσυρον τὴν ἐχθρότητά της τόσον ὅσον ὁ ἀνθρώπιστῆς Ἰουλιανὸς ὁ μηδὲ σταγόνα χριστιανικοῦ αἵματος χύσας, ὁ μηδέποτε καταδιώξας· εἰμὶ ὁ σάκις οἱ χριστιανοὶ ἐδήσουν, ἐλεγχάτουν καὶ ἔσφαζον τοὺς λατρεύοντας ἐν τοῖς ναοῖς τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος.

'Αληθῶς ὁ "Ἐλλην ἐκεῖνος ὅστις, ἀφοῦ ἐρευνήσῃ ἀπαθῶς τὰς τέσσαρας συγχρόνους πηγὰς περὶ Ἰουλιανοῦ, δὲν διατίθεται ἐν τῷ μυχῷ της καρδίας του νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπὸ τὸν διακαέστατον τῶν φιλελλήγων τὸν τόσῳ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως ἀδικηθέντα, θὰ ἔχῃ βαθύτατα τὴν ψυχὴν του ποτισμένην ἀπὸ τὴν θεολογικὴν προκατάληψιν. Αἱ τέσσαρες σύγχρονοι πηγαὶ εἶνε αἱ ἀφιγήσεις τοῦ Ἀμυμανοῦ Μαρκελλίνου, οἱ λόγοι τοῦ Λιβανίου, οἱ λόγοι Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἰουλιανοῦ. 'Ο Νέγορης σταθμίζει καὶ

μέσω τῶν περισπασμῶν του οὐδέποτε ἐπέτρεπε νὰ παρέλθῃ στιγμὴ εὐκαιρίας χωρὶς νὰ μελετήσῃ τοὺς προσφυλεῖς του "Ἐλληνας συγγραφεῖς" ή γράψῃ τι περὶ ἔλληνισμοῦ καὶ Ἐλλάδος. Ἡ θεοσοφικὴ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχεν ἔλκωσει τὸ πνεῦμα του ἰσχυρότατα ἀλλ' ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰαμβλίχου δὲν ἦδυνατο νὰ ἀφιερώσῃ ὀδόκληδον τὸν χρόνον του εἰς τὴν ἔρευναν τῆς θεοσοφίας. Δὲν ἦτον ἀναχωρητής ἦτο κεφαλὴ ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας, καὶ ἀν κατέκτησε τὴν καρδίαν του ἡ ἔξωτερικὴ ὅψις τῆς ἔλληνικῆς θρησκείας μᾶλλον ἢ ἡ ἔσωτερική δὲν πταίει αὐτός, ἀλλ' αἱ συνθῆκαι τοῦ περιβάλλοντος. "Ἄν ἔζη ἄλλα τριάκοντα ἔτη, ἵσως θὰ εὑρισκε καιρὸν νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ σταθμίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ τε γηησίου Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ γηησίου Ἐλληνισμοῦ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ μετεμόρφου τὸν κόσμον, ὡς ἦτο καὶ τὸ ὄνειρόν του. "Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θριάμβου του, μαχόμενος κατὰ τῶν Περσῶν, δύο ἔτη ἀφ' ὅτου ἀνῆλθεν

εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἔπεισε βληθεὶς
ὑπὸ ἔχθρικῆς, καίτοι δχι περσικῆς, χειρός. "Α-
γνωστον τις ἡκόντισε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' αἱ ἐν-
δεῖξεις πᾶσαι ἄγουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν
τὴν θεωρίαν δτι χειρὶ χριστιανοῦ ἔδωκε τέρμα
εἰς τὴν τόσης γοητείας καὶ χάριτος πλήρη ζωῆν
τοι.

Τὸ μῆσος ὅπερ κατ' αὐτοῦ συνέλαβεν ἡ Ἐκ-
κλησία ἦτο ἀληθῶς ἄγριον. Οἱ καταδιώξαντες
αὐτὴν αὐτοκράτορες, οἱ σπείραντες τὸν τρόμον
μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, οἱ χύσαντες ποταμοὺς
χριστιανικοῦ αἷματος, οἱ ἐμβαλόντες πῦρ καὶ
σίδηρον εἰς τὸ πλήρωμά της, δὲν ἔπεισυρον
τὴν ἔχθροντητά τῆς τόσον ὅσον δὲ ἀνθρώπιστῆς
Ιουλιανὸς διηδύνει σταγόνα χριστιανικοῦ αἵμα-
τος χύσας, διηδύνει καταδιώξας· εἰμὴ διά-
κις οἱ χριστιανοὶ ἐδήνουν, ἐλεγέλατον καὶ ἐσφα-
ζον τοὺς λατρεύοντας ἐν τοῖς ναοῖς τῶν θεῶν
τῆς Ἑλλάδος.

’Αληθῶς δὲ Ἐλλην ἐκεῖνος ὅστις, ἀφοῦ ἐρευ-
νῆσῃ ἀπαθῶς τὰς τέσσαρας συγχρόνους πηγὰς
περὶ Ἰουλιανοῦ, δὲν διατίθεται ἐν τῷ μικρῷ
της καρδίᾳ του νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπὸ
τὸν διακαέστατον τῶν φιλελλήνων τὸν τόσῳ
ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως ἀδικηθέντα, θὰ
ἔχῃ βαθύτατα τὴν ψυχήν του ποτισμένην ἀπὸ
τὴν θεολογικὴν προκατάληψιν. Αἱ τέσσαρες
σύγχρονοι πηγαὶ εἰνε αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Ἀμ-
μιανοῦ Μαρκελλίνου, οἱ λόγοι τοῦ Λιβανίου,
οἱ λόγοι Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τὰ
ἔργα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Οἱ Νέγροις σταθμίζει καὶ

τὰς τέσσαρας μετὰ θαυμαστῆς συμπαραβολικῆς δέξυνοίας καὶ παντάπαισιν ἀμερολήπτως, ἀρνεῖται δὲ πολύτιμον φῶς ἐκ τῆς ἔρεύνης τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ κατορθόνει νὰ παρουσιάσῃ ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν χραρακτῆρα τοῦ ἀνδρός. Αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαφεκλλίνου ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀμεροληψίας. Ὁ γράφας οὕτε ἥτο χριστιανὸς οὔτε ἐφόροντιζε περὶ θρησκευτικῆς παλινορθώσεως. Ὅτο θαυμαστῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν ἐπιχρίνῃ διὰ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τού. Ὁ Λιβανίος ἥτο εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς, ἐμίσει δὲ τὸν χριστιανισμὸν ἐκ στενοῦ πατριωτισμοῦ, ἥτοι διπισθιδρομικῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὰ πάτραια. Τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ Λιβανίου ἥτο δι Γρηγόριος. Ὅτο δλος πῦρ ὑπὲρ τοῦ ἐπισημοποιημένου χριστιανισμοῦ, καὶ ἀφ' ἣς ἐλέλει ἐν Ἀθήναις συμμαθητῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἥσθιάνθη ἀπ' ἐνστίκτου σφοδράν ἀντιπάθειαν κατὰ τοῦ σιγηλοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ ἡγεμονόπαιδος. Τὰ διασωθέντα ἔργα τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπιμελῶς ἐρευνώμενα ἀποκαλύπουσι ψυχὴν γενναίαν, πλήρη ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὴν νεοπλατωνικὴν Σχολὴν τῆς Ἀλεξανδρείας, ψυχὴν παραπαίουσαν μὲν ἐνίστε ώς ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ ζῆλου τῆς, ἀλλὰ ἀναμφισβήτως ποθοῦσαν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Είνε λίαν γοητευτική ή άνάγνωσις τοῦ βι-
βλίου οἶον κατήγορεν αὐτὸ δέ Νέγρης. Νομί-
ζει τις διτί ἀναγνώσκει μυθιστόρημα καίτοι
πᾶσα φράσις ἐσταθμίσθη αὐτηρῶς ὑπὸ τὸ
φῶς τῆς ιστορικῆς ἔρευνης. Ἀλλ' ή ἀποψις ἔξ-
ῆς δέ Νέγρης κρίνει εἰνεὶ ή ἀποψις τοῦ λεγο-
μένου νεωτέρου πνεύματος διπέρ καταδικάζει
πάντα θρησκευτικὸν ή φιλοσοφικὸν ἐνθουσια-
σμόν. Ὁ θέλων νὰ ἔμβαθμύνῃ εἰς τὸ νόημα

Ἐν τούτοις ὁ βίος τοῦ Ιουλιανοῦ ἀποδεικνύει τρανῶς τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῆς ἐσωτερικότητος, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν ὑπῆρξεν ἐπὶ ματαίῳ. Ἡ δρᾶσις του διατρανοῖ τὴν βιονομικὴν ἀλήθειαν ὅτι ὁ ἐνδότερος βίος είνε ἡ πηγὴ παντὸς σθένους καὶ πάσης μεγαλουργίας.

ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ ΜΑΤΕΡΑΛΙΓΚ

Η γνωριμία μου μὲ τὸν Μαυρίκιον Μάτερ-
λιγκ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1893. «Ο θία-
σος τοῦ θεάτρου τὸ «”Ἐργον» ἐταξίδευε τὸν
Βορρᾶν. Εὑρισκόμεθα ἐκεὶ μερικοὶ θεραπον-
τες μιᾶς ιδέας ὀραιότητος παραγνωρισμένης,
πρὸς τὴν ὅποιαν ἐμορφώνετο μία πίστις νέα.
”Ἐπαιτε κάπιον ὄδοιν εἰς τὸ «κωμικὸν μυθι-

249

ΠΛΑΤΩΝ ΛΡΑΚΟΥΔΗΣ

οὐρανὸς ἀλλάζει μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς. Νά, οἱ κάμποι τῆς Νεερλανδίας μία μικρὴ γραμμὴ γλαικωπὴ πεύκων ἀνεβοκατεβαίνει στὸν δρίζοντα . . . "Ενας "Ηλιος ἄσπρος καὶ ψυχρὸς ρίπτει εἰς ὅλ' αὐτὰ ἔνα φῶς ἀνοικτόμον . . ."Ο Μάτερλιγκ εἶνε καθισμένος μεταξύ μας. "Υστερὸς ἀπὸ δὲ λίγας ματαίας φράσεις συστάσεων, κρατοῦμεν μίαν ἐπιφύλαξιν εὐγενικήν ἐπαυξανομένην ἀπὸ τὸν κόπον τοῦ ταξιδιοῦ.

Τὸν παρατηρῶ μὲν προσοχήν. Εἶνε — τὸ ἔ-
χουν εἰπῆ τόσο πολλὰς φορᾶς ἔκτοτε — ἔνα με-
γάλο ἀγόρι μὲν ὅμους ψωμαλέους, μὲ γλυκὺ καὶ
γαλήνιον πρόσωπον, μὲ λιτὰς χειρονομίας. ‘Η
ἔκφρασις τῆς φυσιογνωμίας του ἀποτνέει τὴν
Φλαμανδικήν, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμψυχώνει τὰ
κάπως χωριάτικα χαρακτηριστικά του καὶ δὲν
προδίδει διπίσω ἀπὸ τὸ βαθυγάλαζον βλέμμα
μίαν ψυχῆν τολμηρὰν βαπτισμένην εἰς τὸ μυ-
στήριον καὶ τὴν ἡραγικότητα. ‘Ο Μάτερλιγκ
εἶνε σαράντα δύο χρόνων, ἐν τούτοις νομίζει
κανεὶς διτὶ δὲν διέτρεξε ἀκόμη ὅλον τὸ στάδιόν
του διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς τὴν βιογρα-
φίαν του.

‘Ο Μαυρίκιος Μάτεολιγκ (ἐγεννήθη εἰς τὴν Γάνδην στὰς 29 Αὐγούστου τοῦ 1862) ἀνήκει ἐκ καταγωγῆς εἰς ἀρχαίαν Φλαμανδικήν οἰκογένειαν ἡ δποία ἥτο ἔγκατεστημένη κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα εἰς Renaix μέρος τῆς Φλάνδρας τῶν δυσμῶν ποὺ ἡ Γάνδη είνε τὸ κέντρον.

“Ο Μαυρίκιος Μάτερλιγκ ἔκαμε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ κολλέγιον τῶν Ἰησουιτῶν τοῦ Sainte-Barbe καὶ ἀπὸ τὸ 1885 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰδίας πόλεως.

Ἐδειξε πρωῖμως τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν φιλολογίαν. Ἐδιάβασε τοὺς διαφόρους ποιητὰς καὶ συνεδέθη μὲ τὸν Κάρολον Van Lerberghe καὶ τὸν Γρηγόριον Le Roi, δύο καλοὺς συγγραφεῖς τοῦ Βελγίου, συμμαθητάς του τότε. Ἀλλ' ἀπὸ τὰς ἀναγνώσεις αὐτὰς καὶ τὰς φιλίας τίποτε δὲν παρήχθη τότε. Ή θρησκευτικὴ παιδευσις τοῦ κολλεγίου δὲν ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συγγραφέως μας. Ἐκεῖ ἐγνώσιε πολλοὺς ἀπὸ

τοὺς συγχρόνους Γάλλους λογοτέχνας. « "Ε-
βλεπα, εἶπε ποτέ, τὸν Βιλλιὲ Ντελὶλ Ἀδάμ εἰς
ἔνα ζυθοπωλεῖον. Ἡτον ἐκεῖ ὁ Σαιν-Πολ-Ρού,
ὁ Mikhæl, ὁ Κιγιὰρ καὶ ἄλλοι. Κάποτε ἐπερ-
νοῦσε ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Mendés.

‘Ο Βιλλίε διηγεῖτο εἰς τὸ ἐκλεκτὸν αὐτὸν ἀκρο-
ατήριον τὰς ἴστοριάς του πρὶν τὰς γράψῃ.
Ἐννοεῖ κανεὶς ποιὸς θὰ ἥτον ὁ ἐνθυσιασμὸς

τοῦ νεήλυδος καὶ ποία ἐμπνεύσεως πηγὴ παρείχετο ὑπὸ τὸν λόγον τοῦ διδασκάλου!

Αποτόμως δέ Μάτερι γκένυσε στὸ Βέλιον, ἔπειτα ἐγκατεστάθη εἰς Γάνδην. Ἐζησε πίπι μακρὸν εἰς μίαν ἡρεμίαν ἀπόλυτον ποῦ τίτοτε δὲν ἐτάρασσε, οὐτε δέ ἀντίλαος τῶν ἐπιγυγιῶν του.

Είς τὰ 1887 ἐγνώρισε τὸν Γεώργιον Ὅρονταν μπαχ ὁ δόποῖος τὸν ἔσυντησε εἰς τοὺς συνάκτας τῆς Jeune Belgique. Ὡδη εἶχαν ἐμφραντισθῆ αἱ πρῶται σελίδες του, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ταξιδίου εἰς τὸ Παρίσι, εἰς μίαν μικρὰν φιλολογικὴν ἐπιμεωρήσιν τοῦ «Ἡ Πλειάς», δογμένην τὸν Μάρτιον τοῦ 1886. Μία μικρὰ σλακέττα «Serres Chaudes» ἐφάρνη εἰς τὰ 1889. Ἐκ πρώτης ὅψεως δὲν εἶνε παρὰ ἕνα πρωτόλειον ἄλλ' εἰς αὐτὸν εὑρίσκονται ἐν σπέρας απατι τὰ μέλλοντα προϊόντα τοῦ Μάτεριγκ. Λείχνει ἕνα τρόπον τοῦ αἰσθάνεσθαι νέον, ξένον ἀπὸ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τὰς συγχρόνους πιρροάς. Εἴν' ἕνα πρωτότυπο βιβλιαράκι ὃπου αερικοὶ στίχοι φαίνονται ὡς νὰ ὑπῆρξαν ἀρικά θέματα διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν δραμάτων του: Ἡ Πουγκήποσσα Μαλέρα, ὁ Παοε-

Εἰς τὰ 1889 ἐδημοσίευσε τὴν Πριγκύπισσαν Μαλέναν, τραγῳδίαν πεντάρχακτον. Ἡτον μία αποκάλυψις εἰς τὸ κοινόν. Ὁ Ὀκτάβιος Μιρμιώ, ἔγραψε: «Δὲν γνωρίζω τίποτε περὶ τοῦ Μάτσολικη Δὲν ἔξενων ἀπὸ ποὺ εἴναι καὶ

μ. Ματροκήλη. Τεν ηγενδω από πον είνε και
τώς είνε. "Άν είνε νέος ή γέρος, πλούσιος ή
πτωχός. Ήξενώρω μόνον οτι κανεὶς δὲν είνε
ερισσότερον ἄγνωστός του· καὶ ἀκόμη οτι
καμε ἐν ὀριστούργημα... αἰώνιον ποῦ ἀρκεῖ
ἀ διαιωνίσῃ ἔνα ὄνομα... Ό Μαυρίκιος Μά-
ερολιγκ μᾶς ἔδωκε τὸ μεγαλοφυέστερον ἔργον

ης ἐποχῆς, τὸ παραδοξότερον καὶ ἀφελέστερον
υγχρόνως συγκρινόμενον καὶ τολμῶ νὰ πῶ
πέρτερον εἰς ὡραιότητα ἀπὸ δ, τι εἶνε ὡραιό-
ερον εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σαΐζπηρ. . . » Τὸ ἔργον
ὸν ἔκαμε περίφημον ἀμέσως. Μολαταῦτα δ
Μάτερλιγκ ἔξηκολούθησε νὰ ζῇ βίων ἥρεμον
αἱ μακράν τοῦ θιορύβου εἰς τὴν Φλαμανδικὴν
οναξιάν.

‘Η πριγκίπισσα Μαλένα μὲ δλην της τὴν περοχὴν δὲν ἐπαίχθη. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔρου τούτου λοιπὸν ἔγεινε μετὰ πάσσης φιλολογῆς εὐλιξινείας καὶ χωρὶς ν΄ ἀναμιχθῆ καμία ἥχω πανηγυρισμοῦ, οὕτε ἐφήμερος θρίαμος κωμαδῶν.

Τὸν Μάιον τοῦ 1891 ἐδόθη μοναδικὴ πα-
άτασις τοῦ «Παρεισάκτου». Εἶνε μία μακρὰ

κηνή ὅπου κινοῦνται τὰ μέλη μιᾶς καὶ τῆς
ὑπῆρχες οἰκογενείας καὶ συγχρόνως τὸ δράμα τὸ
ἴδιων ιώνιον τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ τρόπου τοῦ ὑπερ-
έρων. Ὑπάρχει μεταξὺ τῶν στοιχείων ποῦ συν-
ποτελοῦν τὸ δράμα αὐτό, μία συγγένεια στενὴ
ἐὲ τὰ βαθύτατα τῆς ἀτομικότητός μας ποῦ μᾶς
ραινέται ὅτι γινόμεθα ἐμεῖς ω̄ ίδιοι ἡθοποιοί
οὐ δράματος τὸ ὅποιον ἔκτιθεται ὑπὸ τοὺς ὁ-
θαλμούς μας.

Τὰ πρόσωπα δὲν οφίστανται ἐδῶ κάν. Ὁ Παρείσακτος εἶνε ἔκεινος ποῦ δὲν προσδοκῶ αεν ἐνῶ ὑπὸ τὴν λάμπαν εἰς μίαν σκοτεινὴν ἀλλαν παλαιοῦ πύργου ὁ Παποῦς (τυφλός), ὁ πατέρας, ὁ θεῖος, αἱ τρεῖς θυγατέρες ἐλπί-
ζουν τὴν ἄφιξιν μιᾶς ἀδελφῆς εἰς τὸ προσκέ-
φαλον τῆς μητέρας, ποῦ ἀγωνιᾷ εἰς τὸ παρα-
κείμενον δωμάτιον. Ὁ τυφλὸς μόνος μεταξὺ^{τῶν} βλεπόντων φοβεῖται κάποιαν δυστυχίαν.
Ἐχει κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς σιωπῆς ἀπο-
λύτου, βαθείας, ἐν καὶ τὰ πρόσωπα μιλοῦν
μεταξύ των καὶ ἡ συνδιάλεξίς των διαμένει σχε-
δὸν κοινή. Αἱ φράσεις πίπτουν βαρεῖαι χωρὶς
κατάταξιν μεταξύ των, φυλάττουσαι κάποιο αἴ-
σθημα μυστηριῶδες ποῦ μᾶς εἶναι ἐκ πρώτης
ὄψεως ἀκατανόητον. Φωνὴ πρὸς τὸ ἀόρατον
καὶ πρὸς τὸ Πεπρωμένον. 'Ολιγ' δὲ λόγο, μέσα
εἰς τὴν νύκτα, τὸ αὐτὸν διακρίνει τὰς δονήσεις
τῆς σιωπῆς. Κάποιος εἶνε πίσω ἀπὸ τὴν θύραν
ποῦ περιμένει τὴν ὁδαν. Καὶ ἡ παρουσία του
εἶνε πρόδηλος εἰς τὸν τυφλόν.

«Μεσάνυκτα σημαίνουν, καὶ εἰς τὸ τελευταῖον κτύπημα φαίνεται ὡς νάκονή κανεὶς μακρόθεν κάποιον ἐγειρόμενον βιαστικά». Ἡ ἀδελφὴ δὲν θὰ ἔλθῃ ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς ἤλθε ἑκείνος ποῦ δὲν ἐπεριμένετο: «Ἡ ἄρρωστη μητέρα εἶνε ἀποθαμένη. .

Κατόπιν δέ Μάτεολιγκ γράφει τοὺς «Τυφλοὺς» μηδὲν στερεῖ τὰς «Ἐπτὰ Πριγκιπίσσας». γ

‘Ο Πέλεας καὶ ἡ Μελισάνδη ἐφάνη εἰς τὰς Βρυξέλλας τὸ 1892 καὶ ἐπαίχθη κατόπιν εἰς τὸ Παρίσιο. Ἐπέτυχε κ' ἐδικαίωσεν εὐρέως τὴν ἀφοσίωσιν μερικῶν φύλων.

Κατόπιν ἔγραψε τρία « μικρὰ δράματα διὰ νευρόσπαστα », « Alladine et Palomidés, Intérieur καὶ δ ὑάνατος τοῦ Τινταγκή τὰ δροῖα εἶνε ἐγκαινίασμα νέας του τεχνοτροπίας.

· Ή μετάφρασις ἔπειτα τῶν « μαθητῶν εἰς Sais » καὶ τῶν ἀποστασιμάτων τοῦ Novalis δείχνουν ἔνα νέον προσανατολισμόν. · Η ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ ζητεῖ νὰ ξεδιψάσῃ εἰς τὰς βαθείας πηγὰς τοῦ μυστικισμοῦ. . . Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1896 ὁ Νάτεολιγκ κατέλιπεν δριστικῶς τὴν

χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ δῆλους τοὺς αἰωνίους νόμους ποῦ βασιλεύουν τριγύρῳ ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐρμηνεύων χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ ὅτι ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν σιωπὴν τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραδύων καὶ εἰς τὴν μικρὰν τροπὴν τοῦ φωτός, ὑπομένων τὴν παρουσίαν τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς μοίρας του, κλίνων δλίγο τὴν κεφαλὴν χωρὶς ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι δῆλαι αἱ δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου εἰσέρχονται καὶ ἀγρυπνοῦν εἰς τὰ δωμάτια ὡς προσεκτικαὶ θεραπαινίδες, ἀγνοοῦσαι ὅτι ὁ ἥλιος ὁ ἔδιος κρατεῖ ὑπεράνω τῆς ἀβύσσου τὴν μικρὰν λάμπαν ἐπὶ τῆς ὅποιας ἀκονιμβᾶ, καὶ δῆτι δὲν ὑπάρχει ἔνα ἀστρον τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε μία δύναμις ψυχικὴ ποῦ νὰ εἴνει ἀδιάφοροι εἰς τὴν κίνησιν

ἐνὸς βλεφάρου ποῦ ἐπαναπίπτει ἡ μιᾶς σκέψεως ποῦ ἐγείρεται — μοῦ συνέβη νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ ἀκίνητος αὐτὸς γέρος ἔζοῦσε πραγματικότερα καὶ βαθύτερα καὶ περισσότερον ἀνθρώπινα καὶ γενικώτερα ἀπὸ τὸν ἐραστὴν ποῦ πνίγει τὴν ἐρωμένην του, τὸν στρατηγὸν ποῦ θριαμβεύει ἡ τὸν σύξυγον ποῦ «ἐκδικεῖται τὴν τιμήν του». Υπάρχουν χιλιάδες νόμοι δυνατώτεροι καὶ μᾶλλον ἀξιοσέβαστοι ἀπὸ τὸν νόμους τῶν παθῶν· οἱ σιωπηλοί, καθὼς πᾶν ὅτι εἴνει προικισμένον μὲν δύναμιν ἀκατανίκητον, δὲν παρατηροῦνται καὶ δὲν γίνονται κατανοητοὶ παρὰ εἰς τὰς ἡμέρας καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τῶν γαληναίων ὠρῶν τοῦ βίου.

[Διασκευὴ ὑπὸ Α. Κ.]

AD. VAN BEVER

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΣΚΙΤΣΑ — ΒΛΑΧΑ — ΓΥΝΩΜΟΝ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

Ο ΛΟΥΘΗΡΟΣ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ *

Οὐχὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δημάδους ἄσματος, ἀλλ᾽ ὁ πατὴρ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄσματος, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πατὴρ τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ δὴ χάριν τῆς θαρραλεότητος, μεθ' ἧς κατέβαλε μὲν πᾶσαν τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ σπουδαίαν δύναμιν χάριν τῆς μουσικῆς, ἔνησφαλισε δὲ χάριν αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ σχολείῳ καὶ τῇ οἰκίᾳ, ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τιμητικὴν θέσιν, ὁ πνευματικὸς πατὴρ τῆς γερμανικῆς μουσικῆς ἐφόδον αὐτῇ ἀποτελεῖ δύναμιν παρὰ τῷ γερμανικῷ λαῷ καὶ εἶναι ὁ στολισμὸς τοῦ γερμανικοῦ οἴκου, δύνανται νὰ δονομασθῇ ὁ ἀνήρ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὅποιου ἡ μὲν εὐαγγελικὴ ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὸν θεμελιωτὴν αὐτῆς, ὁ δὲ γερμανικὸς λαὸς ἔνα τῶν μεγίστων αὐτοῦ προφητῶν, ὁ Μαρτῖνος Λουθῆρος.

Ἐν τῇ μουσικῇ ἔβλεπεν ὁ μεγαλοδύναμος ἀνὴρ μετὰ παιδικῆς ψυχικῆς διαθέσεως μυστηριώδη τινὰ θείαν ἀποκάλυψιν, θεωρῶν αὐτὴν οὐ μόνον ὡς μαγευτικὴν τῶν τόνων παιδιάν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐποικοδομητικήν, πνευματικῶς τρέφουσαν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὑψηλότερον βίον προσάγουσιν.

«Μετὰ τὴν θεολογίαν δίδω εἰς τὴν μουσικὴν τὴν πλησιεστάτην θέσιν καὶ τὴν ὑψίστην τιμὴν». (Συμποσιακοὶ λόγοι). Ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ θεωρία ἦτο ὁ καρπὸς τῆς προσωπικῆς τοῦ ἀνδρὸς πείρας· ἐν νεαρῷ ἡλικίᾳ ἐγένετο ἡδη ἡ μουσικὴ προστάτις καὶ σώτειρα αὐτοῦ· διότι δὲν αὐτῆς κατατρυχόμενος ὑπὸ ἐνδείας καὶ ἐν ἀπογνώσει εἰδοικόμενος, συνεκίνησε τὴν καρδίαν τῆς χήρας Κόττα, τῇ συνδρομῇ τῆς δοποίας ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων.

Μετὰ ταῦτα δέ, διε τοῦ δυσχερεστάτου εἶδους προσβολαὶ συνετάραξαν τὴν τρυφερὰν αὐτοῦ συνείδησιν, ἡ μουσικὴ τέχνη ἐγένετο εἰς αὐτὸν παρήγορος ἀποσοβήσασα μὲν τὴν βαρυθυμίαν, καταπραῦνασα δὲ τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ.

Τὰ γνωστὰ τῆς «εὐγενοῦς μουσικῆς» ἔγκωμα μια ἡσαν ἐμπειρικὰ ἀξιώματα καὶ οὐχὶ ἐχύσεις ἀπλοῦ καὶ κενοῦ ὑπὲρ τῆς τέχνης ἐνθουσιασμοῦ. Οὗτως ἀποφαίνεται ἐν τοῖς συμποσιακοῖς λόγοις. «Ἡ μουσικὴ εἶναι ἐν τῶν καλλιστῶν καὶ λαμπροτάτων τοῦ Θεοῦ δώρων καὶ

ἀδιαλλάκτως μὲν ἔχθαιρει τὸν Σατανᾶν, πολλὰς δὲ προσβολὰς καὶ σκέψεις κακὰς ἐκδιώκει».

«Ἡ μουσικὴ εἶναι ὁραῖον, ἔξαιρετον Θεοῦ δῶρον, παρόμοιον πρὸς τὴν θεολογίαν οὐδέποτε ἥθελον προτιμήσει μέγα τι δῶρον ἀντὶ τῆς δλίγης μουσικῆς. Ἡ νεολαία πρέπει νὰ ἔθιζεται πρὸς τὴν μουσικήν, ἥτις καθιστᾶ εὐγενεῖς καὶ ἐπιδεξίους τοὺς ἀνθρώπους. Ο διδάσκαλος διφεύλει νὰ ἥναι εἰδήμων τῆς φύσης, ἀλλως εἶναι ἀνάξιος προσοχῆς».

Διὸ ἡ μουσικὴ ἦτο θελκτικὸν κόσμημα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τοῦ ἀνδρός; ἐν τῇ φιλοξένῳ οἰκίᾳ τοῦ δποίου πᾶς τις ταχέως ἥσθιμέντο εσυτὸν οἰκείως καὶ εὐμενῶς διατεθειμένον. Ως ὁ Ρατζεβέρζερ ἀφηγεῖται, τὴν ἐσπέραν μετὰ τὸ φαγητὸν προσεκόμιζεν ὁ Λουθῆρος τὰ γενικὰ αὐτοῦ μουσικὰ διαγράμματα καὶ ἀπῆλανε μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν συνδαιτυμόνων τῆς λαμπρᾶς μουσικῆς. Οἱ μουσουργοὶ τῶν χρόνων ἔκεινων, οἵοι ὁ μεγαλοφυῆς Ιοσκίνος δὲ Πρέ, ὁ Πέτρος Δελα Ρύ, ὁ ἐκ Μονάχου Σένφλος, ὁ γερμανὸς Οὐάλτερ ἡσαν γνωστοὶ καὶ ἐτιμῶντο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Λουθῆρου, δστις ἀπεδείχθη εὔστοχος· ἀείποτε καὶ ἀσφαλῆς κριτῆς ἐν τῇ μουσικῇ.

Ἀνήρ, δστις ἔξι ιδίας πειρας εἶχε γνωρίση τὴν ιδανικὴν τοῦ βίου ἐπιρροήν, ἦν ἡ μουσικὴ παρέχει εἰς τὸν ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ ἀγνότητι αὐτὴν ἔξασκούντα, ὕφειλε ν' ἀνυψώσῃ αὐτὴν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῷ τόπῳ, ἔνθα δ Θεὸς μετὰ διαφόρων δυνάμεων καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους τιμᾶται. Ὁ Λουθῆρος δὲν φρονεῖ δτι «διὰ τοῦ εὐαγγελίου ὕφειλον πᾶσαι αἱ τέχναι νὰ καταρρεύσωσι καὶ ἐκλεψωσι», ὡς τινες προληπτικοὶ διῆσχυρίζονται, ἀλλὰ ορτῶς ἐκφράζεται:

«Ἐπεδύμουν πάσας μὲν τὰς τέχνας, ἀλλ' ιδίως τὴν μουσικὴν νὰ βλέπω ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἔκεινου, δστις ἔδωκε καὶ ἐδημιούργησεν αὐτήν». Ἡ ἀρχὴ δὲ ἥτις διὰ πασῶν τῶν εἰσηγήσεων καὶ διατάξεων τῆς θείας λειτουργίας παρὰ Λουθῆρῳ διήκει, ἔγκειται συντόμως ἐν τούτῳ, δτι τὸ ἄσμα καὶ ἡ μουσικὴ κοσμοῦσι μὲν τὴν λατρείαν, ἀλλ' ὀφεῖλουσι νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὸν λόγον, διότι διὰ τῶν τεχνῶν, αἴτινες ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ συνενοῦνται πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ δόδος ἡ ἀγούσα τὸν θείον λόγον εἰς τὰς καρδίας, ἡ ταύτας ἐπιδεικτικὰς αὐτοῦ καθιστῶσα.

Μετάφρασις Α. ΜΑΛΤΟΥ

* Απόσπασμα ἐκ τῆς προσεχῶς ἐκδιδούμενης εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ «Ιστορίας τῆς Μουσικῆς» τοῦ γερμανοῦ καθηγητοῦ Köstlin.

ΔΙΧΩΣ ΚΑΡΠΟ *

Σ τὸ καινούριο σπίτι ποὺ κουβαλήσαμε βρί-
ναμε καὶ μιὰ συκιά.

— Κοίταξε, μοῦ εἶπε ἡ μάννα μου μὲ χαρό,
μιὰ συκιά τί καλά: θὰ τρῶμε καὶ σύκα.

Περίεργη αὐτὴ ἡ συκιά. Δὲν εἴτανε στὴν
αὖλη ἢ στὸν κῆπο δπως μποροῦσε νὰ ὑποδέσῃ
κανεῖς, μὰ ἀπάνω στὸ δῶμα. Πῶς φύτρωσε
κεῖ, θάμα: τὸ δῶμα εἴτανε στρωμένο μὲ πλάκες
κ' ἡ συκιά μας φύτρωνε σύρριζα στὸν τοῦχο κ'
οἱ φίλες της βγαίνανε κάτω ἀπὸ τὶς πλάκες τὶς
μαρμάρινες. Πῶς μπόρεσε νὰ ζήσῃ κεῖ χωρὶς
νερὸς καὶ χωρὶς χῶμα; Φαίνεται πὼς κάτω ἀπὸ
τὸ δῶμα θὰ εἴτανε γίς, κι ἀπὸ κεῖ θάπαιρε
τὴν τροφή της τέλος πάντων εἴτανε κάτι πε-
ρίεργο: τὸ κορμί της δχι πολὺ χοντρό, κι ἀ-
ψηφὴ τὸ πολὺ δύο μέτρα. Κοντούλα καὶ φουν-
τωτὴ φαινότανε γιομάτη ζωή. Τὰ φύλλα της
μεγάλα καὶ καταπράσινα δείχνανε τὴν ἀκμή
της ἡ μοναξιά της κ' ἡ ἔξορία της ἀπάνω στὸ
δῶμα φαίνεται πῶς δὲν τηνὲ πείραζε, ίσως καὶ
τηνὲ φραχιστοῦσε κιόλας. Ἡ ζωή της εἴτανε
μυστήριο. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸ δέντρο
αὐτὸ μοῦ κίνησε τὴ συμπάθεια, καὶ μιὰ φιλία
μυστικὴ δέθηκε μεταξύ μας. «Πόσοι ἀθρῶποι,
ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου, δὲ ζοῦνε σὰν κι' αὐτὴ
τὴ συκιά. Ἀπομονωμένοι, φιγμένοι σὲ κάποια
γωνιά, κι ὡς τόσο δὲν ἀπελπίζουνται, μὰ κρα-
τειοῦνται στὴ ζωὴ μὲ τὰ δόντια.» Στὸν κῆπο
μας εἶχαμε λογιώ λογιώ δέντρα καὶ λούλουδα.
Κανένα δὲν ἀγαποῦσα σὰν τὴ συκιά. Ἡ μι-
κρούλα μου, ἡ παραπονεμένη μου. Κεῖνα εἴ-
χανε κάθε περιπόληση, χῶμα ἀφράτο, ἀέρα κα-
θαρό, νεράκι δροσερό: ἡ συκιά μου τίποτις
δὲν μποροῦσε νᾶχῃ στὴ θέση ποὺ βρέθηκε.
Ζοῦσε δπως δπως σὰν ἄνθρωπος ποὺ ζῇ μὲ τὰ
χέρια του χωρὶς καμμιὰ βοήθεια, μὰ ἔχει τὴν
ἀπόφαση νὰ ζήσῃ.

Ἡ μάννα μου περίμενε νὰ φάῃ σύκα κι
ἀλήθεια γιομάτη εἴτανε. Εἶχαμε τὴν ἐλπίδα
πῶς θὰ χροτάσουμε σύκα καὶ θὰ φιλέψουμε
κιόλας καὶ κανένα φίλο. Μὰ γελαστήκαμε. Τὰ
σύκα δὲ δέσανε. Ἡ μάννα μου κατσούφιασε
καὶ τᾶβαλε μὲ τὴ συκιά. Ἐγώ βρήκα λόγους νὰ
τηνὲ δικιολογήσω. «Θὰ κάμη τοῦ χρόνου, τῆς
εἶπα, μὴν κάνης ἔτσι τί νὰ σοῦ κάνῃ ἡ κακο-
μοίρα στὴ θέση ποὺ βρίσκεται.» Μὰ κείνη τί-

* Έκ τοῦ τελευταίως ἐκδοθέντος τόμου διηγημά-
των τοῦ κ. Κώστα Παροϊτη «Ἀπὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δει-
λινιοῦ».

ποτὶς δὲν ἥθελε νάκουόσῃ κ' ἔβριζε τὴ συκιά κ'
ἐπαινοῦσε στὸ πεῖσμα μου τὶς πρασινάδες της
ποὺ εἶχε στὸν κῆπο.

«Ἡρθε τὸ χινόπωρο κ' ἡ συκιά μας ἀρχί-
νησε νὰ γυμνώνεται. Τὰ φύλλα της κιτρινί-
σμένα πέφτανε ἵνα ἔνα κι ὁ ἀέρας τὰ σάρωνε
μὲ δρμή, τὰ στριφογύρως καὶ τὰρ οριχνε κάτω
στὴ θάλασσα σὰ ναυάγια. Ἀπομείνανε μόνο τὰ
κλωνάρια κ' οἱ φίλες.» Επειτα ἥρθε ὁ χειμώνας.
«Ολες οἱ μπόρες καὶ τὰ ἔσεροβρια κ' οἱ χιονιά-
δες περάσανε ἀπὸ πάνω της ἀλύπητα. Τὰ κλα-
διά της, σὰν τὰδερνε ὁ ἀέρας, ἀλλοτε χτυπού-
σανε ἀπάνω στὸν τοῦχο καὶ ἀλλοτε γέργανε τὶς
κορφές τους ὡς χάμια στὶς πλάκες.

«Ἐφτασε ἡ ἄνοιξη. Ἡ συκιά μας εἶχε γιομί-
σει βλαστάρια καὶ φύλλα. Φουντωτὴ φουντωτὴ
ἔμοιας σὰ νυφούλα: ἡ μάννα μου βλέποντας
τὴν προθυμιά της τὴν ἔφτυνε «φτοῦ σου νὰ
μὴ βασκαδῆς φέτο δὲ γλυττώνει, θὰ φάμε σῆ-
κα», ἔλεγε χαρούμενη.

Μὰ ποιὸς νὰ μᾶς τολεγε. Τὰ σύκα πάλε δὲ
δέσανε. Ἡ δύναμη τοῦ δέντρου ὡς ἐκεῖ μόνο
ἔφτανε. Πάρα πέρα δὲν μποροῦσε νὰ προχω-
ρέσῃ. Ἡ μάννα μου πιὰ δὲ μαζευότανε.

— Νὰ τηνὲ κόψουμε νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τί
τηνὲ θέλουμε: ἀδικα μᾶς πιάνει τὸν τόπο, φω-
ναζε.

Καὶ μένα μὲ λύτησε κατάκαρδα αὐτό: δὲν
εἴτανε γιὰ τὰ σύκα, μὰ ἥθελα νὰ ίδω ίκανο-
ποιημένη τὴν ὑπόληψη της συκιᾶς μου τώρα
μὲ τὸ δίκιο της ἡ μάννα μου μποροῦσε νὰ τῆς
ψάλῃ δὲ τι ἥθελε. Κοίταξα μὲ πόνο τὸ ἀτυχὸ
δέντρο. Μοῦ φάνηκε πῶς κι αὐτὸ πονοῦσε καὶ
σὰ νὰ μούλεγε «ἄχ μὴ μὲ μαλώνης τί νὰ σοῦ
κάνω: θέλω μὲ δὲν μπορῶ.» Ἀκούμπησα τὸ
χέρι μου ἀπάνω της. Ἐνοιωσα μιὰν ἀνατρι-
χίλα. Ἡ μητέρα μου πίμενε πάντα νὰ τηνὲ
κόψουμε.

— «Όχι, τῆς εἶπα, αὐτὸ δὲ θὰ γίνη: εἶναι
ἀδικο: ἐπὶ τέλους δὲ μᾶς κάνει καὶ κανένα κακό-
ᾶς περιμένουμε: μπορεῖ νὰ γίνη καλά.

Περίμενα μὲ ἀγωνία νὰ δῶ τί θὰ κάνῃ τὸν
ἐρχόμενο χρόνο. Τηνὲ κλάδεψα γιὰ νὰ δυνα-
μώσῃ, τῆς ἔκανα κάτι γιατρικὰ καὶ μετροῦσα
πιὰ τὶς ἡμέρες. Μὰ ἀντὶ γιὰ καλίτερο γύρισε
στὸ χερότερο. Τὸ κλάδεμα σὰ νὰ τὴν ἔβλαψε
ἀρρώστησε, κι' ὅλα της τὰ κλαδιά γιομίσανε
ἀπὸ κάτι σπυράκια ἀσπρα. Δὲν εἶχε πιὰ τὴ
ζωεράδα τῶν ἄλλω χρόνων καὶ τὰ φύλλα της

χάσανε κεῖνο τὸ πράσινο χῶμα τους. Τὰ σύκα
μαραγκιάσανε καὶ πέσανε. Εἴτανε τώρα μὰ
λύπη νὰ τηνὲ βλέπῃ κανεὶς γιομάτη σπυ-
ριά. Τὰ κλαδιά της γέρνανε θλιβερά, κ' εἶχε
τὴν δψη ἐτοιμοθάνατον. Ἀπάνω σ' ἔνα φύλλο
της εἶδα μιὰ μέρα μὰ κάμπια ποὺ σερνότανε
ἀργά: τίναξα τὸ φύλλο μὲ θυμὸ καὶ πάτησα
δυνατὰ χάμια τὸ σιχαμερό σκουλήκι. «Τῆς φτά-
νουνε τὰ βάσανά της θάλη τώρα καὶ σένανε»
φώναξα.

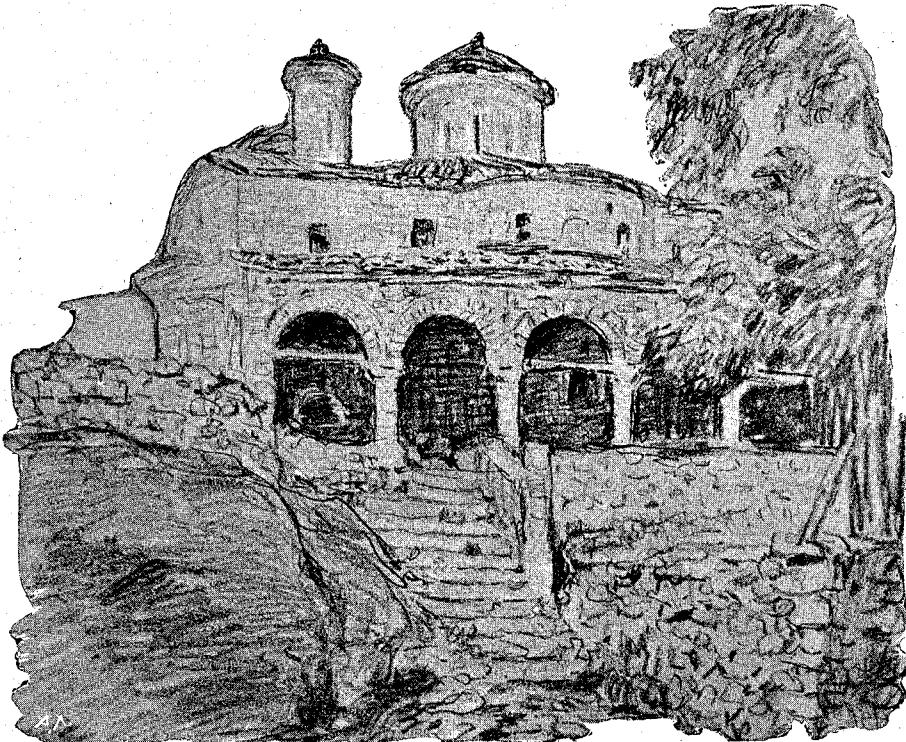
«Ἐνα μεσημέρι σὰ γύρισα σπίτι εἶδα κάτι
φοβερό. Ἡ συκιά μου κομμένη ἀπὸ τὴ φίλα.
Ράισε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὸν πόνο. Ἡ μάννα
μου τὸ εἶπε καὶ τόκαμε. Τὴν ἔκοψε μὲ τὸ
πριόνι.

— Δὲν μποροῦσα νὰ τηνὲ βλέπω πιά: εἶχε
ψωμιάσει, μοῦ δικιολογήθηκε.

Δὲν τῆς ἀποκρίθηκα τίποτις. «Εμεινα ὡρα
κοιτάζοντας τὴ συκιά: ἀπὸ τὰ σπασμένα κλω-
νάρια της χνυότανε στάλες τὸ γάλα σὰ δά-
κρυο. Στὰ μάτια μου κείνη τὴν ὡρα τὸ τα-
πεινὸ δέντρο παρουσιάστηκε ἔνας ήρωας. Εἴ-
τανε δικημένος τῆς ζωῆς. Πάλαιψε γιὰ νὰ
ζήσῃ κ' ἔπεσε νεκρὸς στὸν πιὸ σκληρὸν ἀγῶνα.

«Ἡ συκιά ἔμεινε κάμποσες μέρες πεταμένη
στὸ δῶμα. Τὰ φύλλα της ξεραμένα ἀπὸ τὸν
ἥλιο τριβόντανε σὲ σκόνη: μεριμήγκια κι ἄλλα
μαρμόνια τρέχανε ἀπάνω της. Επειτα τὴν ἔ-
ξανε στὴ φωτιά. Στὴ θέση της ἀπομείνανε μόνο
οἱ φίλας κοντσουρεμένες.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΣΚΙΤΑ — ΜΕΤΕΩΡΑ ΑΓ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ — ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΓΡΙΟΠΕΤΕΙΝΟΥ

Βεβαιώνουν μερικοί διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς Ἐβραῖοι, ὅτι μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ, νὰ ποῦμε, ὁ μισὸς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ ἄλλος μισὸς εἰς τὴν γῆν, ζῇ ἔνας κάποιος ἀγριοπετεινός· ὁ δποῖος στηρίζεται ἐπάνω στὴν γῆν μὲ τὰ πόδια, καὶ μὲ τὸ λιόν καὶ τὸ ὁράμφος του ἐγγίζει τὸν οὐρανόν. Ὁ γίγας αὐτὸς πετεινὸς ἔκτὸς τῶν ἄλλων διαφόρων χαρακτηριστικῶν Ἰδιοτήτων του περὶ τῶν δποίων ἡμπορεῖ κανεὶς ν' ἀναγνώσῃ εἰς τους ἐν λόγῳ συγγραφεῖς, κάμνει χρῆσιν τοῦ λόγου ἢ βέβαια σ'σὰν παπαγάλος ἔδιδάχθη, δὲν ἡξεύρω ἀπὸ ποῖον, νὰ προφέρῃ λέξεις κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον· διότι εὑρέθη εἰς ἀρχαίαν περιγραμμήν γραμμένον μ' Ἐβραϊκὸν χαρακτῆρας καὶ εἰς γλῶσσαν χαλδαϊκήν, ταργονυμικήν, φαββινικήν, καββαλιστικήν καὶ ταλμουδικήν τραγοῦδι τιτλοφορημένον « Scir detarnegol bara tetzafra » δηλαδὴ πρωΐνδον τραγοῦδι τοῦ ἀγριοπετεινοῦ· τὸ δποῖον δχι χωρὶς μεγάλον κόπον οὔτε χωρὶς νὰ ἐφωτηθοῦν πολλοὶ φαββῖνοι, καββαλισταί, ψεολόγοι νομικοὶ καὶ φιλόσοφοι Ἐβραῖοι ἔφθασα εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἔννοήσω καὶ νὰ μεταφράσω εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἔδω. Ἐν τούτοις δὲν ἡμπόρεσα ἀκόμη νὰ συμπεράνω ἀν τὸ τραγοῦδι τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ὁ πετεινὸς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἢ κάθε πρωΐ· ἢ ἀν μόνον μίαν φορὰν ἐτραγούνδηθη· καὶ ποῖος τὸν ἀκούει δταν τραγοῦδη, ἢ ποῖος ποτὲ τὸν ἀκούει καὶ ἀν ἡ ἐν λόγῳ γλῶσσα εἶνε ἢ γλῶσσα τοῦ πετεινοῦ, ἢ ἀν τὸ τραγοῦδι ἐλήφθη ἀπὸ καμμίαν ἀλλην γλῶσσαν. Ὅσο διὰ τὴν κατωτέρῳ μεταφραστιν, διὰ νὰ τὴν καταστήσω δσον εἶνε δυνατὸν καλυτέραν, τὸ δποῖον ἐπροσπάθησα παντοιοτρόπως, ἀπεφάσισα νὰ μεταχειρισθῶ πεζὸν λόγον ἀντὶ στίχων, ἀν καὶ πρόκειται περὶ πράγματος ποιητικοῦ. Τὸ διακεκομμένον ὑφος ἢ κάποτ' ἔξογκωμένον δὲν θὰ εἶνε πρέπον ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐμὲ ἀφοῦ εἶνε σύμμορφον πρὸς τὸ ὑφος τοῦ πρωτοτύπουν ὑφος, ποῦ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν συνθειαν τῶν γλωσσῶν, πρὸ παντὸς τῶν ποιητῶν, τῆς Ἀνατολῆς.

καὶ συσφίγγη εἰς τὴν ψυχὴν του τῆς παρούσης ζωῆς τὰς σκέψεις· ἀς ἀνακαλῇ εἰς τὴν μνήμην του τὰ σχέδια, τὰς σπουδὰς καὶ τὰς ἀσχολίας· ἀς συλλογίζεται τὰς ἥδονὰς καὶ τοὺς πόνους ποῦ θὰ περάσῃ εἰς τὸ διάστημα τῆς νέας ἡμέρας. Καὶ καθεὶς τὴν ὕδαν αὐτὴν ἐπιθυμεῖ περισσότερον παρ' ἄλλοτε ν ἀνεύρῃ μέσα του εἰκόνας εἰνχαρίστους καὶ στοχασμοὺς γλυκεῖς. Ἀλλὰ δλίγοι εἶνε εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τους αὐτὴν ἵκανοποιημένοι· εἰς δλους ἢ ἔγερσις εἶνε κάτι κακόν. Ὁ δυστυχῆς μόλις ἔξυπνηση πίπτει ἐκ νέου εἰς τὰ χέρια τῆς δυστυχίας του. Γλυκύτατον πρᾶγμα εἶνε δ ὑπνος συνδεόμενος μὲ δ, τι συντείνει εἰς τὴν φαιδρότητα καὶ τὴν ἔλπιδα. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἔως εἰς τὴν χαραγὴν διατηροῦνται σῷαι καὶ ἀκέραιαι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὅμως χάνονται.

Ἄν δ ὑπνος τῶν θνητῶν ἦτον διηνεκῆς καὶ κάτι ποὺ νὰ προσομοιᾶζῃ τὴν ζωὴν, ἀν κάτω ἀπὸ τ' ἀστρον τῆς ἡμέρας χαυνῶν καὶ σχεδὸν νεκρῶν ἀνὰ τὴν γῆν ὅλα τὰ ζῶντα δὲν ἐνεφανίζετο ἔργον κανένα· οὔτε βωδιῶν μουκάνημα εἰς τὰ λιβάδια, οὔτε θηρίων θύρυσθος εἰς τὰ δάση, οὔτε τραγοῦδι πουλιῶν εἰς τὸν ἀέρα, οὔτε ψύθυρος μελισσῶν ἢ χρυσαλλίδων διέτρεχε τὴν ἔξοχήν. Φωνὴ οὔτε, οὔτε κίνησις καμμία ἀν δὲν ἡγείρετο πουνθενά, παρὰ μόνο τῶν νεφῶν ἢ κίνησις τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν τρικυμιῶν, βέβαια τὸ σύμπαν θὰ ἦτο ἀχρηστον· ἀλλ' ὅμως θὰ ἐνυπῆρχεν εἰς αὐτὸ ἴσως ἢ ὀλιγωτέρα ἀφθονία εὐτιχίας, ἢ περισσοτέρα δυστυχία ἀπὸ τὴν σημερινήν. Ἐρωτῶ σέ, ω ἥλιε, αἵτις τῆς ἡμέρας καὶ τῶν ἐγοηγόρσεων, εἰς τὸ διάστημα τῶν αἰώνων ποῦ σὺ ἔκαμες νὰ διακρίνωνται ὁ ἔνας ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ποῦ διήνυσες μὲ τὰς πτώσεις καὶ τὰς ἐγέρσεις σου, εἰδες ποτὲ ἔνα μόνον μεταξὺ τῶν θνητῶν εὐτυχισμένον; Ἀπὸ τὰ ἀπειρα ἔργα τῶν θνητῶν ποῦ ἔως τώρα εἰδες, πιστεύεις ἐσὺ δτι καὶ ἔνα ἀκόμη, ἐπέτυχε τὸν σκοπόν του, τὴν διαρκῆ δηλαδὴ ἢ στιγμαίαν ἵκανοποίησιν τοῦ πλάσματος ποῦ τὸ παρ-ήγαγε:

Πέ μον ἀκόμη, ἢν βλέπῃς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἡ ἀν εἰδες ποτὲ τὴν εὐτυχίαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κόσμου, εἰς ποιὸν κάμπον κατοικεῖ, εἰς ποιὸν δάσος, βιουνόν, κοιλάδα, τόπον κατοικημένον ἢ ἔρημον, εἰς ποιὸν πλανήτην ἀπὸ ὅσους αἱ φλόγες σου φορεῖσσιν καὶ φορεύει. Μά

·Ο καθένας αὐτὴν τὴν ὥραν ἀς συναθροίζῃ

τὰ βάθη τῶν σπηλαίων, ἥ μηπως εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης; Ποιὸν ἔμψυχον μετέχει, ποιὸν φυτὸν ἥ δι, τι ἄλλο ἀπὸ δύο ζωγονεῖς; ποιὸν πλάσμα προικισμένον ἀπὸ ἀρετὰς φυτικὰς ἡ ζωὴκάς, ἥ στερημένον; Καὶ σὺ δοῦλος ποῦ σὰν γίγας ἀκούραστος δλοταχῶς ἡμερανύκτα χωρὶς ὑπονομούσης ἔχει προδιαγραφῇ τροχιάν, εἰσ' εὐτυχισμένος ἡ δυστυχής;

Θονητοί, σηκωθῆτε. Δὲν εἰσθε ἀκόμη ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν ζωήν. Θά ἔλιῃ καιρὸς ποῦ καμμία δύναμις ἔξιτερική, κανένα ἐνδόμυχον κίνημα δὲν θά σας ἔξαγάγῃ ἀπὸ τὴν ήσυχίαν τοῦ ὑπονομοῦ· καὶ αἰωνίως θ' ἀναπαύεσθε εἰς αὐτὴν ἀχόρταστοι. Πρὸς τὸ παρὸν δέν σας εἶνε συγχωρημένος ὁ θάνατος· μόνον ἐκ διαλειμμάτων σᾶς δίδεται δι' ὀλίγον χρόνου διάστημα κατί τι προσδόμοιόν του. Διότι θὰ ήτον ἀδύνατον νὰ διασώζεται ἡ ζωή, ἀν δὲν ἐδιακόπτετο συχνά. Πολὺ μακρὰ ἔξακολούθησις τοῦ βραχυχονίου καὶ παλαιοῦ τούτου ὑπονομοῦ εἶνε καθ' ἕσυτὴν θανατηφόρον κακὸν καὶ αἰτία ὑπονομοῦ αἰωνίου. Κατί ἀνάλογον εἶνε ἡ ζωὴ ποῦ διὰ νά την βαστάξῃς εἶνε ἀνάγκη ἀπὸ ὧδας εἰς ὧδαν νά την ἀποθέτῃς διὰ νὰ πάρῃς ἀναπνοήν γενούμενος καὶ οἰσονεὶ μετέχων ἐνὸς μορίου ἀπὸ θάνατον.

Οπωσδήποτε τὸ πρωὶ ἀπὸ κάθε ἡμέραν εἶνε συνῆθως τὸ μᾶλλον ὑποφερτὸν εἰς τὰ ζῶντα πλάσματα. Ὄλιγοι ἔξυπνωντες ἀνευρίσκουν εἰς τὸν νοῦν σκέψεις εὐχαρίστους καὶ φαιδράς· ἀλλὰ σχεδὸν ὅλοι πορίζονται ἢ μορφώνουν τοι- αύτας ἀπὸ τὸ παρόν· διότι αἱ ψυχαὶ ἀκόμη τὴν ὥραν αὐτήν, χωρὶς καμμίαν ἀπασχόλησιν εἰδι- κὴν ἢ ὠδισμένην ἀποκλίνουν εἰς τὴν τέρψιν πρὸ πάντων καὶ εἰνεῖς διατεθειμένοι περισσότε- ρον παρ' ἄλλοτε εἰς τὸ νὰ ὑπομένουν τὰ κακά. "Οδεν, καὶ ἀν κανέις, ὅταν τὸν ἐπῆρεν ὁ ὕπνος, κατείχετο ἀπὸ ἀπελπισίαν, καθὼς ἔξυπνήσῃ δέχεται ἐκ νέου τὴν ἔλπίδα, ὅσο καὶ ἀν ὅλιγον τοῦ ἀρμόζῃ. Πολλαὶ δυστυχίαι καὶ συμφοραὶ ιδιαίζουσαι, φόβου αἰτίαι καὶ ἀνησυχίαι πολ- λαὶ φαίνονται τότε πολὺ μικρότεραι παρ' ὅσον ἐφάνησαν τὸ περασμένο βράδυ. Συχνὰ ἀκόμηται στενοχωρίαι τῆς περασμένης ἡμέρας ἐτέθη- σαν εἰς περιφρόνησιν κ' ἔγειναν σχεδὸν ἀντι- κείμενα γέλωτος, ὡσὰν νὰ ἥσαν ἀποτέλεσμα πλανῶν καὶ φαντασιῶν ματαίων. Τὸ βράδυ ἡμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὸ γῆρας, τούναν- τίον ἡ ἀρχὴ τῆς αὐγῆς ὅμοιάζει μὲ τὴν νεό- ἑπτα· ἡ αὐγὴ, διότι τὰς περισσότερας φοράς

εἰς τὴν ἀεριὴν καὶ τὰς ἡμέρας προσβαλούσιν ἔνα ποσὸν νεότητος, ὅμως ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέ- ραν γερνοῦν καὶ τέλος σιβύνονται· καὶ τὸ σύμ- παν, ἀν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε χρόνου ἀνα- νεώνεται, μολαταῦτα γερνᾶ ὀλίγο κατ' ὀλίγον. Καὶ οὐδὲς θὰ ἔλλη ποῦ τὸ σύμπαν αὐτὸν καὶ ἡ φύσις αὐτὴ θὰ σιβύσουν. Καὶ ὅμως ἀπὸ τὰ τρισμεγάλα βασίλεια καὶ τ' ἀνθρώπινα κράτη καὶ τὰς θαυμασίας κινήσεις των ποῦ ἄλλοτε ἐφημίζοντο τόσον, δὲν ἀπομένει πλέον μαρτυ- ρία οὕτε φήμη καμμία· ἔξ ίσου διὰ τὸν κό- σμον ὅλον καὶ τὰς ἀπειδόντας μεταβολὰς καὶ δυστυχίας τῶν δημιουργημένων ἔχνος δὲν θ' ἀπομεινῇ· ἀλλὰ μία γυμνὴ σιωπὴ καὶ ὑψηλο- τάτη μία γαλήνη θὰ πληρώσουν τὸ ἀπειδόν διάστημα· ἔτσι τὸ μυστήριον τὸ θαυμαστὸν καὶ φοβερὸν τῆς παγκοσμίας ὑπάρξεως προτοῦ δι- ευκρινισθῇ κ' ἐννοηθῇ, θὰ σκορπίσῃ καὶ θὰ καθῆ¹.

[Μετ. Α. ΚΑΜΠΑΝΗ] ΙΑΚΩΒΟΣ ΛΕΟΠΑΡΔΗΣ

¹ Σημειώσις τοῦ Λεοπάρδη. Αὐτὸς εἶνε συμπέρασμα κοινηκὸν ὅχι φιλοσοφικὸν. ‘Ομιλῶν κανεὶς φιλοσοφικά πρόπει νά συλλογισθῇ ὅτι κάτι τι ποῦ δὲν ἔλαβε ρχήν δὲν θὰ λάβῃ ποτὲ τέλος.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,,

Μάθημα ἔνατον. — *"Ωρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρήστου, Διογένειον Γυμνάσιον, Στοά Ἀττάλου, Στοά Γιγάντων.*

Ο λεγόμενος Πύργος τῶν Ἀνέμων ἡ ἐπὶ τὸ πολυμαδέστερον ὅλλ' ἀνοητότερον. Ναος τοῦ Αἰόλου, ἐκ τοῦ διοίου δλῶς δικαιοιογνήτως καὶ σχολαστικῶς ὀνομάσθη καὶ ἡ ὁδὸς Αἰόλου, εἶναι χρησιμόν διὰ τὴν παρακειμένην Ἀγορὰν κτίριον, τὸ διοίου ἀναφέρει καὶ περιγράφει λεπτομερῶς δὲ Λατίνος ἀρχιτέκτων συγγραφένς Βιτρούβιος ὡς Ὡρολόγιον κατασκευασθὲν δαπάναις τοῦ ἐκ Κύρρου τῆς Συρίας Ἀνδρονίκου. Εἶναι ὀκτάπλευρος πύργος φέρων εἰς τὸ ἄνω ἄκρον ἐκάστης πλευρᾶς συνθηματικὴν παράστασιν μὲ διάφορα σύμβολα ἐκάστου τῶν ὅκτω ἀνωτέρων ἀνέμων μὲ ἐπιγραφὴν τοῦ ὄντομάτος τῶν ὑπήρχε δὲ καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς στέγης Τρίτων χαλκοῦς κινούμενος ὑπὸ τῆς φορᾶς τοῦ ἀνέμου καὶ δεικνύων διάρρημα τὸ πνέοντα ἀνεμον.

Διετηρήμη σχέδιον τέλειον κατὰ παράδοξον εύνοιαν τῆς Τύρης, διότι ὑπὸ καλλιτεχνῶν ἐποψιν εἶναι ἀσήμαντον, ἐν φύπῳ ἔποιφιν Ὡρολόγιον ἐκ τῆς ἀρχαιοτητος εἶναι μοναδικόν. Ἡτο δηλαδὴ συγχρόνως ἥλιακον καὶ ὑδρωφολόγιον διότι εἰς τὰς πλευρᾶς ὅπου πίπτει ὁ ἥλιος φέρει μαρῷας ἀκανονίστους εὐθείας γραμμάς, ἐκ τῶν ὅποιων ὑπελογίζετο ἡ ὥρα, ἐντὸς δὲ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἔχει περιέργους διαιρέσεις διὰ βαθυμάτων, ὅπου ἐνήργει, ἀγνωστὸν κατὰ ποιὸν ἀκριβῶς τρόπον, ὧδολόγιον κινούμενον καὶ δεικνύον τὰς ὥρας δι' ὄδιτος ὁροντος ἐκ τίνος ἀποθήκης ἡμικυκλικῆς κευμένης ὅπισθεν τοῦ κτιρίου.

Δύο θύραι μὲ μικρὸν πρόστιφον ἐκ δύο κορινθιακῶν κιόνων ἀγονταν εἰς τὸ ἐσωτερικόν του. Κατεσκευάσθη περὶ τὸ 80 π. Χ.

Πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ ὧδολογίου ὑπάρχει τμῆμα κτιρίου ἀμφιδωτοῦ μὲ ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιστύλου· εἶναι ἵσως τὸ Ἀγορανομεῖον, ἡτοι τὸ ἀρχεῖον τῶν ἐπιμελη-

τῶν τῆς Ἀγορᾶς, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐπισκευασθὲν κατόπιν.

Τὸ δὲ Διογένειον Γυμνάσιον ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν σημερινὴν ὁδὸν Λυσίου πρὸς Α τοῦ ὧδολογίου τοῦ Ἀνδρονίκου ἐξ αὐτοῦ ἐλάχιστον μέρος ἀνεσκάψῃ ἐκεῖ εὑρέθησαν πολυάριθμοι ἔρμαι κοσμητῶν, ἡτοι τῶν ἐπιφρετισμένων τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐφῆβων καθηγητῶν, τοὺς διποιούς ἀνήγειρον πρὸς τιμὴν τῶν οἱ ἀποφοιτῶντες ἔφηβοι. Εἶναι λοιπὸν τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον τοῦ κόσμου, σπουδαὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔξεπαιδεύοντο εἰς τὴν Γυμναστικὴν καὶ Μουσικὴν, εἰς τὴν Ρητορικὴν, Φιλολογίαν καὶ Γεωμετρίαν. Ὁνομάσθη Διογένειον, διότι τὸ ὕδρυσεν ὁ Μακεδών στρατηγὸς Διογένης περὶ τὸ 280 π. Χ.

Πρὸς Δ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς κεῖται ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὀραία Στοά τοῦ Ἀττάλου (τοῦ Β') ἀνοικτὴ μόνον πρὸς Δ καὶ μὲ διεύθυνσιν ἐν Β πρὸς Ν, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου. Ἐφερε δύο σειρὰς κιόνων ἐκ 49 μὲν ἐμπροσθεν, ἐξ 28 δὲ ἐσωτερικώτερον; καὶ εἰχε δύο πατῶματα, ὡς δεικνύουν αἱ σωθεῖσαι ἐν μέρει κλίμακες καὶ δύο ἔξεδρας εἰς τὰς στενὰς πλευρᾶς ὑπὸ τὴν Β πλευράν της διέρχεται ὁ ἡλεκτρικὸς σιδηρόδρομος σήμερον.

Τὸ ἐπιστύλιον ὑπὲρ τοὺς κίονας μεταξὺ τῶν δύο σειρῶν ἐξ αὐτῶν ἡτο ἐκ μαρμάρου καὶ ἔφεος τὴν ἔξης διοστωθεῖσαν ἐπιγραφὴν μὲ μεγάλα ὡραῖα γράμματα: «Βασιλεὺς Ἀτταλος βασιλεὺς Ἀττάλου καὶ βασιλίσσης Ἀπολλωνίδος», ἡ δὲ στέγη ἡτο ἔυλινη. Ἡ στοὰ ἀντη ἐκτίσθη περὶ τὸ 170 π. Χ. καὶ φαίνεται ὅτι ἀπετέλει τὴν Ἀγορὰν τῶν εἰδῶν πολυτελείας, ὅπου κατὰ φυσικὸν λόγον αἱ Κυρίαι καὶ Δεσποινίδες τῶν Ἀθηνῶν ἔσπευδον νὰ ἐκλέξουν τὰ ἐνδύματα καὶ κοσμήματα των καὶ νὰ προσδιορίσουν τὸν συμβόλον τῆς ἐποχῆς τὸν διοίου καὶ ἡ καλλιτεχνία παρηκολούθει καὶ ὁ ὄλλος τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς γυναικεῖος κόσμος.

Δυτικώτερον τῆς Στοᾶς τοῦ Ἀττάλου κατὰ τὴν ὁδὸν Ἐπονύμων ἐπὶ μικρᾶς πλατείας ὑπάρχουν τρία ἀγάλματα παριστῶντα γίγαντας (ἄτλαντας) καταλήγοντας εἰς ὄφεις· βεβαίως ἐβάσταζον ἐπιστύλιον στοᾶς τίνος ἀγώνου, ἡ διποιαὶ ὀνομάσθη ἐξ αὐτῶν Στοά Γιγάντων.

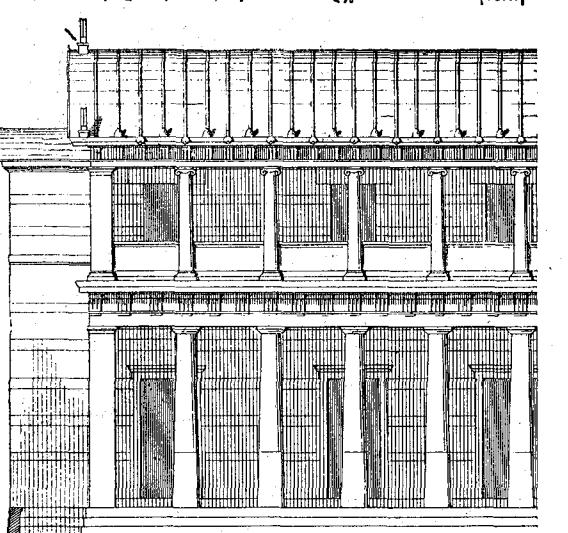
Μάθημα Δέκατον. — *Πνύξ, Μηνημεῖον Φιλοπάππου.*

«Ἄν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀμφεσβητήθη ἡ θέσις τῆς Πνυκός, φαίνεται σήμερον ἀσφαλές ὅτι ὁ μικρὸς λόφος μεταξὺ τοῦ Ἀστεροσκοπείου καὶ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου εἶναι πράγματι ἡ περίφημος Πνύξ, διότι ἡ κοριτσίος λαὸς τῶν Ἀθηνῶν συνήρχετο καὶ ἐλάμβανε τὰς τελειωτάς ἀποφάσεις τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Κράτους.

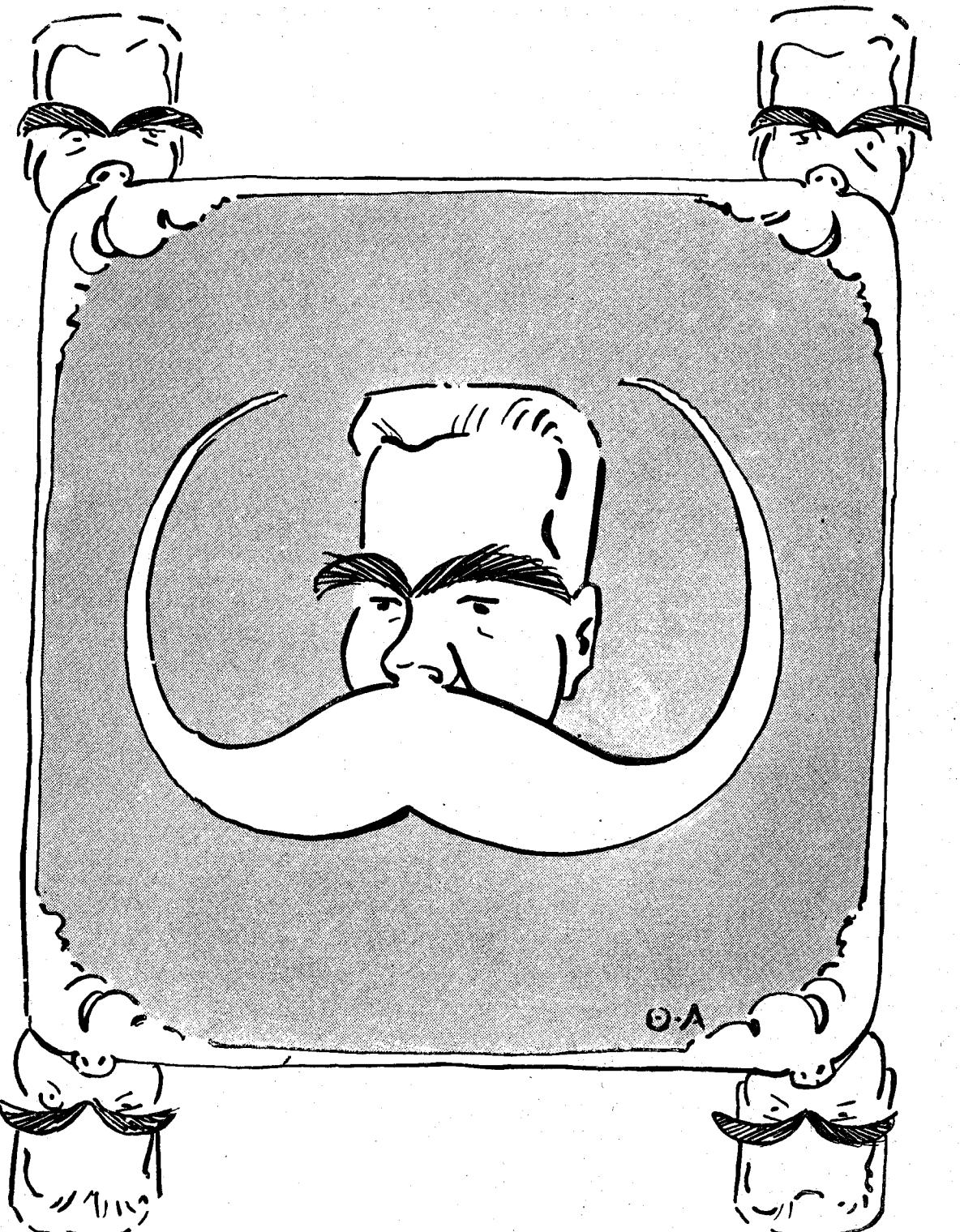
Ο βράχος εἶχεν ἥδη πρὸς χιλιάδων ἐτῶν ἔξιστη διάτονος Σόλωνος (594 π. Χ.) ἡ πιθανώτερον ἐπὶ Κλεισθένους (508 π. Χ.) διεσκευάσθη τὸ μέρος κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γνησίας Δημοκρατίας, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς συνέλευσις τοῦ λαυν.

Ἐπ τῆς βορείου πλευρᾶς ὑποστηρίζεται διὰ τεραστίων δγοκολίθων κατασκευῆς τοῦ διοίου π. Χ. αἰδονος, ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου με τομάς μεγίστας 120 πρὸς 66 μέτρα, εἰς τὸ ὑψηλότερον δὲ τμῆμα ἐπὶ τοῦ βράχου ἡτο τὸ βῆμα, σωζόμενον καὶ σήμερον διποιαὶ σχεδόν ἡτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Ολίγον ἀνωτέρω τοῦ βῆματος ἡτο ὁ βωμὸς τοῦ

Ἡ Στοά τοῦ Ἀττάλου ὅπως ἡτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα. — Κατὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ Μπόρη. Τὸ παριστάμενον εἶναι τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Στοᾶς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΩΜΕΓΑ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

γνώσεως τοῦ διακρίνειν τὸν πλούτον ἀπὸ τὰ χρήματα, τὸ κεφάλαιον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Αἱ κοινωνιολογικαὶ του ἰδέαι τότε ἐθεωρήθησαν ώς πρόωροι διὰ τὸν τόπον μας. Καὶ τὸ χειρίστον, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν λαόν, εἰς τὸν δποῖον ἀπετείνοντο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτούς. Ὁ Ροΐδης τὸν ἐθῶπευσε διὰ τῆς εἰρωνείας του καὶ ὁ Δρακούλης ἡνακάσθη νά ἐκπατρισθῇ. Εἶχε πάθει ἐδόξι ὅτι ὁ Ζάν Μορεάς ποὶν μετοβῆ εἰς τὸ Παρίσι. Ἡτο τὸ «Ἀσχημόπατο» τοῦ Ἀντερσεν. Εἰς τὴν Ἀγγίλαν, εἰς τὴν χώραν τῶν μεγάλων χαρακτηρῶν ενῆρε τὸν κύδομον του καὶ διέγραψε μὲν θυμασίαν θέλησιν τὸν κύκλον τῆς ζωῆς του. Ὄταν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1893 δι' δλίγους μῆνας πρὸς ἔκδοσιν τοῦ «Φάσ» ἐκ τῶν «Ἐνδόν» ὁ Δρακούλης ἦτο ὁ γλυκὺς φιλόσοφος τῆς αἰσιοδοξίας, ὁ ἀπόστολος τῆς ἀναιμάκτου διαίτης, ὁ εἰσήγητης νέων ἰδεών εἰς τὰ νεοελληνικά γράμματα. «Ἐδωκεν εἰς αὐτὰ μίαν τάσιν φιλόσοφηκήν ποὺ δὲν είχον δώσει δόλοι οἱ δῆθεν πρυτάνεις τῆς νεοελληνικής λογοτεχνίας. Διότι δὲν ἦτο μόνον κοινωνιολόγος καὶ φιλόσοφος ἀλλὰ καὶ ποιητής μοιλονότι δὲν ἔγραψε στίχους, ἀφ ὅν τὰ ἔργα του δλα ἀποτένεουν τὸ ἄρωμα τῆς ἀληθοῦς ποιησεως καὶ εἰνε τελείως ἐμπνευστικά.

Σήμερον διὰ τὴν Ἐλλάδα ὁ ἐκδότης καὶ συντάκτης τῆς «Ἐρεύνης» είνε ἔνα εἰδός Καθλαύλ, καὶ μέσα εἰς τὴν πνευματικὴν ἴσοπέδωσιν μας είνε, ὅπως τὸν ἐχα-
σακτήριους ἄλλοτε δικαίως οὐδὲν περιφανὲς
ὑψώμα. Δὲν γνωρίζω οἱ ἄλλοι πούσους χαρακτηρισμούς
ἢ τοὺς δώσοντας ἀκόμη. Λιτός είνε ἔνας ἀπὸ τοὺς προ-
φήτας τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

RAT ANTIXIOTIC

ΒΕΒΑΙΑ ή μίμησις είνε νόμος κοινωνικός. Ποιος
άρνεται τὴν δύναμιν της καὶ τὴν ἀναγκαιότητα;
Μήπως δὲν είνε τὸ μέγα κίνητρον; Μήπως δὲν είνε
ὑπηρέτοια τῆς προόδου; Ἡ μίμησις. Ἡ μίμησις είνε
ἀδύομη καὶ νόμος καλλιτεχνικός. Δεν ἐνθυμετούσε τὸν
Ἀριστοτέλη; Ἄλλ' ὅπως εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἡ ΕΛΕΥ-
ΘΕΡΑ ΜΙΜΗΣΙΣ τιμᾶται περισσότερον, είνε ἀναγ-
καία διὸ νὰ είνε δυνατὸν νάπτεδην κάπου καὶ ἡ σφρα-
γις τοῦ ὑποκειμένου, τοιουτούρπων καὶ εἰς τὴν κοι-
νωνικὴν ζωὴν ἡ ἐλευθέρα μίμησις ἔχει ἀξίαν̄ ὅχι ἡ
ἀπομίμησις καὶ πάσα μίμησις τοῦ ξενού πολιτισμοῦ
πρέπει νὰ φροντίζῃ νάφομοιώνη πράτιστας τὰ ξένα,
νὰ τὰ προσαρμόδῃ πρὸς ἀνάγκας ίδιασούσας τὰς ἀτο-
μικότητος μας, καὶ γενικάτερα τῆς ὅλης ἐθνικῆς ἀ-
τομικότητος — ἐφ' ὅσον είνε δυνατὸν νὰ νοιτῇ ὑπάρ-
χουσα — δηλαδὴ τῆς ἐθνικότητος. Ὁ φιλόσοφος εἶπε
ὅτι πρέπει νάγαπωμεν τὴν assimilation τὴν ἀφομοιώ-
σιν, περισσότερον ἀπὸ τὴν accumulation τὴν συσ-
ώρευσιν. Δὲν νομίζετε πῶς ἦτο σιμὰ εἰς τὴν ἀλή-
θειαν; Ἀς μιμούμεθα ἐλευθέρως λοιπόν. ἀς δημιουρ-
γοῦμεν τὴν ζωὴν μας ὡς ἔχον τέχνης, ἀς γινώμεθα
ἀτομικότητες, ἀνθρώπους περισσότερον, πιθήκους διλ-
γότερον, ἔθνος, ἀτομικότης ἐθνικῆ καὶ βεβαία. Ἀς
γινώμεθα .. διότι δὲν εἴμεθα. Πρός τὸ παρόν μόνον
ἀπομούμεθα. Ἡ πνοή λείπει ἡ δημιουργός. Λείπει
ἡ προτοβούνια. Λείπει τὸ «ἔτσι τὸ θέλω». Λείπει τὸ
«ἔτσι μάρτυρε».

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

γινωμενά... διότι δὲν είμεθα. Πρὸς τὸ παρὸν μόνον ἀπομούμεθα. Ή πνοή λείπει ἡ δημιουργός. Λείπει τὸ πρωτοβουλία. Λείπει τὸ «ἔτσι τὸ θέλω». Λείπει τὸ «ἔτσι μάρροσει».

Ἐνας Ἐπτανήσιος, ὅταν ἤλθε ἀπὸ τὴν Ἐπτανήσον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λέγουν οἱ Ἐπτανήσιοι καρακτηριστικά, εἶπε συσπῶν τὰ φρύδια, χαμογελῶν εἰρωνικά, σύρων τὴν φωνὴν ἥσυχα καὶ κάπως συφιστικά:

«Ἐδῶ, μίο κάρο, είνε ἔνα κράτος ἴμιταξίονε. Οἱ αινιστόροι ἴμιτάρουντε τοὺν ἔνους μινίστρους, οἱ δῆ-

Πατριαρχης, περι του ὅποιου ὁ λόγος, κατέλαβε

τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας διαδεχθεὶς Μελέτιον τὸν Πηγᾶν τῷ 1602. Ἀργότερα ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡτον κροτικῆς καταγωγῆς.

Αγγλούς ως ἐκπαιδευθείς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶχε σχέσεις μὲν ὑψηλούς ποιοτεστάντας καὶ ἀλληλογραφοῦντες μαζὶ των. Καὶ ἀκριβῶς ή συμπλέσεις καὶ ἐκτίμησις που εἶχε πρὸς τὸν διαμαρτυρόμενον κλήρον κατέστησεν αὐτὸν μηποτὲν αἰσθημάτων Καλβινικῶν καὶ πεποιηθῆσεν ἀντιορθόδοξων.

Πεντάκις ἐπατριάχευσε. Κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχίαν του ἐκκυλοφόρησε (1624) σύγγραμμα «Ομολογία Κυρῆλλου τοῦ Πατριάρχου» τωντομένων εἰς τὴν Γενενήν. Ἡτο προφανῶς πλαστόν. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἡθέλησαν ἔκμεταλλεύμενοι τὴν πόδις αὐτῶν εὔνοιαν τοῦ Λουκάρεως νά παραστήσουν την Ἀνατολὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πατριάρχου καλβινίζουσαν.

«Μελέτιος δὲ Σηρήνος, γράφει ὁ κ. Βελ., ζῶντος ἔτι τοῦ Λουκάρεως, δημοσίᾳ ἐκήνυσσε τὴν νοθείαν τοῦ πονήματος καὶ σύγχρονα μὲν πρὸς ταπάκισιν ταύτης ἐφίλοπόντης, καὶ Θεοφάνης δὲ ὁ Ἱεροσολύμων ὑπερασπιολογήθη τοῦ συκοφαντηθέντος Πατριάρχου γράφων πρὸς τοὺς Ῥώμους «οὐδὲν μέχρι τοῦδε τόδ' ὑποπτεύεσθαι ἐφάντη τεκμήριον, ψεύδος μέντοι καὶ Λατίνων τὸ ἀδίκημα, διότι τὸν ἄρτον τὸν ἐπὶ τῆς Τραπέζης ὡς ἀληθές Χριστὸν Σῶμα καὶ τὸν οἶνον ἀλιμὸ διδάσκομεν, ὃ κανθηγεμὸν σοφώτατος Πατριάρχης Κύριλλος καὶ ἡμεῖς». Αὐτὸς δὲ ὁ Λουκαρίς τὴν συγγραφὴν ἔνόρχως καὶ ἐν διμιλίαις ἀπεκρινεῖ ταύτην καὶ ἐν γραφαῖς κιβδηλον ἀπεκάλεσεν».

Οι κακούργοι είχησον τους κατώρθωσαν νὰ τὸν συκοφαντήσουν ώς προδότην εἰς ἓνα πόλεμον Τούρκων και Κοζάκων και ὁ Σουλτάνος Μουράτ δέταξε τὴν ἀποκεφαλίσιν του (1638). Τὸν Λούκαριν διεδέχθη εἰς τὸν πατριορργικῶν θρόνον Κοζιλόις ὁ Κονταρῆς «μίσθιαρνος τῶν Ἱησουιτῶν» εχθρὸς προσωπικὸς τοῦ Λουκάρεως. Αὐτὸς εἶνε ὁ ὑπογράφας τὴν ἑποδούλωσιν τῆς ἐκκλησίας μας εἰς τοὺς Λατίνους ἐπὶ Πάτα Οὐρβανοῦ τοῦ Η' 1639. Τότε συνελθόυσα σύνοδος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντεθμάτισε τὸν Λούκαριν ἀδίκως δλως. "Αλλή σύνοδος ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας τῷ 1642 κατέκρινε μὲν τὴν Ὦμολογίαν, δὲν ἀφώρισεν δμως τὸν Λούκαριν. Τῷ 1672 σύνοδος συνελθόυσα τῇ πρωτοβουλίᾳ Δοιτσέου τοῦ Νοταρᾶ ἐν Ιερουσαλήμ εἴκηρνεν ἀλλην μίαν φοράν τὴν ἄθωστον τοῦ Ιερούπορου.

τηπέ του ιεράρχου.
Είνε μάτι πρᾶξης δικαιοσύνης γνά τεθή ὁ Κύριλλος μεταξὺ τῶν μεγάλων ἀδεῶν του ἔθνους μας κατά τὸν 17ον αἰώνα. Σπανίως εἴδαμεν ιεράρχας παρομοίας δυνάμεως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θόρον. Ὁ Λούκαρις πάπετε νὰ είνε σένουμος ἔθνικόν μας.

Ο κ. Δημήτριος Ἀστεριώτης (Φιλέας Λεμπτέγκ) δύμιλει εἰς τὸν «*Mercure de France*» εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Νεοελληνικῶν Ἐπιστολῶν» περὶ τῶν Ἑλλήνων διηγημάτογράφων καὶ ἴδιαιτέρως τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη τοῦ ἔξαιρετικοῦ συγγραφέως τῆς «Φόνισσας» καὶ τῶν «Θαλασσινῶν ειδύλλιων». Ἐπίσης διὰ τὸν κ. Γρηγ. Ξενόπουλον. Αησμονεῖ ἐντούτοις τὸν κ. Ι. Κονδυλάκην τὸν μοναδικὸν συγγραφέα τοῦ Πατούχα. Καὶ ἀκόμη τὸν συγγραφέα τῶν πέντε ἐκείνων διηγημάτων ποὺ ἔχει να δείξῃ ἡ πτωχή μας λογοτεχνία, τὸν Γεώργιον Βιζυηνόν. Ἐπίσης ἐπρεπε νὰ μὴ λησμονῆσῃ καὶ τὸν κ. Μητσάκην «Οπως δήποτε διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνει διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα

κ. Ἀστεριώτης, τοῦ διφείλομεν μυρίας εὐγνωμο-
νύνας.

Oκ. Pio Ciuti ἔξακολουθῶν τὰς μεταφράσεις του δημοτικῶν μας τραγουδιῶν εἰς τὴν Nuova Rassegna τῆς Φλωρεντίας μεταφέρει μεταξὺ ἄλλων και ἡ «Δύο ὁδόι» δημοτικὸν τραγούδι τῆς Ρόδου τὸ ποίησον πρό τινος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Γνευτοῦ ἵε τὰ «Παναθήναια».

¹ Ἀναφέρει τάς ἐντυπώσεις ἀπὸ τοὺς Ὄλυμπιακοὺς Αγῶνας τὰς δημοσιεύσεις εἰς τὰ «Παναθήναια» καὶ μιλεῖ ἐπανεικάδις διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Λεοπόδη πρὸ τοῦ κ. Α Καμπάνη τὴν ὅποιαν ἀποκαλεῖ «ottima fedele» δημοσιεύμένας εἰς τὰ «Ηλύσια.

Ο ίδιος κ. Pio Ciuti ἔκαμε διάλεξιν περὶ τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ εἰς τὴν Capella degli Spagnuoli ἡγέτης Φλωρεντίας. Ἀνέγνωσεν ἀπόσπασμα τοῦ «Υμνου Ἰησοῦς Ἐλευθερίας» καὶ πολλὰ ἐκ τῶν Ἰταλικῶν σονέτων τοῦ Σολωμοῦ. Τὴν διάλεξιν του ὁ κ. Pio Ciuti ἀκολεύσει ἀφηγηθεῖς τὴν τελευταίαν του ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Κορίνθον. Ο πρόδεκας τῆς Ἑλλάδος κ. Olivetti ἀποστέλλει τὸν εὐνοϊστησης με μαρδόν τηλεγράφημα.

ΠEPI τοῦ "Ιψεν οἱ "Αγγλοι ὠμίλησαν μετὰ τὸν θάνατὸν του δόλως διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Ιδού τί γράφει ὁ Max Beerbohm εἰς τὴν Σαββατιαίαν Ἐπιθεώρησιν.

« Είνε δύσκολον νὰ πιστεύσῃ κανεὶς ότι ὁ Ἰψεν, ὁ μάρκος Νορβηγός ὁ δόπιος ἡγεμοφέρον τῆς Νορβηγίας, ἀπέθανε. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰψεν είναι τούτοις είναι ἀπὸ τοὺς θανάτους εἰς τοὺς δοπιούς μάργεντα κανεὶς πίστιν μολονότι οἱ δημοσιογράφοι μὲ τὸ « ἀπέθανε » « δὲν ἀπέθανε » μᾶς τὸν είχαν καταστήσει σχεδὸν ὄθαντον. Αν ἀπέθηντοκεν ἐδῶ καὶ καμποσοῦ χρόνια, ὅταν ἦτον ἀκόμη μία ἀπὸ τὰς ζωϊκὰς δυνάμεις τοῦ κόσμου, τὸ αἰγαίνον κενὸν ποῦ θάφινε ὀπίσω του θὰ μᾶς ἔκαμεν ἐντύπωσιν. « Ομως ἡ δύναμις αὐτὴ είχε πρό πολλοῦ ἔξαντληθῇ. Ἐξη χρόνια ἐπέφασαν ἀφότου ὁ Ἰψεν μᾶς ἔδωκε τὸ « Οταν θὰ ἔξυπνήσω μεταξὺ τῶν νεκρῶν » καὶ τὸ δρᾶμα αὐτὸ δοσοποιήτιμον καὶ ἐνδιαφέρον, ἤτον τὸ ἔργον μᾶς χειροδόκηδαμνατισμένης καὶ ὁ συγγραφεὺς τὸ ἔδιδε μᾶλλον ὡς ἐπίλογον. Τὸ ἡφαίστειον είχε σιβεσθῆ. « Αν ὁ Ἰψεν ἀπέθηντοκεν μετά τὸν Ιωάννην-Γαβριήλ Μπρόκμανν, θὰ ὑφιστάμεθα προγαματικὴν ἀπώλειαν Τὸ ἔργον του ἀρχισμένον εἰς τὰ 1850 ἐτελείωσε εἰς τὰ 1890. « Ωστε ἡ ἀπώλεια μᾶς είνε καθαρῶς ἀπώλεια « προσωπική ».

¹ Ἐλαπτήθημεν; ² Οχι. Διότι ὁ Ἰησος ως ἀνθρωπος δὲν ἐγνώρισε τὴν φιλίαν. ³ Ήτον ἀπὸ τους «ἀντιπάθεις». ⁴ Οἱ φίλοι, ἔγραφε πρός τὸν Μπράντες, εἰναὶ πολυέξοδο λοῦσσο...»
— Κατέβη Μαρκόπουλος στην πόλη της Αθήνας, έπειτα από μια σύντομη συνάντηση με τον Κώστα Καραϊσκάκη.

Καὶ ὁ Max Beerbohm εὐρισκεῖ καποιας αναλογίας τοῦ "Ιψεν μὲ τὸν Σουΐφτ ποῦ καὶ οἱ δύο των ὑπῆρχαν Τιτᾶνες χωρὶς νὰ εἰνε 'Ολύμπιοι.

ΕΙΣ τὸ «Ermitage» ὁ κ. Remy de Gourmont ἐγνωστὸς γαλάτης κριτικὸς καὶ συγγραφεὺς δημοσιεύει δὲ λίγους στίχους ἀπὸ μίαν ποιητικὴν του σύνθεσιν «ἡ ἔξορια τῆς ἐμορφιᾶς». Ο κ. Γκουόμον σπανίως δημοσιεύει στίχους. Έν τούτοις οἱ στίχοι αὐτοὶ ἐμφρούνται ἀπὸ μίαν διανοητικὴν ποίησιν εὐγενικήν καὶ φαεινοτάτην. Ίδού μία πεζὴ μετάφρασις τῶν στίχων αὐτῶν.

«... Πήγαινε νά ξητήσης μέσα στὸ παλιὸ ἄνθρωπον δάσος — τὴν στέγην ποὺ προοιμίω διὰ τὴν ἀβεβαίαν ξωήν σου. — Μήν τρέμης ὅτι ἡ βραδιά θὰ σφιξεῖ τὰς φλέβας σου. — Συλλογίσου πῶς σάρκες μαραμένες δὲν ξανανθῆσουν, δὲν ἡμπτορύν. — Καὶ φύλαττε σ

μία γωνίτσα τοῦ χλωμοῦ στόματός σου τὸν ἡσιον ἔνδις καμόγελου. — Πάρε μαζί σου, ἀνθέλης, ἔνα ἁβδῖ, καὶ ἀκόμη ἔνα δισάκκι. — Πορεύουν ἀκόλουθῶντας ἀνάμεσ' ἀπό τοὺς κάμπτους τὰ ἔχνη ποῦ ἀφίνουν τὰ βώδια καθὼς πηγαίνουν στὸν κάμπτον—Καὶ τὰ παιλιά ζητῶντας τὰ νέα λουλούδια τῆς ἀγάπτης.—Τοσοὶ θάνατοις τὴν ἀγάπτη στὸν δρόμον σου—”Ισως τὸν θάνατον, ίσως πτωχὸν τοῦ θάτερον τὸ χέρι πρὸς τὴν καρδιά σου ἡ καλύτερα πρὸς τὸν λαμπόν σου. — Δῶσε τοὺς διατροφῆς ἔχεις, ἔνα κομμάτι κούμινο φωμί, — “Ουας μά σὲ κακολογήσουν καὶ — δάκρυα θὰ σου ἔλθουν εἰς τὸ μάτια καθὼς ὃς ἀκοῦς τάκαθατά τους λόγια—Μήν κλαῖς, σηκωσε τὸ κεφάλι. Οἱ θεοὶ — Καὶ ἔξοριστοι περαποτῶν ἀκόμη τοὺς οὐρανούς. — Κρύψε ἀπὸ τὸν ὑποκριτή την εὐγενεῖτα. — ”Εσο γ' αὐτοὺς η Ἀσχημά, ἐσύ ποδ εἰσαὶ η Ἐμφριά! .”

TΑ «Παναθήναια» ἀργότερα ὃς ἀφιερώσουν μελέτην εἰς τὸν Φρειδερίκον Νίτος τὸν μέγαν Γερμανὸν ποιητὴν καὶ φιλόσοφον, τὸν σοφὸν Ἑλληνιστὴν πεφωτισμένον ἐρμηνέα τῆς Ἑλληνικῆς τραγοδίας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος χάριν τῶν ἀσχολιυμένων μὲ τὴν Νιτσεακήν φιλογογίαν σημειώνουν τὰ κυριώτερα ἐν τῶν τελευταίων περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νίτος βιβλίων λαμβάνοντες τὰς πληροφορίας μας ἀπὸ πολλοῖς περιεπιτάχνοντες. — **O. x.** G. Jarmelli Tortoreci περὶ Νίτος δημοσιεύεισαν εἰς μίαν ἐπιθεώρησιν τῆς Φλωρεντίας. Ο. x. Ιούλιος δὲ Γκωλτιέ ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους νέους γάλλους φιλοσόφους ἔγραψεν ἔργον «ἀπὸ τὸν Κάντιον ἔως τὸν Νίτο». Ο. x. Ραφαήλ Κόδη δημοσιεύει ἔργον: «Περὶ τῆς κριτικῆς τοῦ Νίτο». Ο. x. Πέτρος Lasserre τὴν ἥμικήν τοῦ Νίτο. Ο. x. Ρεμύν τὲ Γκουρούδη εἰς τὰς Promenades littéraires γράψει περὶ τῆς ἀγάπτης κατὰ τὸν Νίτο. Ο. Αλφρέδος Φουγιέ δημοσιεύει βιβλίον «Ο Νίτος καὶ ὁ ἡμιοραλισμός», ο. κ. A. Lo Forte-Randi ὁ δοποῖος εἶναι δημόσιος τῆς Ιταλίας, ἐπίσης ἀφιερώνει μελέτην ἐπεντή εἰς τὸν Νίτο.

K.

EΙΣ τὸ Ωδεῖον Λότινορ δ. κ. Πλάτων Δρακούλης μᾶς ἔδωκε πρὸς ἡμερῶν ἔξοχου σπουδαιότητος διάλεξιν περὶ τῆς «χρησιμότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ προκτικῆς ἀπόγεως». Μολονότι δὲν είχε καταλλήλως προαγγελθῆ ἡ διάλεξις αὕτη, ή αισθουσα ἡτο πλήρης κόσμος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Μετὰ μικρὰν εἰσηγήσιν τοῦ κ. Κυπαρισίου Στεφάνου ὁ κ. Δρακούλης ἀνέπτυξε τὸ θέμα του ἀποδεῖξας δι' ἵσχυροτάτων συλλογισμῶν πόσον ὁ σημερινὸς Χριστιανισμὸς ἀπέχει τοῦ ἀληθοῦς πνεύματος τῶν διδασκάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τίνι τρόπῳ είναι δυνατὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπτης τὴν δοποῖαν ἐδίδαξεν ὁ Γεώτης τῆς Παρθένου.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκ τῆς διμίλιας ταῦτης τοῦ κ. Δρακούλη ἔξαγεται διὰ τοῦ καλός ἐννούμενος χριστιανισμὸς χωρίς τοὺς δογματισμοὺς τῆς Ἑκκλησίας εἶναι ἔνας νόμος τοῦ βίου χρησιμοῖς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἡ ἀληθῆς πηγὴ τῆς ἐγκοσμίου εὐδαιμονίας τὴν δοποῖαν ἡ Ἑκκλησία ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ πλησίον τοῦ

Ἡ διάλεξις ἡτο ἀληθῆς δασὶς καὶ είναι λυτηρόν διὰ δὲν ἐγένετο εἰς εὐρύτερον κόσμον, ἰδίως γυναι-

κεῖον, καθόσσον προκισμένος οὗτος ἐν τῇ ἔσωτέρᾳ ἴδιουστασίᾳ τοῦ πρὸς τὸν μορφωτικῶν ἴδιοτητῶν θά συνετέλει σπουδάιως εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν καθηγόντων τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς συζύγου καὶ μητρός.

Z.

O. x. Πλάτων Δρακούλης ἔγραψε εἰς τὸ «Ἀστυ» σκέψεις περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Είναι γεμάται ἀλήθειαν καὶ πόνον διὰ τὴν πατρίδα. Ἰδού μερικαὶ ἀπ' αὐτάς:

Ο σωτὴρ τοῦ γένους θὰ ἡτο ἐκεῖνος δοτις θὰ ὑπερίσκειν τελεσφόρον σύστημα ἀνατροφῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Ἡ διάπλασις τοῦ ηθούς μας είναι ζήτημα καὶ πόνον διὰ τὴν πατρίδα. Ιδού μερικαὶ ἀπ' αὐτάς:

Ο σωτὴρ τοῦ γένους θὰ ἡτο ἐκεῖνος δοτις θὰ ὑπερίσκειν τελεσφόρον σύστημα ἀνατροφῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Ἡ διάπλασις τοῦ ηθούς μας είναι ζήτημα καὶ πόνον διὰ τὴν πατρίδα. Ιδού μερικαὶ ἀπ' αὐτάς:

Ἐχετε ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀνθρώπων ἀξίας. Ἀνδρες ἀδισφίλοντας κρηστότητος καὶ ἀκεραιότητος δὲν ὑπάρχουν παὶ ὑμῖν, εἰμὶ ὑπὸ συνθήκας αἴτιες καθιστῶνται ἀχρήστους καὶ αὐτοὺς τοὺς διλγίστους οἱ δοποὶ ὑπάρχουν. Τὸ ζήτημα είναι τόσῳ κατεπείγον, ὥστε νὰ ἐπικιάζῃ καὶ αὐτὸν τὸ ζήτημα τοῦ στόλου.

Ἐχετε ἀνάγκην κατεπείγονταν ἐνδός δργανωτοῦ τῆς δῆλης παιδείας, ἀνθρώπου ὑπερτέρας ἐμπνεύσεως καὶ ἀκούμπου την ζήλου. Ἀνθρωπος τοιούτος βοηθούμενος ὑπὸ ἀπειτείον ἐμβριθῶν καὶ ἀφιλαύτων ἀνθρώπων, ηδύνατο νὰ σᾶς δώσῃ ζωὴν ἐντὸς εἰκοσαετίας.

Κατ' ἐμὲ πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀνευ ἀναβολῆς μία ἐνέγεια καὶ ἐπίμονος προστάθεια πρὸς διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἐντυπώσεως παρὰ πάσιν, ἰδίως παρὰ τοῖς νέοις, διὰ πᾶς Ἑλληνης προσοκαλεῖται, ὑπὸ τῆς πατρίδος του καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος νὰ μεταβάλῃ τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, νὰ παραδεχθῇ δηλαδὴ καὶ ὅμολογήσῃ καὶ δειξῃ ἐμπράκτως τούτῳ, διὰ τὴν ἀρχητητοῦ ποιητής καὶ ἀκεραιότητος καὶ ἡ εὐσυνεδήσια είναι πανυπέρτατα συμφέροντα ἐκ τε ἀτομικῆς ἀπόφθεως καὶ ἐξ θετικῆς, διὰ τὴν δῆλη οὐσία τοῦ πατριωτισμοῦ συνίσταται εἰς τὴν προσδοκίαν εἰτε ὑλικῆς εἰτε πλευρᾶς της ἀρνητικῆς, χριστιανοῦ καὶ συμπατικῶν στοργῆς καὶ συμπαθείας.

Η ὑπὲρ δημῶν στρογή καὶ συμπάθεια τῆς Ἀγγλίας ὑπάρχει καὶ θά ὑπάρχῃ, ἀλλὰ ἐπίσης ὑπάρχει καὶ θά συμπεριφέρεται τὸν σχεδιῶν της, τὸ ἔθνος τῶν σχεδιῶν της, τὸ ηθούς της, διότι δὲ φιλελληνισμὸς του είναι αἰσθητημα ἐφοιζωμένον ἐν τῇ ψυχῇ του, καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ εἰχε τὴν πρώτην προτίμησην, ἀλλ' ἡ Ἀγγλία θὰ ἐποιεύτε μορφῶν δὲν ἔτασσεν εἰς τὸ πλευρὸν της ἀνίσχυρον σύμμαχον, μόνον καὶ μόνον διὰ λόγους στοργῆς καὶ συμπαθείας.

Η ὑπὲρ δημῶν στρογή καὶ συμπάθεια τῆς Ἀγγλίας ὑπάρχει καὶ θά ὑπάρχῃ, ἀλλὰ ἐπίσης ὑπάρχει καὶ θά συμπεριφέρεται τὸν σχεδιῶν της, τὸ ἔθνος της, διότι δὲ φιλελληνισμὸς του είχε τὴν πρώτην προτίμησην, ἀλλ' ἡ Ἀγγλία θὰ ἐποιεύτε μορφῶν δὲν ἔτασσεν εἰς τὸ πλευρὸν της ἀνίσχυρον σύμμαχον, μόνον καὶ μόνον διὰ λόγους στοργῆς καὶ συμπαθείας.

Ἐν τῷ διάποτε τοῦ ηθούς της στιγμῆς, δὲν διασθάνεται διὰ τὴν πολλάκις τὸ συμφέρον τῆς στιγμῆς ισοδυναμεῖ πρὸς ζημιάν. Δὲν είναι Προμηθεύς, είναι ἀπλῶς Επιμηθεύς.

Ο νεοελληνικὸς χαρακτήρος δὲν βλέπει ἐπέκτινα τοῦ συμφέροντος τῆς στιγμῆς. Δὲν διαισθάνεται διὰ τὴν πολλάκις τὸ συμφέρον τῆς στιγμῆς ισοδυναμεῖ πρὸς ζημιάν. Δὲν προβλέπει. Δὲν είναι Προμηθεύς, είναι ἀπλῶς Επιμηθεύς.

Ἀμφιβάλλω ἐάν ὑπάρχουν μισέλληνες ἄλλοι παρὰ τοῖς των πολεμούντων καὶ δειξη ἐμπράκτως τούτῳ, διὰ τὴν ἀρχητητοῦ ποιητής καὶ ἀκεραιότητος καὶ ἡ εὐσυνεδήσια είναι πανυπέρτατα συμφέροντα ἐκ τε ἀτομικῆς, χριστιανοῦ καὶ συμπατικῶν στοργῆς καὶ συμπαθείας.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως ὃς ἀνθρώπος δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν θεότητα, ἀναπτύσσον τὰς θεῖκας δυνάμεις τὰς δοποῖας φέρει ἐν ἑαυτῷ, καὶ μορφώσῃ τοιουτοτρόπως κοινωνίαν ἀγνήν καὶ ἄγνη.

Ἐκτὸς τούτου δοσφός ἀργορητῆς καὶ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἀπεικονίζοντας τὸν οαγηνευτικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πῶς διὰ τῆς ἀγάπτης καὶ τῆς θελήσεως

Εις τὸν ἐπιθεώρησιν Hellénisme, δογανον τῆς ἑταρίας Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸ Παρίον. ἐδημοσιεύθη ἐπίσης ἀρχόρων τοῦ ἴδιου καθηγητοῦ περὶ τῶν καταδιώξεων τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

"Ἐνα ἀνέκδοτον τοῦ Δουμᾶ πατρός:

"Ἐπεσε μίαν ἡμέραν ἀπὸ ὅλην τὸν σκάλα δι μικρός του καὶ ἔμεινε ἀναίσθητος. Τὸ παιδί συνῆλθε κατόπιν, καὶ ὅταν ἦλθεν δὲ ιατρὸς διέταξε, νὰ τοῦ βάλουν βδέλλες

Ο μικρός Δουμᾶς δὲν ἥθελε. Αἱ παρακλήσεις τοῦ πατέρα του ἐπήγαναν χαμένα.

— Βάλε ἐσὺ πρῶτα, τοῦ εἰπε ἐπιτέλους, καὶ τότε βάζω κέργα. Καὶ δὲ Δουμᾶς ἔβαλε δύο βδέλλες εἰς τὸ ἀριστερόν του χέρι.

Καὶ ἐπιλέγει δὲ Ἀνατόλη Φράνς δὲ ποτοῖς διηγεῖται τὸ ἀνέκδοτον:

«Τί θαυμάσιος στρατιώτης, δὲ φοιμαντικὸς αὐτὸς πυροβολητής, δὲ ποτοῖς ἡνοιγε τὰς φλέβας του διπὼς αἱ δέσποιναι τῆς Παλαιᾶς Φώμης».

Ἄπο ἕνα βιβλίον περὶ Αἰγύπτου τοῦ Ἀμερικανοῦ James Henty Breastec καθηγητοῦ τῆς Αἰγυπτιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου μανδάνομεν διτὶ τὸ δόγμα περὶ Θεοῦ—Πατρὸς καὶ τῆς ἀπείρου ἀγαθότητός του ποῦ ἐδίδαξεν δὲ Ἰησοῦς, ἡτο γνωστὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον 1,300 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Amenhotep IV. Ἔνας Θεὸς δημιουργὸς τοῦ κόσμου ἀλλὰ δὲ ποτοῖς δὲν ἀπαιτεῖ ἥθικὴν τελειότητα ἀπὸ τὰ πλάσματά του. Πολλοὶ δὲ ποτοῖς τοὺς ὑμνοὺς τοῦ βασιλέως ἐκείνου δομοίσζουν τοὺς Δαβιτικούς. Ὁπωςδήποτε τὸ ὑψος Χριστιανισμοῦ δὲν χάνει τίποτε καὶ μὲ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῆν.

Εἰς τὸ Μπρόμπλε πλησίον τοῦ Λονδίνου ὑπάρχει πρὸ τριῶν ἑτῶν νοσοκομεῖον, διποτοῖς αὐστηρῷς ἐφαρμοδίζεται ἡ ἀεροθεραπεία καὶ ἡ φυτοφαγία. Ἀπὸ τῆς συστάσεώς του δύο μόνον θάνατοι ἔγιναν. Ὁ ἔνας ἔνος παιδιοῦ τὸ διπότιον εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐποιηθάνατον, δὲ ἄλλος ἔνος γέροντος.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πλησίον τοῦ Πετέρου προ ἐνέδην σκελετὸς ἐφετοῦ διπότου μέτρων μήκους, διμοιος μὲ κορμὸν κροκοδείλου ἀλλὰ μὲ οὐράν ἐνος μέτρου ἀν δηλι περισσότερον. Ἡ κεφαλὴ δυστυχῶς λείπει. Πιστεύεται διτὶ ἀνήκει εἰς προϊστορικὸν κροκόδειλον.

"Ο Πουτσίνι πρόκειται νὰ μελόποιησῃ τὸν Συζανὸ δὲ-Μπερζεράκ.

Κατ' αὐτὰς ἐκδίδονται εἰς τὸ Βερολίνον τὰ ἀπαντά τοῦ Μπετόβεν.

Ἀλληλογραφία.—Γὰ δυὸς χαμέναις ἀγάπαις. Ἐχει δηλη τὴν κοριτσίστικη δροσιὰ καὶ χάρι. Χρειάζεται δῶμας καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα ποῦ ἐλπίζομε γὰ τὸ ἴδιον μὲ ἀργότερα ἀν θελήσετε νὰ ἐπιμείνετε.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φυσιολογία τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Ρήγα Νικολαΐδου. Τόμος τρίτος—μετὰ 91 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ. —*Περὶ Γενέσεως τῶν ὄντων.* Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Ηλύσια, τόμος Β' περιεχόμενα: Αἰσχύλου «Ἀγαμέμνων», μετάφρ. Ι. Γρυπάρη Παύλου Λουδοβί Κουρούς «Λιβέλλος τῶν λιβέλλων», μετάφρ. Α. Καμπάνη. Ι. Λεοπάρδη «Διάλογος τοῦ Τριστάνου μὲν φίλον του». Σατωριών «Πολιτικαὶ Σκέψεις», μετάφρ. Χρ.

Παπαζαφειροπούλου. Δάντη «Κόλασις», μετάφρ. Γ. Σ. Ζουφρές.

«Οἱ Κοντοπόνηροι» κωμῳδία εἰς πράξεις τέσσαρας ὑπὸ Θεοδώρου Βαρτιέρε καὶ Ἐρνέστου Καρενδού, κατὰ μετάφρασιν Ἀγγέλου Βλάχου. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ Ἀριθ. 328). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

«Οἱ καλοὶ μας φίλοι» ὑπὸ Βικτωριανοῦ Sardou κωμῳδία εἰς πράξεις τέσσαρας, κατὰ μετάφρασιν Ἀγγέλου Βλάχου (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀριθ. 329). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Σύστημα Ἰδιωτικοῦ Διεθνοῦ Δικαίου ὑπὸ Γεωργίου Σ. Στρέιτ. — Τόμος πρῶτος—Βιβλίον Α'. Δογματικὴ καὶ Τοπορικὴ Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δικαίον. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Προσλαλιά Λ. Κορδέλλα κατὰ τὴν στ' ἐπιστημονικὴν ἐκδρομὴν τοῦ Πολυτεχνικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν εἰς Λασπριόν. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Ιστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἀρχαίου βίου μέχρι σήμερον ὑπὸ Γουστάβου Φρ. Χέρτσβεργ μεταφρασθείσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου. — Τόμος πρῶτος—(Βιβλ. Μαρασλῆ Ἀριθ. 330-333). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Ο κατὰ Κυρούλλου τοῦ Λουκάρεως Οἰκονομεικοῦ Πατριάρχου ἀδικος ἀναθεματισμὸς 1572-1637. ὑπὸ Δρος Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Αρχιμήδης. Μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ Ἀλληλικοῦ Πολυτεχνικοῦ Συλλόγου ἐπιμελεῖσθαι εἰδικῆς ἐπιταιελοῦς Ἐπιτροπῆς. — Ετος Ζ.—Ιούλιος 1906. Αριθμ. 4.—Ἀθήνησι, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Απὸ τὴν Ζωὴν τοῦ Δειλινικοῦ ὑπὸ Κώστα Παρογίτη. Διηγήματα. Ἀθήνα 1906 σχ. 16ον σελ. 121 δρ. 2.

Αγαμέμνων Αἰσχύλου, μετάφρασις Ι. Ν. Γρυπάρη. Ἐκδοσις «Ηλύσιων» 1906.

La Grèce littéraire d'aujourd'hui par Philéas Lebesgue. Paris 1906 éditeurs E. Sansot & C° frs. 2.

Les Primitifs français par Henri Bouchot sr. 4.

Προσεκῆ Δημοσιεύματα τῶν «Παναθηναίων»:

ΑΠΟ τὸ φύλλον τῆς 15 Σεπτεμβρίου ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τῆς «Ἀντάρτιδος» μυθιστορήματος τῆς Γαλλίδου κυρίας Μαρκέλλας Τίναρι, τὸ δοτοῦν ἀριθμεῖ ἦδη τριάντα φιλολογικὰ ἐκδόσεις. Τὴν μετάφρασιν ἐφιλοπόνησεν δ. π. Λριστος Καμπάνης.

Ἐπίσης προσεχῶς ἀρχίζομεν δημοσίευσιν πορτραῖτων τῶν συγγαφέων μας. «Ολοι οι Ἑλληνες συγγραφεῖς ὡς τεχνίται καὶ ὡς ἀνθρώποι θάλαττας παρελάσουν εἰς ἀπεικονίσεις ἀκριβεῖς καὶ βραχεῖς εἰς τὰ «Παναθήναια».

Θὰ ἔξαπλουν θήσωμεν καὶ τὴν δημοσίευσιν τεμαχίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογάραφων Όμηρου, Πινδάρου, Θεοφάνεων, Θουκυδίδου, Πλούταρχου, Μάρκου Αὐρηλίου, τὴν σειρὰν τῶν Ἑλληνικῶν Πόλεων καλπ. κατ.